

SEF

PRIČA KOJA TRAJE

Uredništvo

LIST STUDENATA
EKONOMSKOG
FAKULTETA

Broj 28.

Glavna urednica:

Doroteja Ereš

Zamjenica glavne urednice:

Antonija Škegro

Uredništvo:

Ana Antunović

Anita Perić

Ivana Perić

Kristina Leko

Dana Leko

Ivana Previšić

Stanko Planinić

Vanjski suradnici:

Danijela Zovko, PF SUM

Elma Slabić, EFSA

Harun Kazagić, UNIDU

Martina Radaš, EFZG

Logotip: Ana Vlahović

Lektor : Ivan Dugandžić

Grafička obrada:

Katarina Zovko

Fotografije uredništva:

DL Media, David Miličević

Izrada web stranice :

David Miličević

Adresa:

Matice Hrvatske b.b. 88000 Mostar

Kontakt:

+387 63 620 707

E-mail:

seflist@gmail.com

Tvrdnje i mišljenja u listu izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva.

Riječ glavne urednice

Drage čitateljice i čitatelji,

još jednom pripala mi je čast predstaviti Vam, sada već 28. izdanje našega studentskog časopisa „SEF“, koje donosimo u drugačijem obliku i prezentaciji. U koraku s vremenom donosimo Vam modernije digitalno izdanje časopisa s web stranicom.

Zahtjevan, izazovan i rizičan zadatak - ponuditi Vam nešto novo. Po drugi put za “pad tereta s leđa” zaslužna je moja zamjenica Antonija Škegro, kojoj sam posebno zahvalna i koja je odigrala bitnu ulogu u samoj organizaciji. Po stoti put ću reći da bih svima poželjela jednog ovakvog radnog suradnika. “SEF” je zaokružio jedno lijepo prijateljstvo, zajednički jezik po pitanju rada, iste poglede i podršku.

Rezultat naših ciljeva i planova upravo ćete imati priliku vidjeti u novoj digitalnoj verziji koju ćete moći jednim klikom prelistati. Nadam se da smo ispunili Vaša očekivanja, a moram priznati da smo Antonija i ja iznimno ponosne na ovo izdanje časopisa.

S obzirom da smo prethodnim izdanjem časopisa digli časopis na jedan veliki nivo i zaokružili 20 godina časopisa, odlučili smo ove godine otići korak dalje i dodatno obilježiti i dati značaj ovom hvalevrijednom fakultetskom projektu. Od noviteta, uz instagram stranicu koju smo otvorili prošle godine (@list_sef - zapratite nas :)), ove godine smo uveli i TikTok profil (@list_sef) na kojem se trudimo osmisliti humorističan sadržaj, a brojne reakcije pratitelja pokazuju da smo na dobrom putu i na toj društvenoj platformi.

Budući da smo prošle godine časopis počastili novim vizualnim identitetom odnosno logom kojeg imamo i koristimo i danas, uveli smo nove promijene kod grafičkog dizajna iza kojih stoji drugu godinu za redom naša grafička dizajnerica

Katarina Zovko. Ovim putem joj upućujemo velike zahvale na profesionalnosti i kreativnosti koju nam je pružila i ove godine, nadamo se da ćete biti oduševljeni kao što smo i mi sami. Za web dizajn stranice kao i fotografije koje krase časopis i stranicu zaslužan je David Miličević (na instagramu : @dl_media) koji je odradio izvrstan i profesionalan posao.

Mišljenja smo da SEF svake godine zaslužuje pomjerati granice i ići korak naprijed. Vjerujemo da ćete i vi biti oduševljeni kockicama koje smo složili u novom broju.

Hvala uredništvu i svim vanjskim suradnicima (nastavno osoblje EFMO, FGAG SUM, FPMOZ SUM, FF SUM, EFZG, HAZEF, EFSA, SZDU, IAESTE LC Mostar, FF SUM, Studij hrvatskog jezika i književnosti, te Studij engleskog jezika i književnosti).

Veliku zahvalu upućujem prodekanu Nikoli Papcu, koji me već drugu godinu podržao i ukazao povjerenje za jedan ovako važan projekt, čiji je osnivač prije dosta godina bio upravo on. Posebnu zahvalu

upućujem profesorici Mariji Čturi koja je bila veliki mentor i iskren prijatelj na ovom projektu, te dala najbolji osvrt i savjete na ovom putu. Zahvalu upućujem i dekanu Igoru Živki na velikom dopirosu i potpori, kao i cijeloj upravi i osoblju Ekonomskog fakulteta.

Za mene je ovo bilo jedno veliko iskustvo, ali i izazov koji me dosta naučio i upoznao s mnogim krasnim ljudima. Priča i dalje traje, i nadam se da će svake godine biti jača i bolja od prethodne. Ovaj projekt je jasan dokaz da je svaki uloženi trenutak truda i posvećenosti vrijedio. Nikada ne smijemo zaboraviti da se uspjeh ne događa slučajno – on je rezultat vjerovanja u sebe, slušanja unutarnjeg glasa i neustrašivog suočavanja s izazovima. Ako vjerujemo u ono što radimo i u to da će trud donijeti rezultate, ne postoji prepreka koju ne možemo riješiti. Uvijek je najvažnije ne odustati i biti uporan, jer u konačnici, uspjeh je odraz hrabrosti, rada i vjere.

S poštovanjem i zahvalnošću na pruženoj prilici,
glavna urednica Doroteja Ereš

20 godina Lista SEF i promocija 27. izdanja

Dana 24.04.2023. godine održana je promocija **27. broja časopisa SEF** na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Osim promocije, obilježeno je i 20 godina postojanja časopisa SEF. Uredništvo SEF-a se svih godina vodilo sloganom časopisa **"Priča koja traje"** i pobrinulo da to zaista tako i bude. Na samom početku velik broj prisutnih ljudi pozdravio je voditelj promocije, Ante Pejar. Nakon uvodnih riječi, svim prisutnima obratio se i dekan Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, prof. dr.sc. Igor Živko. Dekan je prvenstveno naglasio važnost časopisa za Ekonomski fakultet, a potom izrazio i vjerovanje

da će se tradicija časopisa nastaviti i ubuduće. Nakon dekana, riječ je dobio i prodekan, a ujedno i pokretač i prvi urednik časopisa SEF, prof.dr.sc. Nikola Papac. Prisjetio se samog početka časopisa, svojih studentskih dana i kolega koji su bili članovi uredništva. Naglasivši kako je od samog početka cilj SEF-a bio okupiti ljude, to je i postignuto tijekom svih ovih godina budući da je kroz uredništvo časopisa prošlo najmanje 500 studenata do sada. Također, prodekan se zahvalio svim sadašnjim urednicima časopisa i pozvao sve zainteresirane studente da se pridruže uredništvu i na taj način

postanu dio SEF-a. Voditelj promocije pozvao je i glavnu urednicu ovogodišnjeg izdanja časopisa, Doroteju Ereš. Doroteja je izrazila riječi hvale za pruženu priliku i čast što je bila nositelj časopisa u vrijeme kada se navršava 20 godina postojanja. Sukladno tome, kazala je kako je uložena značajna rad i trud kako bi 27. izdanje časopisa SEF bilo što bolje. Zahvalila se svima što su odvojili dio svog vremena i svojim dolaskom uljepšali promociju. I na samom kraju, dodijeljene su zahvalnice svim vanjskim suradnicima, a potom je uslijedilo druženje uz slatki stol.

SEF 20 godina
PRIČA KOJA TRAJE

STUDENTI U POSJETI U ZENDEV

Naši studenti posjetili su tvrtku ZenDev na poziv izvršne direktorice marketinga Anđele Čović. U predavanju koje je studentima pripremila pod temom “Što trebamo znati o marketingu prije izlaska na tržište rada?” gđa Čović se osvrnula na potrebe hard i soft skills, kao i na važnost neformalne specijalističke edukacije. Studenti su imali priliku razgovarati o iskustvima rada u marketingu, a na kraju posjete su obišli radni prostor i imali zajedničko druženje.

I. SIMPOZIJ

Održan I. Simpozij “Računovodstvena profesija između održivosti, inflacije i EU integracija” U organizaciji Centra za cjeloživotno učenje Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru i Udruge računovođa i finansijskih djelatnika HB održan je prvi simpozij namijenjen računovodstvenoj i finansijskoj profesiji u Bosni i Hercegovini. Organiziran je u tri panela : Porezi i EU integracije, Računovodstvo i revizija te Finansijska stabilnost i održivost.

GOSTUJUĆE PREDAVANJE

Gostujuće predavanje Ane Čavar direktorice Bonjour.ba Ana Čavar bivša studentica Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, a danas direktorica prvog online bh. lifestyle magazina poznatog pod imenom Bonjour.ba. Osvrnula se na studentske dane i naglasila važnost sudjelovanja u svim aktivnostima i organizacijama tijekom studija što potiče umrežavanje što je osnova svakog upravljanja karijerom. Podijelila je svoja iskustva vezana uz dobivanje prvog posla i proces donošenja odluka koje su prethodile razvoju vlastitog poslovnog modela.

TERENSKA NASTAVA

Organizirana terenska nastava Studenti su posjetili Feal, Tehnološki park Posušje i Hajdučke Vrleti. Posjećene organizacije su još jednom potvrdile zašto povezivanje akademske zajednice i studenata sa praksom je nužno u današnje vrijeme. Studenti su na terenu vidjeli šta znači imati obiteljsko poduzeće, kako funkcioniira klaster i tehnološki park te kako se širi i mimo svoje branše, a kako omogućiti ljudima da njihove ideje zažive odnosno povezati ono što i uče na kolegiju Poduzetništvo sa praktičnom izvedbom na terenu.

EKONOMIJADA

Naši studenti na Ekonomijadi u Međugorju u organizaciji Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, osvojili su : muška ekipa osvojila je : košarka 1. mjesto, odbojka : 3. mjesto i nogomet 2. mjesto. ; ženska ekipa : odbojka 2. mjesto ; stolni tenis : Marin Dodig 2. mjesto, i obični tenis : Marin Dodig 3. mjesto. ; stolni tenis Anđela Čale i Ljubica Kolobarić 1. i 2. mjesto.

AGENCIJU ZA OSIGURANJE DEPOZITA U BOSNI I HERCEGOVINI

Naši studenti posjetili su državni Agenciju za osiguranje depozita u Bosni i Hercegovini koja ima sjedište u Banja Luci.

HUMANITARNA UTRKA MINORES

UNICREDIT BANKA

Unicredit banka ugostila je naše studente na već sada poznatom Mini MBA 3.0 programu, koji provodi u cilju dijeljenja znanja i iskustava s novim generacijama te u cilju pripreme za buduće korake na tržištu rada, pod organizacijom Marina Dedića i Drage Peke.

GOSTUJUĆE PREDAVANJE

”Od slikarstva do carstva” na temu izgradnje uspješne karijere u poduzetništvu održano je predavanje od strane Josipe Maras osnivačice i vlasnice Studija Boutique Factory - Studijo.co. Ponosna je vlasnica nagrade “Stvaratelji za stoljeća” za rast i razvoj inovacija u srednjoj i jugoistočnoj Europi, Archiproducts design longlisted za najljepšu tapetu na svijetu - za tapetu Maslinik, Archiproduct design Award longlisted u Milanu za tapetu Mramorni cvijet, German Design Award Winner za tapetu Žitna polja. Podijelila je svoja iskustva mlade uspješne poduzetnice i mame u obiteljskom poduzetništvu.

KVIZ “ZNALAC MATORALAC”

Kviz “Znalac maturalac” općeg znanja za maturante iz različitih škola, održan je na našem fakultetu. Održali su ga naši studenti, a prijave su stigle iz 10 gradova. Druženje je trajalo tri sata, uz pjesmu, strpljenje i odličnu atmosferu. Nakon tri kruga pitanja pobjedu je zasluženo odnijela ekipa “Ljupko” koja dolazi iz Opće gimnazije Ljubuški. Na drugom mjestu se našla ekipa “Neumska bojna” iz Srednje škole Neum sa samo jednim bodom manje. Nagrada za treće mjesto je otišla u Gimnaziju fra Grge Martića u Posušje za ekipu “Hrvatsko društvo Zahumlje”. Na predzadnjem mjestu se našla ekipa “Što se događa?” iz Srednje strukovne škole u Tomislavgradu te su osvojili karting vožnju, a pobjednici su imali čast izvući sretnu ekipu “Udara ekipa” koja dolazi iz Srednje škole Ivan Goran Kovačić Kiseljak koja je osvojila poklon bon. Sponzori su bili : Union foods, Lukas Nakić, MCI, Croatia osiguranje, Von Herzog i Karting arena speed extreme.

EKONOMIJADA

Naši studenti sudjelovali su na Ekonomijadi koja se održala u Budvi u Crnoj Gori. Ove godine je sudjelovalo 6 država i preko 25 fakulteta iz 16 gradova odnosno 1904 studenta. S našeg fakulteta sudjelovalo je 50 studenata koji su se vratili bogatiji za dva pehara za osvojena druga mjesta iz rukometa ali i za nova prijateljstva i uspomene.

SUSRETI KATEDRI ZA RAČUNOVODSTVO

XI. Susreti katedri za računovodstvo ekonomskih fakulteta zemalja regije u oeganozaciji našeg fakulteta u Parku prirode Blidinje. Susrete je otvorila predsjednica Organizacijskog odbora prof.dr.sc. Josipa Grbavac i dekan EF SUM-a prof.dr.sc. Igor Živko. Interkatedarski skup i okrugli stol na temu “Upravljanje financijskim zdravljem poslovnih subjekata” čini su središnje događaje ovogodišnjih XI. Susreta.

Svečana promocija Ekonomskog fakulteta u Mostaru

Dana 29.11.2023. godine održana je promocija diplomanata Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru u Hrvatskom domu Hercega Stjepana Kosače u Mostaru.

Ovaj svečani dan za diplomante Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru

i njihove obitelji započeo je u Hrvatskom domu Hercega Stjepana Kosače u nazočnosti roditelja, rodbine, prijatelja, kolega studenata i profesora gdje je održana svečana promocija diplomanata Ekonomskog fakulteta.

Na promociji u Mostaru promovirano je

135 diplomanata, od čega 50 prvostupnika/bachelora ekonomije, 20 stručnih prvostupnika/bachelora ekonomije i 65 magistara ekonomije (10 magistara ekonomije sa završenim dvogodišnjim diplomskim studijem i 55 magistara ekonomije sa završenim jednogodišnjim diplomskim studijem).

“Znanje je najdjelotvornije sredstvo protiv neizvjesnosti i straha.”

- *Ryan Holiday*

Dobitnici Dekanove nagrade za 2022./2023.

Studentima koji su u akademskoj 2022./2023. godini ostvarili najbolji uspjeh na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru sa svake godine studija, dodjeljuje se Dekanova nagrada u neto iznosu od po 200,00 KM.

Nagrada Dekana dodjeljuje se sljedećim studentima:

Diplomski studij:

1. Mia (Tade) Drljo, završila jednogodišnji diplomski studij poslovne ekonomije s prosjekom ocjena 5,00
2. Dino (Avdija) Kukolj, završio jednogodišnji diplomski studij

poslovne ekonomije s prosjekom ocjena 5,00

Preddiplomski studij:

1. Antonija (Luka) Vujeva, završila četvrtu godinu sveučilišnog preddiplomskog studija s prosjekom ocjena 4,78
2. Ana (Marin) Radišić, završila prvu godinu sveučilišnog preddiplomskog studija s prosjekom ocjena 4,75
3. Julija (Branko) Mijić, završila drugu godinu sveučilišnog preddiplomskog studija s prosjekom ocjena 4,60
4. Ivana (Srećko) Perić, završila treću

godinu sveučilišnog preddiplomskog studija s prosjekom ocjena 4,30

Stručni studij:

1. Monika (Petar) Kovač, završila treću godinu stručnog studija poslovne ekonomije s prosjekom ocjena 4,11
2. Sanja (Pepo) Tolo, završila drugu godinu stručnog studija poslovne ekonomije s prosjekom ocjena 4,00

Nagrade su dodjeljene na svečanoj promociji studenata u Mostaru, 29. studenog 2023. godine u 11,00 sati.

“Ne može se postići ni umijeće ni mudrost ako se ne uči.”

- Demokrit

Josipa Grbavac

Ja sam Josipa Grbavac, izvanredni profesor na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Predajem više kolegija na računovodstvenoj skupini predmeta s naglaskom na financijsko izvještavanje i reviziju. Moj obrazovni put započinje u Širokom Brijegu. Međutim, Mostar se vrlo rano "upleo" u moj život, tako da uz gimnaziju (u Širokom Brijegu) završavam i srednju glazbenu školu u Mostaru – smjer violinist. Nakon "šarolikog" srednjoškolskog obrazovanja, upisujem (za mnoge neočekivano – a možda i za mene) Ekonomski fakultet u Zagrebu, gdje sam diplomirala. Formalno obrazovanje nastavljam na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, gdje sam magistrirala i doktorirala. Prije početka rada na fakultetu, kratko sam bila angažirana u revizorskoj tvrtci. Od tada, pa sve do danas, održavam vezu sa gospodarstvom kroz različite oblike. Tako da sam danas suvlasnik jedne revizorske tvrtke, te član raznih stručnih i znanstvenih tijela (odbor za reviziju, organizacijski odbori raznih stručnih i znanstvenih konferencija). Znanstveno - nastavni put započinjem kao mlađi asistent na našem fakultetu, gdje sam napravila i sve ostale izbore do danas (asistent, docent). Usporedo s akademskim, odvija se i moje profesionalno usavršavanje, tako da sam danas certificirani računovođa i licencirani revizor. Aktivno sam uključena u rad Saveza računovođa revizora i financijskih djelatnika FBiH (Odbor za profesionalne standarde - predsjednik) ispred kojeg sam nominirana u Accounting Working Party. Predsjednica sam Revizorske komore FBiH.

Tijekom znanstvene karijere sudjelovala sam na više znanstvenih i stručnih kako domaćih tako i međunarodnih znanstvenih konferencija na kojima sam kao autor ili suautor objavila veći broj znanstvenih radova u časopisima s međunarodnom recenzijom i konferencijskim zbornicima. Ponosna sam majka dvoje djece, stalno nastanjena u Širokom Brijegu. Ukoliko imam par slobodnih dana volim se nagraditi nekim putovanjem. Ostalo slobodno vrijeme "popunim" sa nekim sportom (ovo sve češće zamjenjivim šetnjom), dobrim filmom (koji često gledam po nekoliko dana jer – zaspem), a iako sam nekad "gutala" knjige danas ih izvučem sezonski – ljeti. A nekad jednostavno u slobodno vrijeme ne radim ništa...nekad je i to potrebno.

Sanja Bijakšić

Ja sam Sanja Bijakšić i u zvanju sam redovitog profesora na Sveučilištu u Mostaru gdje predajem marketinšku skupinu predmeta. Moje akademsko obrazovanje veže se za Ekonomski fakultet na kojem sam diplomirala, kao prva iz svoje generacije magistrirala te kasnije i doktorirala. Usavršavala sam se u Brightonu i na Sveučilištu Berkeley. Autor/koautor sam 70-tak radova, šest knjiga te sam sudjelovala u više domaćih i međunarodnih projekata. Gledajući unatrag, moram priznati da mi je studentski život ostao u lijepom sjećanju. Kroz predavanja, zajednička učenja, puno smijeha, a ponekad

i neku suzu, ekonomijade, druženja i putovanja sa AIESEC-om stvorila sam i par čvrstih prijateljstava koja i danas traju. Skoro čitav radni vijek provela sam na Sveučilištu u Mostaru na kojemu predajem na tri fakulteta - Ekonomskom, FPMOZ-u i Filozofskom. Bez obzira što sam „u nastavi“ već jako dugo moram priznati da me rad sa studentima ispunjava. Zadovoljstvo je gledati mlade ljude kako sazrijevaju i kako postaju odrasle osobe. Ponosna sam kada na „ulici ili u nekoj poslovnoj situaciji“ sretnem bivše studente koji su postali uspješni i sjećaju se naših predavanja. I da me pitate da li bih možda odabrala neko drugo zaniman-

je da mogu, odgovor bi bio NE! Prije svega baviti se marketingom iziskuje određenu kreativnost, slobodu, morate brzo usvajati nova znanja, brzo se prilagođavati promjenama. To je dinamično zanimanje u kojemu učenje nikada ne prestaje. S druge strane, rad sa studentima na određen način me obogaćuje jer ne dozvoljava statičnost. Od 2017 obnašam dužnost prorektora za međunarodnu suradnju i drago mi je što zadnjih godina sve više naših studenata odlazi na ERASMUS mobilnosti. One su izvrsna mogućnost da upoznate druge kulture, običaje, jezik, ali i način da komparirate svoja znanja i kompetencije sa onim od kolega iz inozemstva. I nemojte se iznenaditi ako uočite da ste u nekim segmentima puno bolji. Privatno – rođena sam u Mostaru. Uživam u suncu i plivanju, ali volim i skijanje. Opušta me čitanje beletristike. Volim putovanja, druženja sa meni dragim ljudima. Udata sam, majka sam dvojice sinova koji su postali ozbiljni, odrasli ljudi. Stariji je oženjen, a njegova supruga mi je postala „kćerka koju nisam imala“

Marko Barbarić

Moje ime je Marko Barbarić i viši sam asistent na financijsko-računovodstvenim skupinama kolegija na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Osnovnu školu i opću gimnaziju završio sam u Mostaru. Upisao sam Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru 2013./2014. godine gdje sam završio prvi ciklus i stekao zvanje prvostupnik ekonomije-smjer financije i računovodstvo. Diplomski studij financija nastavio sam na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje sam i diplomirao. Trenutno sam student na poslijediplomskom doktorskom studiju Poslovne ekonomije na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Tijekom studija, kao i svaki student, nastojao sam osigurati dodatni izvor financiranja pa sam obavljao razne poslove (uključujući i babysitting) te

studentske prakse. Moj najveći izvor financiranja bio slikanje i crtanje, moj hobi i način opuštanja u slobodno vrijeme. Cijene slika su bile skromne, ali dovoljne za džeparac. Mogu reći da sam svoj talent uspješno iskoristio, a time i nesvjesno razvijao ekonomsku dimenziju u sebi. Nakon završetka fakulteta, započeo sam pripravnički staž u Vladi Hercegovačko-neretvanske županije. Početkom akademske godine 2019./2020. postao sam asistent u vanjskom suradništvu izvođeci vježbe iz financijsko-računovodstvene skupine predmeta. Paralelno s akademskim obvezama, položio sam sve potrebne ispite za stjecanje

zvanja u računovodstvenoj profesiji, te sam u prosincu 2019. stekao zvanje certificiranog računovođe. Također, aktivan sam u radu Saveza računovođa, revizora i financijskih djelatnika, sudjelujući u organizaciji i održavanju ispita za stjecanje računovodstvenih zvanja. Uključen sam i u edukaciju i obuku kandidata koji ulaze u računovodstvenu profesiju kroz Centar za kontinuiranu profesionalnu edukaciju Ekonomskog fakulteta. Od lipnja 2022. godine voditelj sam računovodstveno-financijske službe Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Sudjelovao sam u organizaciji nekoliko znanstvenih i stručnih konferencija te sam član Organizacijskog odbora Susreta katedri za računovodstvo ekonomskih fakulteta u regiji. Osim fakulteta i poslovnih obveza, slobodno vrijeme koristim za tjelovježbu u teretani te druženje s prijateljima. Pored slikanja, što zauzima veći dio mog slobodnog vremena, volim čitati te sam aktivan član kluba čitatelja. Avanturističkog sam duha pa volim putovati i istraživati nove lokacije. Nedavno sam se vratio iz Istanbula i već razmišljam o sljedećoj destinaciji. Tko zna, možda ovaj put iznenadim i sam sebe.

Lidija Galić

Zovem se Lidija Galić. Iz stomaka sam izašla na noge i spremna za svijet pa odmalena mira nemam već često obavljam više stvari odjednom. Danas bi se reklo multifunkcionalna. Okolina se nekad buni, no to su oni koji me površno znaju ili ne žele da upoznaju. Oni pak koji me istinski poznaju, znaju da nisam zlonamjerna već sam uvijek spremna za pomoć, akciju, izazov i zezanciju, a sve to uz dozu određenog profesionalizma i zahvalnosti. Jer takav mi je bio i odgoj. Pa me nekad i život opeče jer nismo isti. Trenutno obnašam funkciju više asistentice na Sveučilištu u Mostaru. Od početka rada (prvo kao demonstrator, kasnije i kao asistentica) pa sve do danas (kao viša asistentica) sudjelovala sam na kolegijima, na preddiplomskom i stručnom studiju te neke i online, kao što su: Menadžment, Poduzetništvo, Menadžment neprofitnih organizacija, Međunarodni menadžment, Projektni menadžment, Poslovno planiranje, Menadžment ljudskih potencijala, Organizacija, Strateški menadžment, Poslovna etika, Poslovno odlučivanje. Pored toga, pripravnički staž, nakon diplomskog studija, i kasnije razne oblike honoraranih poslova, sve do danas, odrađujem uglavnom u IT sektoru radeći ekonomske poslove za lokalna i međunarodna tržišta, pritom stečući i iskustvo u privatnom sektoru pored akademskog svijeta. Također obnašam funkciju projektnog koordinatora na Ekonomskom fakultetu, Sveučilišta u Mostaru pa sam sudjelovala i na različitim projektima, edukacijama, tečajevima, konferencijama, radionicama, međunarodnim ljetnim školama. A od djetinjstva sam povezana i sa neprofitnim sektorom kroz razna volontiranja i projekte. Kombinacija mojih poslova mi je posebno draga jer često se kroz posao susrećem, predajem, a kasnije i radim

sa studentima Ekonomskog fakulteta, Sveučilišta u Mostaru pa je uvijek zanimljivo vidjeti kako i studenti i ja učimo i radimo kroz godine i nadam se napredujemo na bolje i u teoriji, a pogotovo i u praksi u različitim okruženjima. Privatno sam također aktivna. Od nekoga tko je smatrao svojevrsnu kaznu da se moraju trčati krugovi nakon odigranih rukometnih utakmica i treninga pritom mrzeći trčanje, došla sam do toga da slobodnom voljom i punim srcem sudjelujem u polumaratonima, trkama na 5k, 10k i 15k, kao i trail utrkama- trčeći i voleći to ! Razlog za to krivim tadašnje zdravstveno stanje koje me primoralo samo na trčanje i svoj krug ljudi, uključeni u to, koji su to iskustvo učinili baš zabavnim. Svi smo skupa krivi što na tom nije stalo, pa sam uskoro počela rekreativno i da planinarim i biciklarim, te postala i dio tadašnje prve ženske ekipe veslačica iz Bosne i Hercegovine na natjecanju. Na tom nisam stala pa sam i udala, te s mužem nastavila obilaziti razne prirodne ljepote. Uživam u putovanjima pa sam dosad i više puta obišla veći dio država, otoka i planina, te tu ne planiramo stati. Na tim putovanjima sam dodatno potvrđivala svoju ulogu kolekcionara knjiga i svojevrsnog knjiškog moljca koji najviše knjiga tad i

pročita, pa u tom dijelu brojka stalno raste. Svašta može što se žanra tiče, ovisno o raspoloženju, samo horori ne prolaze.

Ovo gore dosad navedeno, što su me podsjetili bliski ljudi, ne znači da sam oslobođena pravljena zimnice u obiteljskim krugovima. Pa ajvar, kiseli krastavci, kisela paprika, kisele mahune, kisela mrkva, kiseli kupus, kiseli patlidžani svake godine moraju da budu proizvedeni za obiteljske potrebe. A to ne isključuje ni slatki program jer ipak torte i kolači su moj porok kojeg treneri ne opraštaju tako lako. Sreća je da imam veliku obitelj pa kad se male ruke slože, stvarno se svašta može. Kao i u sve životu, ako kraj sebe imaš prave ljude.

Nikola Škobić

Ja sam Nikola Škobić, asistent na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Asistent sam na skupini predmeta iz računovodstva i revizije. Rođen sam u Ljubuškom gdje sam završio osnovnu i srednju školu, a paralelno s osnovnom školom sam završio i osnovnu glazbenu školu. Preddiplomski i diplomski studij sam završio na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru, a trenutno sam na poslijediplomskom doktorskom studiju. Uz posao asistenta, na Fakultetu sam angažiran i u raznim stručnim aktivnostima kao što su organizacija i održavanje obuka za stjecanje zvanja u računovodstvenoj profesiji te organizacija seminara, radionica i simpozija za članove računovodstvene profesije. Uz stručnu aktivnost, često sudjelujem na raznim projektima s našim studentima.

Od svojih osnovnoškolskih dana sam imao popunjen dan izvannastavnim aktivnostima. Paralelno sa školovanjem sam se bavio sportom i sve do odlaska na fakultet sam trenirao rukomet u Rukometnom klubu Izviđač. Izvannastavne aktivnosti su za mene postala navika i nešto bez čega ne mogu pa sam i za vrijeme studija bio aktivan. Od prve godine sam bio aktivan u Studentskom zboru. Na početku kao član, a zatim predsjednik Studentskog zbora Ekonomskog fakulteta. Međutim, aktivnost u kojoj sam najviše uživao je uloga koordinator za sport Studentskog zbora Sveučilišta u Mostara kada sam imao zadatak organizacije raznih sportskih natjecanja za studente Sveučilišta u Mostaru.

Sport je za mene najdraža aktivnost od malih nogu, stoga nije ni čudno što sam posebno uživao u ulozi koordinatora za sport. Kako dolazim iz Ljubuškog koji je grad rukometa, rukomet je za mene oduvijek bio sport broj 1. Sve do odlaska na fakultet sam trenirao rukomet, a i sada jednom tjedno odigram termin rukometa s ekipom. Uz rukomet, moji hobiji su tenis i nogomet. Osim igranja, u slobodno vrijeme pratim sport, a posebno volim otići na utakmice Izviđača koji za mene predstavlja nešto više od rukometnog kluba. Slobodno vrijeme uvijek koristim za neku sportsku aktivnost jer je to za mene najljepši način odmora.

Tin Raič

Ja sam Tin Raič, imam 21 godinu i dolazim iz Neuma. Završio sam Srednju ekonomsku školu u Metkoviću. Sada sam student 3. godine preddiplomskog studija poslovne ekonomije na Sveučilištu u Mostaru. Prije dvije godine krenuo sam se aktivno baviti DEEJAY-ING-om (DJ) i uživam u tome. Oduvijek me zanimala glazba, pa sam jednog dana sasvim slučajno odlučio ući u te „vode”. Ispočetka je to bio hobi, a i dobar honorar za moje trenutne

potrebe. Budući da oduvijek volim glazbu, spojio sam ugodno s korisnim, no vremenom je deejaying prerastao, mogu sa zadovoljstvom reći, u posao. U slobodno vrijeme igram nogomet i član sam u HNK Neumu od svoje 13. godine. Svake godine sudjelujem na Sveučilišnoj malonogometnoj ligi i u svim sportskim aktivnostima koje se održavaju u sklopu našeg fakulteta.

Petra Nakić

Pozdrav svim čitateljima našeg lista SEF!

Moje ime je Petra Nakić, imam 23 godine i studentica sam 5. godine na smjeru Računovodstvo i financije. Osim toga, od 4. godine studija zaposlena sam u banci a nedavno sam se uz fakultet i posao počela baviti balonima i dekoracijama.

Na 4. godini fakulteta pronašla sam svoje mjesto u UniCredit banci gdje sam dobila posao u odjelu Upravljanja financijama. Mogu reći da je to bilo ostvarenje mojih studentskih snova jer je bankarstvo među svim ostalim

granama ekonomije uvijek bilo ono što me najviše privlačilo. Moje radno mjesto mi danas pruža puno mogućnosti, da svakodnevno nadograđujem svoje znanje i stječem puno novih znanja na području bankarstva i financija, a da pri tome uživam u onome što radim. Osim bankarstva, ne tako davno odvažila sam se iskazati svoju kreativnost kroz rad sa balonima, balonskim i drugim dekoracijama, pod imenom Lulu baloni. To je nešto što mi se već dugo sviđalo i činilo zanimljivim, pa sam se odlučila uz fakultetske, i obveze vezane za moj posao u banci, u svoje slobodno

vrijeme baviti uljepšavanjem svih vrsta prigoda. Za kratko vrijeme, uz pomoć meni bliskih osoba, dobila sam puno povjerenja svojih klijenata, što je velika motivacija za nastavak rada i napredak. Iako je zaposlenje na 4. godini studija skroz promijenilo moj dotadašnji studentski život i pred mene stavilo izazov puno bolje organizacije vremena i svega ostalog, nisam se bojala neuspjeha. Za dobru organizaciju i balans između studiranja, moje bankarske karijere i bavljenja balonima i dekoracijama, potrebna je velika doza upornosti, koju ne bi imala da ne uživam u onome što radim. Zasad uspješno spajam svoje fakultetske i poslovne obveze a nadam se da će tako i ostati.

Za kraj želim poručiti svojim kolegama studentima, da se ne boje sanjati velike snove i da se otvore za sva iskustva koja život pruža. Budite uporni i vjerujte u sebe, jer najveći rast dolazi upravo izlaskom iz tzv. Comfort zone, a svijet čeka da svatko od nas pokaže svoj puni potencijal!

“Svaki uspjeh počinje odlukom da pokušaš.” – G. Devers

Marija Previšić

Zovem se Marija Previšić i studentica sam preddiplomskog studija Poslovne ekonomije Sveučilišta u Mostaru. Dolazim iz Neuma, imam 21 godinu i uz sve svoje obveze na fakultetu bavim se pjevanjem. * Moj početak i prvi doticaj s mikrofonom bio je u crkvi. Još kao dijete, nestrpljivo sam čekala probu pjevanja i druženje s prijateljima. S vremena na vrijeme, shvatila sam da moja ljubav prema glazbi postaje sve jača te da je moje pravo mjesto baš tu gdje jesam. Ubrzo, sa svojih 11 godina snimila sam svoju prvu duhovnu pjesmu pod nazivom ‘Nikad nemoj biti sam.’ Pored duhovne glazbe koja čini veliki dio mog života, s 15 godina odlučila sam sudjelovati na lokalnim natjecanjima. Opuzen, Metković, Ploče, Široki Brijeg, Vir jedni su od mjesta gdje sam osvojila 1. nagradu. Rad, želja i talent doveli su me do brojnih uspjeha i pobjeda što me itekako motiviralo za budućnost. Također sam sudjelovala na Županijskom natjecanju koje se održalo u Mostaru te osvojila 2. mjesto. Show ‘RTL zvjezdice’ je bio moj najveći korak u djetinjstvu i pamtim ga s velikom radošću. * U srednjoj školi, sa sestrom i prijateljem sam počela raditi svirke i uveličavati crkvena vjenčanja i svetu Misu.

Uskoro je došao red i na fakultet. Uz pjevanje koje me prati cijeli život nije bilo baš tako jednostavno uklopiti sve obveze koje donosi fakultet no pozitivnim duhom i voljom je sve moguće. * Vrhunac moje pjevačke karijere bio je prošle godine gdje sam nastupala na velikoj pozornici u show-u ‘Zvezde Granda’ pod mentorstvom Dragana Stojkovića Bosanca. Stigla sam do polufinala što je veliki uspjeh za mene.

Trenutno sam pjevačica grupe Stari Zvonik. * Što se tiče moje glazbene budućnosti, zasigurno je da ću nastaviti raditi i vjerovati u sebe. Vjerujem da sve ima svoj razlog i znam da Bog ima najbolji plan za sve nas. * Moja poruka mladim ljudima je da slijede svoje snove, budu marljivi, uporni i strpljivi jer će se predan rad i trud zasigurno isplatiti i prepoznati.

SEF donosi ekskluzivni intervju s našom bivšom studenticom, danas predsjednicom Vlade Hercegovačko-neretvanske županije Marijom Buhač, rođenom Gagro. Ponosni na sve, a posebno one studente Ekonomskoga fakulteta SUM-a koji su postigli izvanredne životne i poslovne uspjehe, otvaramo prostor za kratki susret s njima, razgovor o njihovim karijerama, uspomenu na studentske dane i porukama za današnje naraštaje koji pohađaju naš fakultet. Unatoč prepunom i užurbanom rasporedu, predsjednica županijske vlade sa sjedištem u Mostaru odvojila je od svojega dragocjenog vremena kako bi odgovorila na nekoliko upita naše novinarke.

SEF: Možete li nam se ukratko predstaviti i reći nešto o sebi?

BUHAČ: Ponosna sam bivša studentica Ekonomskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru i s posebnim sam se zadovoljstvom odazvala ovom pozivu razgovarati za naš studentski časopis koji već ima svoju tradiciju, svoj ugled i svoju odanu

PREDANO RADITE, VALJANO SE OBRAZUJTE, ALI BUDITE ODGOVORNI I ČASNI LJUDI.

čitateljsku publiku. Rođena sam u Mostaru 1981. godine. Tu sam, nakon osnovnoga obrazovanja, završila Gimnaziju fra Grge Martića i, potom, 2006. godine diplomirala ekonomiju, smjer financije i računovodstvo. No, bez obzira na sve u životu, na kasniji posao i karijeru, prije svega sam supruga i majka trojice sinova od 7, 12 i 15 godina.

SEF: Kako ste odlučili upisati Ekonomski fakultet odnosno što Vas je motiviralo baš za taj odabir? Je li ekonomija bila Vaš prvi izbor? Dajte nam kratki osvrt na vrijeme studiranja?

BUHAČ: Budući da dolazim iz poduzetničke obitelji, već sam kao gim-

nazijalka donijela odluku da ću studirati ekonomiju, tako da je odgovor na Vaš upit – da, ekonomija je bila i ostala moj prvi izbor i imala sam sreću što mi je život omogućio slijediti i ostvariti svoju želju na obrazovnomu planu. Tijekom studija, zainteresirala sam se za monetarnu politiku i bankarski sektor. To je probudilo moje posebno zanimanje i u konačnici sam diplomirala na poslovnoj politici banaka na temu currency boarda u BiH. Tada sam, kada već govorimo o nekim željama i planovima iz mladosti, posao u Centralnoj banci BiH vidjela kao mogući vrhunac svoje karijere, ali život me odveo u potpuno drugomu smjeru. No, to je samo konstatacija, jer zbilja

sam zadovoljna načinom na koji se moja poslovna priča posložila kroz protekle godine.

SEF: Što bi ste izdvojili kao najveći izazov u vašoj karijeri?

BUHAČ: Moje prvo zaposlenje bilo je u Zavodu za zdravstveno osiguranje HNŽ-a gdje sam krenula kao vježbenica i tamo ostala raditi punih 17 godina, obnašajući više dogovornih poslova. Počevši, dakle, od vježbenice do razine rukovoditeljice najvećih i najvažnijih sektora u ZZO-u, prošla sam proces vrijedne izgradnje na jedan kvalitetan način, stubu po stubu, učeci od iskusnijih kolega, usvajajući neprestance nova znanja i stječući nove vještine. Na to sam danas iznimno ponosna i to je jedna posebna vrijednost koja mi, i na poslu koji danas obnašam, služi kao snaga i oslonac. Da budem iskrena i konkretna, tu bih strpljivu i postupnu poslovnu izgradnju preporučila svim mladim kolegama, kao nešto što jamči valjan put do poslovne zrelosti i izgradnju sposobnosti za suočavanje s izazovima koje život postavi pred vas.

SEF: Kako je biti žena u politici, predsjednica Vlade? Kako se snalazite u tomu muškom svijetu?

BUHAČ: Nisam tip osobe koji može raditi jednolične poslove i nastojala sam, kroz svoju izgradnju, preuzimati nove izazove i uvijek opravdati poslodavčevo povjerenje. U ZZO-u sam radila na poslovima rukovoditeljice Sektora za zdravstvo, rukovoditeljice Kontrolinga i rukovoditeljice Službe za plan i analizu, koji su podrazumijevali, kako kontinuirano učenje, kreativnost i inovativnost, tako i značajnu odgovornost. Onako kako sam odgovarala zadaćama koje je radno mjesto tada postavljalo pred mene, tako i sada dajem svoj maksimum kako bih opravdala povjerenje koje mi je ukazano kada sam imenovana za čelnu osobu županijske izvršne vlasti. Ne prihvaćam stereotip

kako je politika isključivo muški posao. U prilog tomu govore brojni primjeri žena koje su se dokazale kako u politici tako i na svim drugim poljima. A o tomu kako je biti predsjednica Vlade u HNŽ-u zasad još uvijek ne bih mogla dati sveobuhvatnu ocjenu jer će trebati određeno vrijeme za potpuno sagledavanje svih segmenata ove dužnosti. Međutim, ono što mogu kazati jest da predano radim kako bih opravdala povjerenje svoje matične stranke, naših skupštinskih zastupnika i mojih kolega ministara, a što je najvažnije, naših sugrađana koji imaju pravo na svoja očekivanja na koja smo u obvezi ispravno odgovoriti, ulažući pritom najviše što od sebe možemo dati.

SEF: Jeste li oduvijek sanjali o karijeri koju imate ili ste se u ranoj mladosti željeli baviti nečim drugim?

BUHAČ: Zaista nisam razmišljala o poziciji na kojoj se danas nalazim. Zapravo, godinama sam bila potpuno posvećena svojim poslovnim obvezama u Zavodu zdravstvenoga osiguranja, a općepoznato je kako su zdravstvo i problematika toga sektora kod nas neiscrpna tema, puna problema i izazova. No, kada mi je ponuđena ova dužnost, prihvatila sam ju jer se ne bojim izazova, jer sam uvjerenjena kako mogu ponuditi promjenu i jer sam spremna sva svoja znanja i kompetencije uložiti u stvaranje boljih uvjeta življenja za sve nas.

SEF: Smatrate li kako žene trebaju biti više zastupljene u politici?

BUHAČ: Već sam nešto kazala o toj temi i ponovit ću kako odbacujem učestalo stajalište da je politika nekakav muški svijet, makar je u postotcima to kod nas neminovno tako. Osobno, u politiku sam se uključila još kao srednjoškolka i, kao članica Hrvatske demokratske zajednice BiH, kroz godine sam prošla sve stranačke strukture. Taj mi svijet nije stran, a spremno se suočavam i sa svime što

se preda mnom pojavi kao iznenađenje. Naši će sugrađani na kraju dati ocjenu koliko smo se uspješno, mislim na cijelu Vladu, nosili s tim.

SEF: U svakodnevnom poslovanju zasigurno se susrećete sa stresom. Kako se opuštate nakon napornoga radnog dana?

BUHAČ: Ovaj posao oduzima jako puno vremena, tako da mi je ono što su nekada bile ozbiljne kućanske obveze danas zapravo vrijeme za privremeni odmak od briga. Nastojim svakoga dana pronaći vremena posvetiti se obitelji, svomemu suprugu i sinovima, jer koliko god dan bio naporan, njihovi osmjesi i razgovor s njima učine me sretnom i zadovoljnom.

SEF: Imate li hobi?

BUHAČ: Neki hobi kojemu sam do kraja posvećena nemam. Možda ovo ne biste očekivali, ali kada uspijem izdvojiti trenutak za sebe, opuštam se restaurirajući staro pokućstvo i druge antikvitete.

SEF: Koje su osobine koje volite i koje mislite da su Vam pomogle biti ono što ste danas?

BUHAČ: Tu nemam dvojbi. Naime, u ostvarenju bilo kojega cilja, ključni su upornost i odlučnost. Cjeloživotno učenje i spremnost na usvajanje novih znanja osobine su koje svakomu pomažu dosegnuti zacrtane ciljeve.

SEF: Postoji li povezanost između uspješne poslovne karijere i dobrih ocjena tijekom studiranja? Na kraju, i Vaša poruka nama studentima.

BUHAČ: Ne bih ocjene u bilo kojemu razdoblju školovanja dovodila u izravnu korelaciju s kasnijim životnim postignućima. Postoje brojni primjeri osoba koje su, unatoč tomu što nisu bili izvrsnim učenicima ili studentima, ostvarili zavidne karijere. Jasno je kako su određeni ciljevi lakše dostupni ukoliko ste bili sjajan učenik ili student, ali nikada ne bih cijnila ni osobu ni djelatnika ni kolegu prema tomu je li kroz školovanje imamo petice ili nije. Važan je proces učenja i usvajanja znanja, važno je kako se doživljava poslovna obveza i koliko se predajemo opravdanju povjerenja koje nam netko daruje. Na tomu je tragu i moja završna poruka, predano raditi, učiti, valjano se obrazovati, ali u svemu tomu biti i ostati odgovorni i časni ljudi.

Marija Buhač, predsjednica
Vlade Hercegovačko-neretvanske županije

Dražen Malbašić

Dražen Malbašić
Policy Director / direktor za javne politike
Američka gospodarska komora
u Hrvatskoj

Studentski časopis SEF Ekonomskog fakulteta, Sveučilišta u Mostaru od ove godine uvodi novu rubriku “Bivši uspješni studenti EF”. Tom prigodom smo kontaktirali jednog od njih, Dražena Malbašića, koji je svoje studentske dane započeo 2006. godine. Dražene, dobar dan! Možete li nam za početak reći nešto više o sebi i predstaviti se našim čitateljima?

Na početku bih pozdravio sve čitatelje časopisa SEF, kao i kolege i profesore iz razdoblja kada sam učestalo hodao hodnicima Ekonomskog fakulteta u Mostaru. Čast mi je da sam prepoznat od strane svog matičnog fakulteta za ovakvu laskavu rubriku te zahvaljujem profesorici Mariji Čuturi što me je osobno preporučila u mnoštvu odličnih ljudi koji su završili naš fakultet.

Zovem se Dražen Malbašić, rođen sam i odrastao u Mostaru. Moram priznati da sam na to jako ponosan i smatram se sretnim što sam Hercegovac i Mostarac. Ime sam dobio po jednom od naših najvećih sportaša Draženu Petroviću budući da je moj tata bio njegov veliki obožavatelj. Za razliku od mog imenjaka, nisam odabrao košarku već tenis koji sam natjecateljski trenirao deset godina. Uz sport, koji me snažno oblikovao, istaknuo bih da sam i strastveni putnik. Bio sam na preko stotinu putovanja, uglavnom po Europi i Sjedinjenim Američkim Državama.

Kako ste odabrali Ekonomski fakultet u Mostaru i kako je taj izbor utjecao na vašu karijeru?

Često za studente ekonomije ili prava kažu da studij upisuju jer se nisu mogli odlučiti. Ja sam ekonomiju odabrao jer je bila najbolji izbor za mene i mogu reći da danas imam posao i karijeru kojoj sam se nadao kao srednjoškolac. U trećem razredu srednje škole, Gimnazije Mostar, počeo sam promišljati o sveučilišnom obrazovanju i oduvijek su me zanimale društvene znanosti. Jedno sam vrijeme razmišljao o politologiji, diplomaciji ili sociologiji, ali sam se naposljetku odlučio za ekonomiju. Ekonomija mi je od spomenutog djelovala najkonkretnije i smatrao sam da će mi omogućiti dobru karijeru. Četverogodišnji preddiplomski studij završio sam u Mostaru, nakon čega sam jednogodišnji diplomski studij završio na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i stekao zvanje magistra ekonomije.

Po čemu pamтите studentske dane? Možete li podijeliti neku situaciju s fakulteta koja vam je posebno ostala u sjećanju?

Studentske dane pamtim kao pozitivno razdoblje svog života. Upoznao sam brojne pametne i perspektivne mlade ljude od koji su mi neki postali prijatelji. Često se sjetim kava s kolegama između predavanja, skripti koje smo međusobno dijelili, iščekivanja rezultata ispita na oglasnim pločama... Kako sam dosta putovao za vrijeme studija, sjećam se i brojnih kalkulacija kako skupiti dovoljan broj dolazaka na predavanja i vježbe kako bih dobio potpis za određeni kolegij.

S osmijehom se uvijek sjetim ekonomijade u Ulcinju u Crnoj Gori koja je okupila studente ekonomskih fakulteta iz više država u okruženju. Na njoj sam za Ekon-

omski fakultet u Mostaru osvojio zlato u tenisu.

Koji su bili vaši prvi koraci nakon diplomiranja i kako ste pronašli svoj prvi posao?

Prvi sam posao imao još za vrijeme treće i četvrte godine studija kao trener tenisa u Tenis klubu Mostar. Uvijek kažem kako je to prvi i najbolji posao koji sam ikad imao. Uživao sam klince učiti igrati tenis, ali i stekao prve radne navike te naučio što znači zaraditi vlastiti novac.

Po završetku fakulteta 2013. godine krenuo je izazovni zadatak isticanja u mnoštvu ekonomista koji dođu na tržište rada. Uvijek sam maštao kako ću se baviti normativnom ekonomijom, točnije kako zagovaranjem poslovnih praksi i izmjenom zakonodavstva ostvariti najpoticajnije poslovno okruženje i konkurentno gospodarstvo koje doprinosi općem blagostanju. U to se vrijeme Hrvatska upravo pridružila Europskoj uniji i najatraktivniji poslovi bili su upravo u europskim institucijama u Bruxellesu. Slao sam svoj životopis „na sve strane“

i dobio svoju prvu veliku priliku 2014. godine u Europskom parlamentu kao stažist u Uredu zastupnice Zdravke Bušić. Budući da sam imao sklonost ka ekonomskim temama, radio sam i za europarlamentariku Ivanu Maletić koja se specijalizirala za gospodarska pitanja.

Nakon toga dobio sam posao u Uredu posebnog predstavnika Europske unije u Bosni i Hercegovini u Sarajevu. Radio sam u Političkom i ekonomskom odjelu te zajedno s međunarodnim timom stručnjaka imao izazovan zadatak približavanja BiH europskim standardima i normama.

2017. godine sam prihvatio posao u Zagrebu u Američkoj gospodarskoj komori u Hrvatskoj (AmCham Hrvatska) kao Policy Officer. U AmCham-u sam počeo voditi stručne odbore i radne skupine kroz koje sam s predstavnicima hrvatskih, američkih i drugih međunarodnih kompanija oblikovao stavove i prijedloge poslovne

zajednice prema Vladi Republike Hrvatske kako bi se Hrvatska pozicionirala kao privlačna destinacija za ulaganja. 2019. godine sam promoviran na poziciju Policy Managera, a od 1. srpnja 2024. godine sam postavljen na poziciju Policy Director odnosno direktor za javne politike. Trenutačno, sa zadovoljstvom, vodim i nadgledam sve aktivnosti koje se tiču javnih politika.

Možete li istaknuti neke inicijative na kojima ste radili ili istaknuti određene poslovne uspjehe na koje ste posebice ponosni?

Ako govorimo o ranoj karijeri jednog se trenutka posebno sjećam. Zastupnica Bušić dobila je priliku održati govor na plenarnoj sjednici Europskog parlamenta u Strasbourgu, a upravo je meni bio povjeren zadatak napisati ključne poruke koje trebaju biti iznesene. U trenutku kada sam čuo rečenice i argumentaciju koju sam baš ja pripremio kako odjekuju tom uistinu impresivnom sabornicom naježio sam se. Za mladog dečka, koji je tek diplomirao, u tom sam se trenutku osjećao izrazito sretno i ostvareno.

Ako govorimo o recentnijim postignućima, istaknuo bih inicijativu koju sam koordinirao, a čiji je cilj uvođenje kartičnog i online poslovanja u javna tijela Hrvatske koja je rezultirala sustavom e-Pristojbe i omogućila građanima jednostavnija plaćanja upravnih pristojbi i naknada.

Još bih spomenuo i rad na prikupljanju argumentacije u korist potpisivanja Ugovora u izbjegavanju dvostrukog oporezivanja između Hrvatske i SAD-a. Radi se o izrazito važnom sporazumu koji bi uvelike olakšao izravno poslovanje između dvije države, ali nažalost godinama nije bilo značajnijeg napretka potom pitanju. Na inicijativu Ureda predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović, 2019. godine pokrenuta je radna skupina koja je okupila predstavnike Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, Minis-

tarstva financija, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Hrvatske gospodarske komore i Američke gospodarske komore kako bi se taj proces uspješno okončao. Veseli me da sam sudjelovao u tom procesu koji se uspješno okončao 2022. godine kada je potpisan Ugovor. Za njegovo puno djelovanje potrebna je i ratifikacija u obje države što će, nadam se, biti uskoro razriješeno.

Kakvi su vaši dugoročni profesionalni ciljevi? Kako vidite svoju budućnost, postoje li novi ciljevi ili izazovi koje planirate postići ili prebroditi?

Volim posao koji radim, ispunjava me profesionalno i osobno. Teško je reći što nosi budućnost, ali vjerujem da ću se kroz daljnju karijeru nastaviti baviti ekonomskom diplomacijom u nekom obliku. Svi su se moji dosadašnji poslovi bavili pitanjima nacionalne, odnosno europske politike. Moje dvije domovine, BiH i Hrvatska, moja su strast, a s druge strane europske integracije i suradnja Europe i Sjedinjenih Država nešto su u što čvrsto vjerujem. Mislim da će me to usmjeravati i u budućim karijernim izborima.

Koji savjet biste dali studentima koji su trenutno na fakultetu kako bi maksimalno iskoristili svoje vrijeme na studiju?

Dragi studenti Ekonomskog fakulteta u Mostaru prije svega vam čestitam na odabiru studija koji pruža vjerojatno najširi spektar karijernih prilika u budućnosti. U isto vrijeme to je fakultet s velikim brojem diplomanata i presudno je da se istaknete i diferencirate od ostalih kako biste bili u poziciji birati buduće poslove i raditi ono što želite, a ne ono od čega ćete zarađivati plaću.

Okružite se pametnim i sposobnim ljudima, ulažite i u vlastito neformalno učenje, putujte, učite jezike, djelujte u studentskim i humanitarnim organizacijama, steknite prva radna iskustva i prije završetka studija. Ukratko, učinite vlastiti životopis bogatim i privlačnim budućim poslodavcima.

I naravno, ne zaboravite na tom putu uživati, izlazite na studentske večeri, idite na studijska putovanja i ne zaboravne ekonomijade.

Zvonimir Bošnjak

Možete li nam se ukratko predstaviti i reći nešto o sebi?

Lijep pozdrav, moje ime je Zvonimir Bošnjak. Dolazim iz Širokog Brijega, rođen sam u Mostaru 21.11.1993. godine. Osnovnu i srednju školu sam završio u Širokom Brijegu. Nakon završetka srednje škole upisao sam Ekonomski fakultet na Sveučilištu u Mostaru. U rujnu 2017. godine sam završio fakultet i stekao zvanje magistra ekonomije. Trenutno sam zaposlen u društvu Lukas TP Nakić Široki Brijeg i obavljam funkciju šefa računovodstva.

Kako ste odlučili upisati Ekonomski fakultet, što Vas je motiviralo baš za taj fakultet, Vaš kratki osvrt na studiranje? Je li ekonomija bila prvi izbor?

Nakon završetka srednje škole, imao sam dvije opcije u glavi, upisati ekonomiju ili smjer matematika-informatika na FPMOZ-u. Nastavnici su voljeli reći da sam kroz školovanje imao izraženu sklonost prema matematici i brojevima ali već kod pripremanja prijemnog ispita iz ekonomije bilo je jasno da ću se odlučiti za tu oblast jer što sam više istraživao i saznavao nove pojmove iz ekonomije to me je više privlačilo da idem u tom smjeru. Potvrda da sam donio dobru odluku bila je ta što sam ostvario dobar rezultat na prijemnom ispitu i uspio upisati fakultet, kako smo mi studenti tada zvali „bez plaćanja“ odnosno uz potporu Ministarstva.

Možete li izdvojiti neke zanimljivosti iz studentskog života? Ima li neka anegdota iz studentskih dana ili neki događaj koji posebno pamтите?

Studentske dane prije svega pamtiću kao jedno jako lijepo i pozitivno razdoblje u svom životu. Upoznao sam dosta mladih i

nadarenih osoba od kojih su mi neki i dan danas prijatelji. Sjećam se da smo jednom nas par kolega radili kao volonteri na promociji starijih studenata koji su trebali primiti svoje diplome. I tako mi u posebnoj dvorani u kojoj su se dijelile haljine i kape za diplomante smo odlučili odjenuli iste i napravili zajedničku fotografiju ispod koje je bio opis „Tek počeli a već završili“ nakon čega su nam ljudi par dana upućivali čestitke kao da smo stvarno tada završili fakultet. Kada spominjem lijepo i zabavno razdoblje kroz studiranje svakako treba naglasiti i to da sam na završnoj godini studio bio glavni urednik Lista SEF gdje mogu naglasiti da mi je to bila izrazito velika čast i zadovoljstvo. Nadalje, u lijepa sjećanja na fakultet svakako bi izdvoji i nagradu na natjecanju za „Najbolji poslovni plan“ kojeg je organizirao Ekonomski fakultet na kojem sam sa svojim timom osvojio treće mjesto. Uz lijepa sjećanja vežu se i izleti i posjeti različitim vladinim odnosno nevladinim organizacijama gdje smo iz prve ruke mogli vidjeti kako izgledaju ozbiljno uređeni sustavi i na koji način doprinose funkcioniranju same ekonomije u državi. A kruna lijepih uspomena koje me vežu za Ekonomski fakultet je kada me Vijeće fakulteta imenovalo da budem demonstrator mlađim kolegama i tako im pomognem u polaganju kolegija Financijsko računovodstvo.

Kako ste započeli svoju karijeru? Vaš poslovni početak?

Moj početak poslovne karijere bio je jako dinamičan. Već kao student sam radio povremene računovodstvene poslove. Preko njih sam još dodatno nadgradio teoretsko obrazovanje. Nakon što sam završio fakultet, sljedećeg tjedan trebao sam se javiti kod svog novog poslodavca Nameks d.o.o. firma iz Širokog Brijega

sa kojim sa imao potpisan ugovor o stipendiranju za završnu godinu studija. U ugovoru je između ostalog pisalo da trebam odraditi pripravnički rad od tri mjeseca. Ta tri mjeseca su prošla jako brzo, obostrano zadovoljstvo je bilo i tako sam nastavio u tom društvu stjecati praktično znanje i usavršavati se. I već nakon samo godinu i mjesec dana rada uslijedio je poziv od Uprave društva da prisustvujem sastanku na kojem je između ostalog predloženo da pređem iz društva Nameks u društvo Lukas TP Nakić odnosno iz maloprodaje u veleprodaju grupacije Nakić u kojoj i dan danas radim. Na početku sam obavljao lakše računovodstvene poslove preko kojih sam ulazio sve dublje u srž poslovanja a danas sam usmjeren da upravljam i vodim cijeli proces kreiranja i praćenja računovodstvenih i financijskih promjena i sastavljanja i prezentacije financijskih izvješća kako za Upravu društva tako i za državu.

Gdje se vidite u budućnosti, opcija odlaska van granica naše države?

Teško je znati što nam nosi budućnost, ja se i dalje vidim u ovom

poslu kojeg danas radim. Otvoren sam prema dodatnom usavršavanju i napredovanjima bilo to u mojoj struci ili van nje. Svakako možda nekada u budućnosti bih se želio okušati u poduzetništvu. Kako sam kao mlad sudjelovao u izradi dosta projekata tako da mi ta opcija nikada nije bila prekrštena, kreirati nešto novo uvijek je poticajno. Odlazak van za mene više kao opcija nadogradnje i stjecanja novih znanja i iskustva koje bi se iskoristilo pri povratku kako za vlastitu tako i za dobit zajednice. Ići van i raditi poslove koje nemaju poveznice sa strukom bi značilo da je stjecanje visokog obrazovanja u našoj državi bilo uzalud utrošeno vrijeme. Nekada nas različite stvari dovedu do toga da htjeli ili ne, moramo ići van ali koliko god vani bili za stanovnike te države uvijek ćemo stranci biti tako da i kada se odlučimo na odlazak van po meni uvijek bi trebali razmišljati o opciji kada je pravo vrijeme za povratak u rodni kraj.

Što bi ste izdvojili kao najveći izazov u vašoj karijeri?

Svakako najveći izazov u mojoj trenutnoj poslovnoj karijeri je preuzimanje funkcije šefa računovodstva. Početak sigurno nije bio lagan, u velikom društvu puno je svakodnevnih izazova sa kojima se treba nositi iz dana u dan. Sjećam se da u samim počecima radni dan nije imao radno vrijeme, kada bi i doma stigao nastavio bih se dodatno educirati. Radno vrijeme nije bilo duže zbog toga što se određeni posao nije završio ili nešto slično tomu već zbog želje i volje da sve bude posloženo na takav način da firma što bolje prođe u pregovorima sa drugim pravnim društvima, bankama, osiguranjem ali i sa društvima koja su zadužena za kontrolu, bilo da je to revizija ili inspekcija. Sve bolje ocjene bonitetnih kuća i revizija na proces sastavljanja financijske izvještaje i financijske organizacije društva općenito bile su potvrda dobrog smjera u kojem idem i nastavak još predanijeg rada.

Što najviše volite u svom poslu? Vrline/mane?

Kod svog posla najviše volim točnost odnosno preciznost. Često puta možete čuti da jedino računovođe gledaju one brojke iza zarez a to je nekako više profesionalna deformacija jer osnova računovodstva leži u usklađenosti dugovne i potražne strane samim tim vrlo je važan i svaki detalj pa tako i ono što je iza zarez a da bi se održala ta ravnoteža. A sa druge strane kad je važna točnost odmah se veze i pojam odgovornosti. U računovodstvu imate dosta precizno određenih datuma koji se moraju poštivati ili će odmah društvo biti kažnjeno što je u odnosu na druge poslove sigurno mana. Ako nemate sklonost prema brojevima i matematici i izradi različitih analiza sigurno će vam teže biti raditi u računovodstvu i gledat ćete ga kao monoton posao.

Jeste li oduvijek sanjali o karijeri koju imate, ili ste kao mali sanjali da se želite baviti nečim drugim?

Kao mali sam sanjao da budem vozač aviona ili kamiona, imao sam izraženu želju prema adrenalinu koju manje-više i dan danas imam. U mlađim danima sam trenirao nogomet i čak više vremena posvećivao nogometu nego školi ali sa različitim ozljedama te se skroz promijenilo. Kako sam odrastao tako sam nekako svoje želje više usmjeravao brojevima tako da danas mogu reći da se bavim poslom koji je spoj sklonosti prema brojevima i želje da radim ono što i volim. U svakodnevnom poslovanju se sigurno susrećete sa stresom, kako se opuštate nakon napornog radnog dana? Već ranije u članku sam naveo kako ovaj posao nosi sa sobom dosta odgovornosti a sama odgovornost stvara stres jer jednostavno jedno ide uz drugo. Da bih se smanjio stres nastojim na vrijeme prepoznati i prilagoditi se nastalim okolnostima ali nekada jednostavno ne možete. Vrlo je važno imate način na koji ćete se boriti sa stresom jer ako na vrijeme ne vodimo računa o tome posljedice su neminovne. Meni osobno najbolji lijek za stres je fizička aktivnost. I dalje sam se zadržao u nogometu samo sam se sa velikog prebacio na mali i kroz njega a i druženju sa prijateljima nastojim se opustiti i puniti baterije za nove radne pobjede.

Koje su osobine koje volite i koje mislite da su Vam pomogle da budete ono što ste danas?

Osobina upornosti svakako, najvažnije je da ne odustajete i kada dođu prepreke i teški trenutki. Kroz upornost dosta toga se može nadoknaditi i svladati. Nadalje kolegijalnost i susretljivost. Ova osobina je dosta važna pogotovo kada radite u velikim društvima ali također rekao bih i u računovodstvu. Kroz praksu susrećete se sa dosta noviteta pa ako ste kolegijalni, ljudi to prepoznaju i možete se jedni na druge osloniti kada su u pitanju zadaci koje se trebaju svladati. I naposljetku svakako odgovornost i odanost. Ne možete očekivati da će vam netko povjeriti da vodite izrazito osjetljive i financijski veoma važne poslove za društvo ako niste dokazali da posjedujete te osobine.

Postoji li povezanost između uspješne poslovne karijere i dobrih ocjena tijekom studiranja?

Moj odgovor je 40% da i 60% ne, ako se mogu ovako izraziti. Da iz razloga što ako ste bili uspješan student sigurno imate dobru podlogu za napraviti uspješnu karijeru. U samom početku imate veliku prednost i možete odmah početi nadogradnju svog znanja. Dok sa druge strane ne iz razloga što vas ta spoznaja može opustiti i ako se ne nastavite dalje razvijati vrlo brzo će vas sustići „lošiji“ studenti. Najvažnije je nastaviti svakodnevno ulagati u nadogradnju svog znanja pa ćete sigurno jednog dana imati uspješne poslovne karijere neovisno o tome imali odlične ocjene tijekom studija ili ne.

Vaša poruka nama studentima?

Sve kreće sa tim zanima li vas nešto ili ne i koliko ćete sebe dati u sve to. Puno je prepreka, uspona i padova ali ne dajte se obeshrabriti ako se ne krene onako kako ste zamišljali. Sve se može svladati ako ste se spremni za to žrtvovati i nastaviti graditi sebe kao bolju osobu. Sretno svim studentima sa fakultetskim obvezama i sa svim onim što vas čeka nakon studiranja. Uživajte u studentskim danima i iskoristite to vrijeme na najbolji mogući način. I na kraju upamtite jedno: „Sve ono što uložite u nadogradnju svog znanja prije ili kasnije će vam se vratiti u životu.“

Iva Klepić

Dragi studenti (buduće kolege), Ja sam Iva Klepić, doktorica sam ekonomskih znanosti, docentica izabrana na granu menadžment na Sveučilištu u Mostaru, gdje na pet fakulteta predajem kolegije iz grane menadžment, a ujedno sam i Voditeljica službe za ljudske potencijale Sveučilišta u Mostaru, već duže od 5 godina. Područja mog znanstvenog istraživanja su Menadžment, Menadžment ljudskih potencijala, Poduzetništvo i Vodstvo.

Dolazim iz Mostara gdje sam sam završila osnovnoškolsko obrazovanje kao učenica generacije, a svoje srednjoškolske dane provela u “Novoj gimnaziji”.

Nakon završenog prvog i drugog stupnja obrazovanja te stečene titule magistricе na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru uspješno sam završila Međunarodni združeni doktorski studij (International Joint Cross-Border PhD Programme) iz Međunarodnih ekonomskih odnosa i menadžmenta u Austriji na engleskom jeziku, organiziran i vođen od strane Konzorcija 7 europskih Sveučilišta iz Slovačke, Mađarske, Češke, Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Austrije, i stekla titulu doktorice znanosti, uz napomenu da je i Sveučilište u Mostaru član ovoga konzorcija. Mogućnost razvoja u inozemstvu i odluka da na engleskom jeziku u novom okruženju krenem iznova su mi dali dodatnu motivaciju, i smatram to jednom od najboljih odluka koju sam mogla donijeti za osobni razvoj! Tema moje doktorske disertacije je bila iz područja Menadžmenta ljudskih potencijala, pod nazivom “Utjecaj upravljanja kompetencijama ljudskih potencijala na uspješnost poslovanja malih i srednjih poduzeća“. To su teme koje me inače i najviše zanimaju i time se i bavim i na praktičnom i na znanstvenom polju. Na taj način pokušavam obuhvatiti i povezati teoriju i praksu tj. oba polja, prije svega kako bi što potpunije mogla proučavati i dolaziti do novih spoznaja i rješenja koja koriste i

akademskoj zajednici ali i gospodarstvu i društvu. Vjerujem da je to dobar put i da bez prakse jednostavno nema znanosti. Ljudski potencijali tj. Ljudski kapital sve više dobiva značaj i ulogu koja mu kao najvažnijem resursu pripada u svijetu, a na našim prostorima i tržištu se tek kreće prepoznavati i značajnije ulagati u ljude. Problematika radne snage i specifičnosti BiH tržišta, motiviranje i socijalizacija, nove metode pribavljanja i selekcije, obuka i razvoj, tek su u počecima, ali sam zadovoljna uzlazim trendovima, pogotovo u privatnim poduzeća iz okruženja.

Već tijekom studija na četvrtoj godini sam krenula raditi kao student na praksi u jednoj poslovnoj banci zatim na petoj u drugoj poslovnoj banci u korporativnom bankarstvu, gdje sam iskoristila priliku za studente za koju sam čula na Fakultetu. Nakon toga sam 2018.godine upisala doktorski studij i krenula u smjeru menadžmenta (smjer koji sam i završila na studiju), angažirajući se kao viši asistent na Sveučilištu na FPMOZ-u. Pokazivala sam interes za ovim područjem već u Općoj gimnaziji gdje sam ostvarivala zaista izvrsne uspjehe jednako kao i kasnije na fakultetu. U tijeku studiranja sam dobila brojne nagrade kao najbolji student u svojoj generaciji na Ekonomskom fakultetu, tako sam dobila Dekanovu nagradu za uspjeh, dvije Rektorove nagrade (jednu za uspjeh i drugu za sport), te Nagradu Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti za najbolje studente u Federaciji BiH. Osim toga istovremeno sam od svoje četvrte godine trenirala karate i ostvarivala značajne sportske rezultate u karateu, pa tako kroz svoju dugogodišnju reprezentativnu karijeru osvojila sam dva brončana odličja na europskim prvenstvima, dva odličja na mediteranskim prvenstvima, jedno na balkanskom te sam bila 11 puta pojedinačna prvakinja BiH u karateu u borbama, 3 puta viceprvakinja BiH i 1 put brončana, 2 puta ekipna prvakinja BiH sa svojim Sveučilišnim

Karate klubom Neretva, gdje sam danas trenerica i tajnik kluba, a osvojila sam i brojna odličja sa lokalnih i regionalnih natjecanja. Kroz sport sam proputovala više kontinenta i značajan broj zemalja što mi je obogatilo život i s jednog kulturnog aspekta ali zaista i društvenog, gdje sam stekla neke „životne“ i socijalne vještine, izgradila karakter i psihološku stabilnost. Uz to sklopila prijateljstva i poznanstva za cijeli život, koja i danas traju. Bila sam proglašena i za najbolju sportašicu grada Mostara. Osim toga osvajala sam i nagrade tijekom studija za najbolju marketing ideju i nagradu za najbolji poslovni plan na raznim natjecanjima, a bila sam i u predsjedništvu studentskog zbora kao i urednica u časopisu koji upravo čitate :D.

Autorica sam 9 izvornih znanstvenih radova, ko-urednik knjige PODUZETNIŠTVO - teorija i praksa i koautor više poglavlja u istoimenoj knjizi; koautor nekoliko poglavlja u knjizi “MENADŽMENT” – Sveučilišnom udžbeniku/ knjizi Sveučilišta u Mostaru, Sveučilišta u Splitu i Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, kao i recenzentica radova i dio programskog odbora na više konferencija.

Predavač sam na raznim projektima, kao što su SMART HERITAGE projekt INTERREG ADRION Adriatic-Ionian Programa Europske unije (obuka za dionike, lokalno stanovništvo, turističke aktere i studente), YOUR JOB projekt Europske Unije i Caritasa Bosne i Hercegovine (soft skills radionice namijenjene svim mladim zaposlenim i nezaposlenim osobama do 35 godina), na edukacijama namijenjenim rukovodećem kadru i srednjem linijskom menadžmentu, iz državnih službi, javnih institucija i poduzeća te privatnih tvrtki na teme Vještina vođenja i upravljanja, kao i mnogim drugim lokalnim projektima. Također sam bila dio organizacijskog tima raznih projekata poput Projekta Europske unije “EU4YOU”; Stvaranje Cleantech knowledge centra u BiH; Inoviranje alata za procjenu kvalitete studija farmacije u Bosni i Hercegovini/IQPharm i SCIENTIX.

Sudjelovala sam na Ljetnoj školi “Migracije i mobilnost na Balkanu” u organizaciji UniAdriion-a i Sveučilišta Politecnica delle Marche u Anconi, Italija; zatim na ERASMUS+ mobilnostima za nastavno osoblje za podučavanje i obuku između Programskih i Partnerskih zemalja nekoliko puta u Austriji, zatim u Francuskoj na Sveučilištu Poitiers; te završila Online trening za uključivanje u

politiku kao dio The Western Balkan Science Engagement Programa u organizaciji British Council-a i Dods-a, London, Ujedinjeno Kraljevstvo, te edukaciju TRAIN+ za pedagoške vještine nastavnika na Sveučilištu u Mostaru.

Unatoč tome što sam uvijek, a i dalje, postavljam visoko ciljeve, ne mislim da je to na prvom mjestu (iako ne izgleda tako). Na stepenicu iznad sam uvijek stavljala druge vrijednosti, vjeru, obitelj, prijatelje, čemu sam zahvalna što imam čvrste temelje u životu i karijeri. Zato to i smatram jako važnim, a i studente pokušavam učiti nekim životnim vrijednostima, jer vjerujem da je bitnije biti dobar čovjek, i da se to uvijek može nadograditi drugim vještinama i kompetencijama (koje mi u HR svijetu tako često ističemo), a ako si građen na pogrešnim temeljima mislim da poslovni uspjesi ništa ne znače. Uz to pokušavam studente potaknuti na osobni razvoj, izgradnju samopouzdanja, kao i ostalih vještina.

Kroz karijeru imala sam vrlo jednostavne uzore, mamu, tatu, brata, te strica koji su svaki u svom području uspješni, i zahvalna sam što sam imala priliku učiti od njih, pogotovo od tate koji mi je bio uvijek velika podrška u sportu ali i u znanosti s obzirom da se bavimo istim područjem i zajedno smo na više radova i knjiga.

Uvijek sam smatrala da ono što sam ja stekla i naučila moram i želim prenijeti na nove generacije i dati im priliku za uspjeh, bilo životni, sportski ili poslovni, zato volim rad sa djecom ali i studentima od kojih i ja svakodnevno nešto novo naučim. Danas sam trenerica u karateu u Sveučilišnom karate klubu. Osim toga jedan sam od osnivača HR Community zajednice koja je nastala 2022.godine i okuplja stručnjake iz ljudskih potencijala iz lokalnih poduzeća, organizacija i ustanova. Uskoro organiziramo prvu HR konferenciju u Mostaru, a trenutno radim i na par vrlo zanimljivih istraživanja i novoj knjizi, te planiram još mnogo toga.

Što se tiče mog slobodnog vremena i drugih aktivnosti, imam kućnog ljubimca, psa Westija, i zove se Neo, a prije njega imala sam i psa Coca, volim skijanje ali i sve ljetne aktivnosti, da ne zaboravim i putovanja! Radni dio tjedna je prilično ispunjen i organiziran od jutra do večeri, a vikendi su tu za sve moje najdraže aktivnosti!

Ivo Čarapina

Bivši predsjednik Studentskog zbora i član Senata Sveučilišta, kolega Čarapina danas po struci nosi zvanje magistra ekonomije, koje je stekao studirajući na EF SUM u generaciji 2015-2020. Nakon diplomiranja uspješnu karijeru gradio je u međunarodnim neprofitnim organizacijama, kao što su Izaslanstvo Europske Unije u BiH, te u UN u BiH. Posljednji put na Ekonomskom fakultetu smo ga imali priliku vidjeti prije dvije godine kada je držao gostujuće predavanje na temu Marketing management u izvangospodarskim djelatnostima. Ivu, koji je također bio član uredništva SEF-a, pitali smo kako je tekao njegov put tijekom studiranja, te gdje se danas nalazi.

Možete li nam opisati svoje studiranje na EF SUM i aktivnostima kojima ste se bavili?

Tijekom petogodišnjeg studiranja u Mostaru, uz jedan semestar odlaska na međunarodnu razmjenu u sklopu EU programa Erasmus+ u Češku Republiku, o čemu sam i pisao u jednom izdanju SEF-a, obavljao sam niz izvannastavnih aktivnosti.

Iako mi je studiranje i završavanje ispita u roku bio prioritet broj 1., paralelno sam uspio voditi nekoliko organizacija i udruga.

Već na prvoj godini studiranja, postao

sam predstavnik godine pri Studentskom zboru, ali u isto vrijeme i predsjednik Vijeća mladih Grada Mostara, te koordinator ureda Europskog parlamenta mladih. Studirajući drugu godinu, paralelno sam u Sarajevu pohađao jednogodišnju Akademiju za mlade lidere u civilnom društvu, njemačke zaklade SHL.

Na trećoj godini sam postao zamjenik predsjednice SZ EF, i osnovao Sveučilišni teatar. Budući da mi je bavljenje glumom velika strast koja mi je nedostajala iz gimnazije, bio sam inspiriran da okupimo na razini Sveučilišta sve one koji se žele baviti glumom. Iz te inspiracije je nastala i autorska predstava "Bo(R)ba", koja je premijerno izvedena u velikoj dvorani Hrvatskog doma Herceg Stjepan Kosače, a kasnije reprizirana u Mostaru, Splitu i Zagrebu. Mnoge kolege, ali i nastavnici su nas podržali u ovom radu, odazvali se našim predstavama, a i dan danas kad se sretnemo, prisjetimo se tog umjetničkog djela, koje je uz glumu, ples i pjesmu okupilo 18, kako ja volim reći najboljih glumaca koji su tada studirali na SUM-u.

Dalje, na četvrtoj godini studiranja, uz usmjerenje na smjer marketing, izabran sam i za predsjednika Studentskog zbora EF-a. Možda u tom svemu je posebno

simpatično bilo da sam dobio povjerenje studenata iako sam tehnički u trenutku izbora boravio u "dijaspori", na spomenutoj međunarodnoj razmjeni u Češkoj. Međutim povjerenje koje sam izgradio prethodnim radom kao studentski predstavnik, potvrdilo se na izborima.

Posebno moram se osvrnuti da kao predstavnik studenata sam poznavao statutom i pravilnicima zajamčena prava studenata, i na svakoj sjednici uvijek skretao pozornost na provođenje istih. U nekim situacijama to i nije bilo baš "popularno i prihvaćeno", ali je bilo ispravno i na kraju se, naravno, moralo ispoštovati.

Moju završnu, petu godinu studiranja, kao vrhunac karijere u Studentskom zboru bio je i izbor za v.d. predsjednika Studentskog zbora Sveučilišta, i automatizmom člana Senata. Velika podrška mojih kolega, ali i nastavnika i uprave EF-a je bila nakon izbora kada sam i saznao da u 20 godina postojanja sam tek drugi ekonomist na toj poziciji. Dobitnik sam i Plakete za osobit doprinos u razvoju i promociji Sveučilišta, koju mi je dodijelio Senat SUM-a.

Imajući u vidu Vaša ostvarenja tijekom studiranja, što biste poručili današnjoj generaciji studenata?

Svim studentima koji čitaju, bih napomenuo da, zaista, tijekom studiranja imaju vremena da se bave čime god žele i ostvaruju svoje snove i planove. Upravo dok studiraju na neki način imaju i najviše vremena ali i energije, jer su mladi, da ostvare svoj potencijal, ali i najvažnije, steknu razne vrste iskustva koje će ih kasnije učiniti relevantnijim za zaposlenje.

Kada se danas osvrnete iza sebe, zbog čega mislite da je vrijedilo biti toliko aktivan?

Možda jedan od mojih osobnih najvećih nagrada, angažiranosti tijekom studiranja, ali i sticanja diplome, je to što sam samo četiri dana nakon diplomiranja se zaposlio i u kontinuitetu sam zaposlen i dan danas. Profesionalno iskustvo sam sticao u UN-ovoj agenciji u BiH, Izaslanstvu EU u BiH, te trenutno u INTERA Tehnološkom Parku. Moja završna poruka svim studentima: uz redovito učenje i polaganje ispita - pokrenite se, iskoristite sve prilike, trud će biti nagrađen.

“Nema tog znanja koje ne predstavlja moć.”

- Emerson Pugh

Kevin dobio zvijezdu

Početak adventskog razdoblja signalizira i na početak sezone božićnih filmova. Bez obzira na to koliko ste do sada puta pogledali klasik iz 1990. godine, barem jedan njegov, ili dio nastavka u kojima je glavni lik nestašni Kevin McCallister, tradicionalno se gleda svake godine. Naime, “**Sam u kući (Home Alone)**”, redatelja Chrisa Columbusa, prometnuo se u neupitni božićni klasik koji uvijek iznova kuću ispunjava smijehom i predstavlja zabavu za sve generacije, a posebice za najmlađe.

Glumac koji je obilježio odrastanje nebrojenih generacija i čiji filmovi dan danas obilježavaju božićno razdoblje, 2023. godinu završio je s osmijehom na licu i priznanjem struke.

Dan uoči početka adventa, točnije 01. prosinca 2023. godine odano je veliko priznanje glumcu koji je tumačio domišljatog Kevina. Naime, američki glumac Macaulay Culkin dobio je zvijezdu na Hollywood Walk of Fame u Los Angelesu za izniman doprinos filmskoj industriji čiji je dio postao vrlo rano te se smatra najvećom dječjom zvijezdom nakon Shirley Temple. Svečanost je predvodio predsjednik i izvršni direktor Hollywood gospodarske komore, Steve Nissen. Za 43-godišnjeg Culkina bio je to vrlo emotivan trenutak, a dodatno “toplinu oko srca” izazvala je prisutnost

njegove filmske mame, Catherine O’Hara, koja ga, za razliku od Kevina, nije zaboravila. Upravo ta svečanost značila je i njihov ponovni susret nakon više od tri desetljeća.

Catherine O’Hara je pozdravila svog sina iz prva dva nastavka filma “Sam u kući” s prigodnim riječima: „*Macaulay, čestitam. Tako zaslužuješ svoju zvijezdu na Hollywood Walk of Fame. I hvala ti što si i mene, svoju lažnu mamu koja te ostavila samog kod kuće, ne jednom već dva puta, uključio u ovaj lijepi događaj. Tako sam ponosna na tebe.*“ Svoj govor završila je sljedećim riječima: „*Sam u kući je bio i uvijek će biti omiljena globalna senzacija. Obitelji diljem svijeta ne mogu dopustiti da prođe godina, a da zajedno ne gledaju Sam u kući zbog Macaulaya Culkina. Znam da si jako naporno radio. Znam da jesi, ali zbog tebe je gluma izgledala kao najprirodnija stvar na svijetu.*“

Vidno emotivan zbog dodjeljenog priznanja, tijekom svog zahvalnog govora Culkin je odao počast svojoj supruzi i djeci. „*Želio bih zahvaliti Brendi. Ti si apsolutno sve. Ti si najbolja osoba koju sam ikad upoznao. Nakon rođenja naša dva dječaka, postala si jedna od moje tri najdraže osobe*“, rekao je Culkin. Također, izraz lica u trenutku otkrivanja svoje zvijezde i pogled prema supruzi rekao je sve, a svoj govor zahvale

zaključio je dobro poznatim citatom iz drugog nastavka “Sam u kući”: “*In the spirit of the holiday season, merry Christmas, ya filthy animals.*”

“KEVINOV” ŽIVOTNI PUT

Glumac Macaulay Culkin je najpoznatiji po ulozi Kevina zbog koje je preko noći postao dječja zvijezda. U kojoj god se ulozi nađe, uvijek ga se prvo prisjetimo kao Kevina. Iako je nedavno dobio zvijezdu na Hollywood Walk of Fame, Macaulay iza sebe ima tešku životnu priču.

Odrastao je u New Yorku

s roditeljima i šestoro braće i sestara. Živjeli su u malom stanu i spavali u sobi bez vrata. Njegov otac, Kit Culkin, bio je alkoholičar koji je zlostavljao obitelj. Nakon Macauleyjevog uspjeha, oteo mu je svu zaradu i tjerao ga da glumi čak i kada dječak to nije htio. Dugo je manipulirao sinom, a onda je Macaulay u 14. godini najavio povlačenje iz svijeta glume. Ubrzo nakon toga, Kit Culkin je preminuo, a Macaulayjeva karijera je krenula nizbrdo te su počeli problemi s opijatima. Popularnost mu je opadala, a producenti nisu znali što uraditi s njim. Brojni prolaznici su ga zaustavljali na ulici i govorili da nije toliko sladak kao u filmu. Iako je imao novac, djetinjstvo mu je uskratilo školovanje pa je htio nastaviti s istim. Nažalost,

narkotici su ga ubrzo uzeli pod svoje. Znao je trošiti i po šest tisuća dolara mjesečno na kokain, a čak je i uhićen zbog posjedivanja marihuane te osuđen na godinu dana uvjetne kazne. Nakon toga, izvukao se iz pakla droge i izjavio da nikada ne bi postao ono što je da se nije drogirao. Danas živi normalnim i sretnim načinom sa svojom suprugom i dvoje djece.

Tumačenje osmogodišnjeg dječaka kojeg roditelji zaborave povesti na božićne praznike u Pariz, Culkinu je donijelo je nominaciju za Zlatni globus 1990. za najbolju izvedbu glumca u filmu. Prije prvog nastavka “Sam u kući”, a potom i drugog nastavka “Sam u kući 2: Izgubljen u New Yorku”, Culkin se pojavio u filmovima “See You in the Morning” i “Uncle Buck”, no božićni film iz 1990. godine mu je donio svjetsku slavu.

“SAM U KUĆI” I “SAM U KUĆI 2: IZGUBLJEN U NEW YORKU”

Kada Kevinova mnogobrojna obitelj u potpunoj strci odjuri na aerodrom odakle leti u Pariz, gdje će provesti tri dana božićnih praznika, nitko ni ne sluti kako su za sobom ostavili zaspalog dječaka. Majka primijeti neprisutnost Kevina tek u zraku nasred Atlantskog oceana, a sva njezina nastojanja da se vrati u Chicago ne daju velike rezultate. Za to vrijeme Kevin uživa u svojoj nenadanoj slobodi, ali sve dok kuća McCallisterovih ne postane meta dvojici provalnika, Harryju i Marvu. Očekujući lak posao u kući koju čuva samo, po njihovoj procjeni, bespomoćni dječak, doživjeli su niz neugodnih spletki, a na kraju i uhićenje. Nakon prvog nastavka, krenulo se sa snimanjem sljedećeg nastavka “Sam u kući 2: Izgubljen u New Yorku” te je objavljen 15. studenog 1992. godine. Redatelj Columbus,

svjestan naglog Kevinovog odrastanja, planirao je istovremeno snimati oba nastavka filma. Međutim, tu ideju je odbio produkcijski studio zbog previsokih troškova. Drugi nastavak se prvotno trebao zvati “Alone Again”. No, redatelj Columbus nije želio da ljudi misle da je to remake pa je u posljednji trenutak promijenio naziv u “Home Alone 2: Lost in New York”. Mokri banditi vratili su se u starom ruhu, baš kao i Kevin, samo lokacija više nije idilična obiteljska kuća, već centar New Yorka. Ponovna strka, a naročito zamjena baterija na aerodromu koštala je Kevina ukrcajanja na pogrešan let i slijetanjem u New York, a dok je ostatak obitelji sletio na Floridu. Odmah se oduševio New Yorkom te nije ni slutio da se tu nalaze i prošlogodišnji provalnici koji su upravo pobjegli iz zatvora. Riječ je o Harryju i Marvu, a ovaj put su planirali opljačkati veliku prodavnicu igračaka. Kevinovi prvi dani praznika prošli su u uživanju i “peglanju” očevih kartica, kako u luksuznom hotelu Plaza u kojem je odsjeo, tako i na ulicama New Yorka. Nakon slučajnog susreta s tzv. “mokrim banditima”, krenuo je sa spriječavanjem pljačke prodavnice igračaka. I ovaj je put uspio nadmudriti Harryja i Marva te su prozvani tzv. “ljepljivim banditima”.

Tijekom snimanja drugog nastavka u hotelu Plaza u New Yorku, Kevin je naručio sljedeće: dvije čokoladne torte, šest čokoladnih moussea sa sladoledom od čokolade, vanilije i jagode prelivevanih M&M-om, čokoladne posipe, višnje, orašaste plodove, marshmallows, karamel sirup, čokoladni sirup, sirup od jagoda, šlag i banane, šest krema, kolica s tijestom, osam kolača s jagodama i trideset šest jagoda prelivevanih čokoladom. Sve je koštalo 967 dolara, a dovoljno se prisjetiti samo završne scene drugog nastavka filma. Zbog toga je hotel Plaza neko vrijeme nudio paket “Live Like Kevin”, a uključivao je ‘over the top’ obrok u obliku hrpe sladoleda koju je Kevin jeo gledajući film, zatim ruksak za 25. godišnjicu i sve DVD-ove “Sam u kući”. Uz to, gosti su imali i mogućnost organiziranog razgledavanja najpoznatijih mjesta u gradu, ali ne i slučajni susret s Donaldom Trumpom poput Kevina.

Tko je bio najsiromašniji predsjednik na svijetu?

Dok se u drugim državama predsjednicima obraća s „Poštovani!“ ili „Gospodine predsjedniče!“, stanovnici Urugvaja svoga predsjednika su jednostavno zvali *Pepe*. Politički život pored zahtjevnih obveza nosi i određene pogodnost kao što su velike rezidencije za predsjednikov boravak, osobni vozači, tjelohranitelji, visoke plaće... Upravo se ovih pogodnosti odrekao Jose Mujica i dobio naziv najsiromašnijeg predsjednika.

Jose Alberto Pepe Mujica rođen je 20. svibnja 1935. godine u Montevideu. Njegov otac, Demetrio Mujica, bio je mali farmer, a koji je preminuo kad je Jose imao samo pet godina. Jose je se potom zaposlio u obližnjem pekari.

Ranih 1960-ih pridružio se revolucionarnoj organizaciji “Tupamaros”. Zbog članstva u njoj, proveo je četrnaest godina u zatvoru, od kojih je dvije odslužio na dnu bunara.

Godine 1985., nakon uspostave demokracije, Jose je oslobođen.

Sa sedamdeset i četiri godine, pobijedio

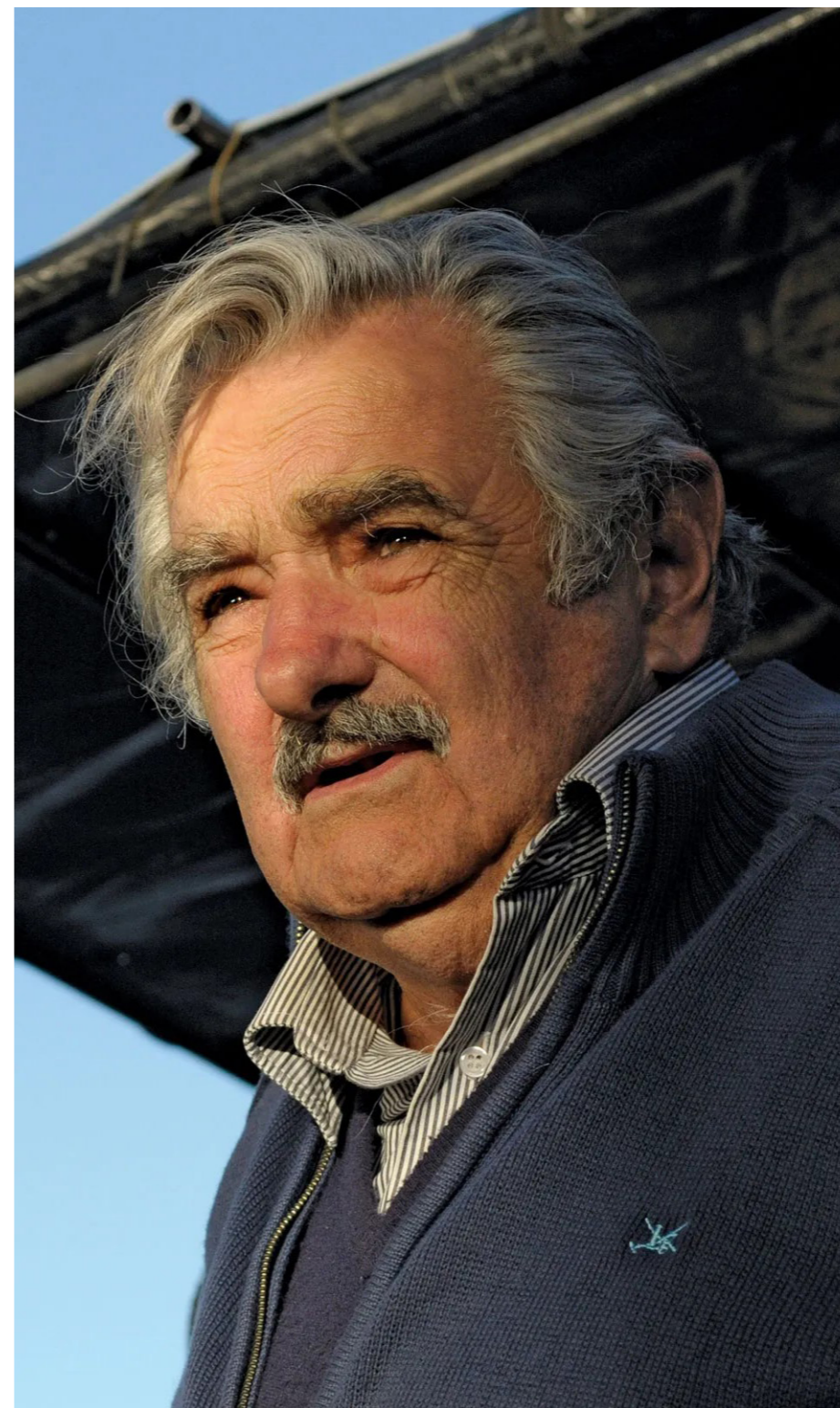

je na predsjedničkim izborima u Urugvaju 2009., osvojivši pedeset i tri posto glasova. Iste godine, 1. ožujka, preuzeo je dužnost predsjednika.

Dan poslije izbora, izjavio je da službenu rezidenciju „de Suarez“ neće koristiti i da će nastaviti boraviti u svojoj skromnoj seoskoj farmi koja se nalazi u siromašnom predgrađu Paso de la Arena, dvadeset minuta udaljenom od glavnog grada Montevidea. Farma smještena

na kraju makadama bila je dom Joseu i njegovoj supruzi Luciji više od dvadeset godina. Starinsku farmu prekriva korov, kao i bunar na sredini imanja. Jose i Lucija godinama u vlastitom vrtu uzgajaju cvijeće što ga kasnije prodaju. Predsjedničku rezidenciju koristio je samo u službene svrhe, a 2012., kada je Urugvaj pogodio snažan hladni val rezidenciju je registrirao kao utočište za beskućnike.

“Mi političari bismo trebali živjeti kao

što živi većina našeg naroda, ne kao ona manjina. Ja živim kao što živi moj narod”, izjavio je.

Odbio je također velik broj tjelohranitelja, pa se ispred njegove farme mogu vidjeti samo dva policajca koja ga čuvaju s njegovim tronožnim psom Manuelom.

Privatno luksuzno vozilo zamijenio je svojom starom plavom Volkswagenovom Bubom iz 1987. godine čija je vrijednost svega 2000 dolara. To je i jedino što je 2010. godine prijavio u izvještaju o osobnom bogatstvu jer su farma, zemljište i traktor vlasništvo njegove supruge Lucije.

“Urugvaj je mala zemlja i mi nemamo predsjednički zrakoplov. Nije nam ni stalo do njega. Odlučili smo da od Francuske kupimo veoma skup helikopter, spasilački helikopter koji je opremljen kirurškom opremom, kako bi stajao u pripravnosti u udaljenim krajevima. Umjesto da kupimo predsjednički zrakoplov, kupili smo helikopter koji će biti smješten u središnjem Urugvaju da bi spašavao žrtve nesreća i omogućio medicinske usluge u slučaju nužde. To je tako jednostavno! Shvaćate li dilemu? Predsjednički zrakoplov ili spasilački helikopter?”

Nesebičnost predsjednika ogleda se u tome što je više od devedeset posto svoje mjesečne plaće koja je iznosila približno dvanaest tisuća dolara donirao u humanitarne svrhe. Zadržavši za sebe 775 dolara izjednačio je se s prosječnim stanovnikom Urugvaja 2010. Njegova supruga također dio svoje plaće daruje u humanitarne svrhe. Joseova plaća je iznosila samo 3,1 % prihoda američkog predsjednika Baracka Obame.

“Jedini gubitnici na ovom svijetu su oni koji prestanu da se bore i koji prestanu da sanjaju.”

U osamdeset i osmoj godini, ovaj starac više ne obavlja političke funkcije. Svojim skromnim načinom života i dubokim razmišljanjem postao je uzor brojnim ljudima diljem svijeta. Dok se načinom života prilagodio većini stanovništva, svojim izrazitim razmišljanjem pripadao je manjini.

Službena rezidencija predsjednika Urugvaja

Jose Mujica, supruga Lucija i tronožni pas Manuela ispred obiteljske kuće

Claudia Dale Goldin rođena je 1946. godine u Bronxu, kvartu New Yorka. Goldin je odrasla želeći postati znanstvenica. Studirala je mikrobiologiju prije nego što je otkrila ekonomiju. Claudia je studirala na sveučilištu Cornell, gdje je 1967. stekla diplomu iz ekonomije. kao i na Sveučilištu u Chicagu, gdje je magistrirala i doktorirala ekonomiju 1969., odnosno 1972. godine.

Kao predsjednica Američkog ekonomskog udruženja 2013., Goldin je pokrenula inicijative za potpunije razumijevanje niskog broja žena u ekonomiji i za podršku većem broju žena u tome da se pridruže ekonomskom terenu i u njemu ostanu.

Goldin je osvojila mnoge nagrade za svoj rad od kojih je najznačajnija Nobelova nagrada za ekonomiju 2023. godine. a u kojoj je dala sveobuhvatan prikaz zarade žena i rodne razlike na tržištu rada. Ona je treća žena koja je dobila nagradu i prva žena kojoj je dodijeljena pojedinačno.

Žene su izrazito podzastupljene na globalnom tržištu rada, a kada rade, zarađuju manje od muškaraca. Claudia Goldin je pretražila arhive i prikupila

Claudia Goldin dobitnica Nobelove nagrade za ekonomiju 2023. godine

podatke iz SAD-a za razdoblje duže od dvjesto godina, što joj je omogućilo da pokaže kako i zašto su se spolne razlike u primanjima i stopama zaposlenosti mijenjale tijekom vremena.

Goldin je pokazala da sudjelovanje žena na tržištu rada nije imalo uzlazni trend tijekom cijelog ovog razdoblja, već umjesto toga tvori krivulju u obliku slova U. Sudjelovanje udanih žena smanjilo se prijelazom iz agrarnog u industrijsko društvo početkom devetnaestog stoljeća, ali je zatim počelo rasti s rastom uslužnog sektora početkom dvadesetog stoljeća. Ženama je bilo dostupno manje poslova djelomično zato što je, za razliku od poljoprivrednih ili kućno-industrijskih poslova koje su općenito obavljale do kasnog 18.

stoljeća, zapošljenje u industriji zahtijevalo od žena da provedu većinu svog vremena izvan svojih domova i obitelji - čime se udanim ženama otežava, ako ne i onemogućuje, kombiniranje zapošljenja s ulogom domaćice.

Njezini radovi otkrivaju složenost razlika u plaćama, naglašavajući probleme poput izazova s kojima se žene suočavaju nakon poroda. Na primjer, prekidi u karijeri kao što je porodiljni dopust ili skraćeno radno vrijeme radi brige o djeci mogu dugoročno smanjiti zaradu žena i izgled za posao. Goldin i njezini kolege otkrili su u jednom radu da se razlika u plaćama počela povećavati godinu ili dvije nakon što je žena rodila prvo dijete.

Iako je u većem dijelu svijeta nezakonito da poslodavci vrše diskriminaciju na temelju spola, žene se još uvijek suočavaju sa značajnim manjkom plaća u usporedbi s muškarcima.

U SAD-u su žene prošle godine u prosjeku zaradile 82 % onoga što su zaradili muškarci. U Europi su žene u prosjeku zarađivale 13 % manje po satu od muškaraca 2021. godine, a to pokazuju podaci Europske komisije.

Njezin rad otkriva da, iako je napretka u smanjivanju jaza tijekom proteklih desetljeća bilo, malo je dokaza da će se jaz uskoro potpuno zatvoriti.

Kako se možemo primaći jednakim plaćama?

Istraživanje Claudie pokazuje da su dva čimbenika ključna za uključivanje više žena u radnu snagu: ulaganja u visoko obrazovanje i povećanje dobi za stupanje u brak. Obiteljski život utjecao je na razlike u plaćama - povećale su se kad su majke smanjile radno vrijeme. Najveće promjene su potrebne u zdravstvenom, korporativnom, financijskom i pravnom sektoru.

Jačanje ustanova za skrb o djeci, poboljšanje politike roditeljskog dopusta, nuđenje fleksibilnosti radnog mjesta, kao i jačanje politika koje podržavaju obitelji s djecom mogu igrati ključnu ulogu u rješavanju jaza u plaćama, a što sugeriraju njezina otkrića.

Uspon desnice u Europi: Analiza rastuće popularnosti konzervativnih političkih stranaka

“Što je čovjek bliže cilja, to mora uložiti više truda.”

- Peter Drucker

Ideologija desnih stranaka obuhvaća širok spektar političkih stavova i svjetonazora. Važno je napomenuti da ideologija i svjetonazori desnih stranaka mogu varirati između zemalja i unutar iste zemlje te da pojedinačne stranke mogu imati različite prioritete i naglaske ovisno o političkom kontekstu. Međutim, ovo su neke zajedničke karakteristike desnih stranaka:

- **Konzervativizam:** Konzervativizam je središnji dio ideologije mnogih desnih stranaka. On uključuje podršku tradicionalnim institucijama poput obitelji i religije te naglašava važnost očuvanja tradicionalnih vrijednosti i društvenih normi.
- **Nacionalizam:** Nacionalizam je još jedan ključni element ideologije desnih stranaka. On obično uključuje naglašavanje nacionalnog identiteta, suvereniteta i interesa nad međunarodnim integracijama i suradnjom.
- **Slobodno tržište:** Mnoge desne stranke zagovaraju politike slobodnog tržišta, uključujući manje poreze, manje regulacije i veće povjerenje u tržišne mehanizme kako bi potaknule gospodarski rast i inovacije.
- **Jačanje granica i imigracijska politika:** Desne stranke često podržavaju strože kontrole granica i imigracijske politike, uključujući ograničenje broja imigranata i jačanje sigurnosnih mjera radi zaštite nacionalne sigurnosti i kulture.
- **Socijalni konzervativizam:** Desne stranke često podržavaju konzervativne stavove o socijalnim pitanjima poput pobačaja, homoseksualnih brakova i prava na oružje.

U proteklim godinama, politička scena Europe svjedočila je značajnom usponu desne ideologije, dok su desne političke stranke postale sve utjecajnije i privlačnije za birače diljem kontinenta. Ovaj trend ima svoje korijene u nizu faktora, uključujući ekonomske promjene, migracijske krize i skepticizam prema tradicionalnim političkim strankama.

Jedan od najuočljivijih aspekata rasta popularnosti desnih stranaka je njihova oštra retorika protiv migracija. Pogledi na migracije postali su ključna pitanja za mnoge europske birače, a desne stranke su uspjele iskoristiti tu zabrinutost kako bi privukle podršku. Kritike protiv liberalnih politika otvorenih granica i zahtjevi za strožom kontrolom migracija postali su centralni elementi njihovih političkih platformi.

Još jedan važan faktor je opća nesigurnost i ekonomska nestabilnost koja je pogodila mnoge dijelove Europe. Desne stranke često se predstavljaju kao zaštitnici nacionalnih interesa i tradicionalnih vrijednosti, obećavajući politike koje će ojačati gospodarstvo i osigurati sigurnost za domaće stanovništvo.

U nekim zemljama kao što su Španjolska, Njemačka, Italija i Mađarska, desne stranke postale su ključni igrači na političkoj sceni. Primjerice, španjolska stranka Vox naglo je porasla u popularnosti, posebno naglašavajući nacionalističke i antiimigrantske stavove. U Njemačkoj, *Alternativa za Njemačku* (AfD) privlači sve veću podršku kritizirajući poli-

tike imigracije i zahtijevajući promjene u klimatskim politikama Angele Merkel.

Italija nije iznimka, gdje su stranke *Liga i Fratelli d'Italia* postale sve dominantnije, ističući potrebu za jačim mjerama kontrole migracija i očuvanjem nacionalnih identiteta. Mađarska je već godinama pod vlašću desno orijentirane stranke Fidesz, koja je čvrsto usmjerena protiv liberalnih politika Europske unije, posebno u pitanjima migracija.

Unatoč kontroverzama i podjelama koje prate uspon desnih političkih stranaka, činjenica je da su postale ključni faktor u suvremenom političkom pejzažu Europe. Njihov rast pokazuje promjene u političkim preferencijama birača i otvara nove rasprave o budućnosti Europe i njezinoj političkoj orijentaciji. S obzirom na daljnji razvoj ovih političkih pokreta, ključno je pratiti kako će njihova ideologija oblikovati budućnost kontinenta i njegovih društava.

Vojna moć u svijetu: pregled zemalja s najvećim vojnim naoružanjem i snagom

U svjetskoj politici vojna moć igra ključnu ulogu u određivanju utjecaja i sigurnosti koje zemlje. Zemlje s najvećim vojnim naoružanjem i snagom često se smatraju ključnim igračima na međunarodnoj pozornici, a njihova sposobnost da projiciraju moć i zaštite nacionalne interese može imati globalne posljedice. U ovom tekstu spomenut ćemo nekoliko zemalja koje se ističu po svojoj izuzetnoj vojnoj moći i kapacitetima.

1. Sjedinjene Američke Države

SAD je neosporni lider kada je u pitanju vojna moć i vojno naoružanje. Njihova vojna prisutnost proteže se diljem svijeta, a američke oružane snage opremljene su najnovijim tehnologijama i oružjem. SAD posjeduje najveći vojni proračun na svijetu, što omogućava održavanje snažne vojne infrastrukture i provođenje inovativnih istraživanja u vojnoj tehnologiji.

2. Rusija

Na drugom mjestu je Rusija, koja broji više od 900.000 aktivnih vojnih lica i posjeduje vrhunsku tehnologiju, značajnu i vještu vojsku te ima strateški utjecaj u cijelom svijetu. Ruske oružane snage opremljene su širokim

rasponom oružja, uključujući napredne borbene avione, balističke rakete i tenkove. Rusija također posjeduje značajano nuklearno naoružanje što je čini ključnim igračem u globalnoj politici i sigurnosti.

3. Kina

Kina je postala sve važnija sila u globalnoj vojnoj areni s rastućim vojnim kapacitetima i investicijama u vojnu tehnologiju. Njezina tzv Narodnooslobodilačka vojska opremljena je modernim oružjem i tehnologijama. Kina također aktivno razvija svoju mornaricu i zračne snage, što je rezultiralo povećanjem vojne prisutnosti u regiji i šire.

4. Indija

Indija je jedna od najvećih vojnih sila u Aziji s velikim vojnim proračunom i sofisticiranim vojnim kapacitetima.

Ima jednu od pet najjačih vojski na svijetu zahvaljujući svojoj ogromnoj populaciji. Indija posjeduje ukupno 2210 zrakoplova i 4614 tenkova. Indija kao i ostale vojne sile u svijetu razvija svoje nuklearno oružje.

5. Južna Koreja

Južna Koreja, poznata i kao Republika Koreja, ima izuzetno snažnu vojnu moć koja je rezultat niza čimbenika. Ova zemlja posvećena je očuvanju svoje nacionalne sigurnosti i suvereniteta zbog dugotrajne napetosti s Sjevernom Korejom. Ključni elementi vojne moći Južne Koreje uključuju vojnu tehnologiju, izuzetno obučeno vojno osoblje, geografski položaj i savezništvo s SAD-om. Zrakoplovna flota i oklopna borbena vozila Južne Koreje su zastrašujuća.

6. Ujedinjeno Kraljevstvo

Vojna moć Ujedinjenog Kraljevstva temelji se na kombinaciji profesionalnih vojnih snaga, napredne tehnologije i dugogodišnjeg iskustva u vojnim

operacijama širom svijeta. Britanske oružane snage, uključujući Kopnenu vojsku, Kraljevsku mornaricu i Kraljevsko zrakoplovstvo, predstavljaju snažnu i fleksibilnu silu koja je sposobna za brze i efikasne akcije kako u zemlji, tako i u inozemstvu. Uz to, Ujedinjeno Kraljevstvo je članica NATO-a i ima čvrste savezničke odnose s mnogim drugim zemljama, što dodatno jača njihovu vojnu moć i sposobnost odgovora na izazove i prijetnje.

7. Japan

Japanska samoodbrambene snage (JSDF) posjeduju raznovrsno vojno naoružanje kako bi održale svoju sigurnost i uzvatile na potencijalne prijetnje. To uključuje različite vrste borbenih vozila, oklopnih transportera, tenkova, ratnih brodova, podmornica i zrakoplova. Japanska industrija također proizvodi visokokvalitetno vojno naoružanje, uključujući borbene avione, vojne brodove i helikoptere. Važno je napomenuti da Japan ima stroga ograničenja svojih vojnih

sposobnosti i izvoza oružja, zbog pacifističkog ustava koji je donesen nakon Drugog svjetskog rata.

8. Turska

Turska je jedna od zemalja s najvećom vojnom snagom u svijetu. Njezina vojska sastoji se od kopnenih snaga, zračnih snaga i mornarice opremljenih raznovrsnim naoružanjem. Turske zračne snage posjeduju niz borbenih aviona, uključujući F-16, F-4 Phantom II i borbeni helikopter T129 ATAK. Također su poznati po razvoju domaćih borbenih aviona poput TAI TF-X. Osim domaćeg naoružanja, Turska je i važan kupac vojne opreme iz drugih zemalja, što dodatno jača njezinu vojnu moć i sposobnost da se nosi s različitim sigurnosnim izazovima u regiji i šire.

9. Francuska

Francuska je definitivno jedna od vodećih europskih vojnih sila, poznata je po svojoj dugoj vojnoj tradiciji i tehnološkim inovacijama u vojnom naoružanju. Neki od ključnih eleme-

nata vojnog naoružanja Francuske uključuju Rafale, višenamjenski borbeni avion koji se ističe po svojoj spremnosti i naprednim elektroničkim sustavima. Također, francuska vojska koristi i tenkove poput Leclerca, koji je poznat po svojoj vatrenoj moći i zaštiti. Francuska je također razvila napredne vojne brodove poput klase Mistral, koji su sposobni za široki spektar misija. Pored svega navedenog, francuska vojska ima impresivne sposobnosti u području obavještajnih sustava.

10. Izrael

Izrael je poznat po svojoj izuzetnoj vojnoj moći i tehnološkim inovacijama u vojnom naoružanju. Vojni arsenal Izraela uključuje napredne borbene zrakoplove poput F-16 Fighting Falcon i F-35 Lightning II, koji omogućuju Izraelu zračnu nadmoć u regiji. Također, Izrael je poznat po svojim preciznim raketnim sustavima, uključujući Iron Dome, koji štiti zemlju od raketa kratkog dometa, i Arrow koji je dizajniran za presretanje balističkih raketa. Izraelska vojska također koristi moderne bespilotne letjelice (dronove) za nadzor diljem regije.

Uz to, Izrael je poznat po svojim tajnim obavještajnim operacijama i sposobnostima u cyber-ratovanju, što čini ključnu komponentu njegove vojne moći.

Taylor Swift – Tajno oružje protiv recesije?

Nestrpljenje je gotovo opipljivo, elektricitet je u zraku. Plesači se okupljaju na središtu pozornice, koja je duga preko 75 metara. Uvodne note odjekuju stadionom zajedno sa desecima tisuća obožavatelja koji su mjesecima čekali ovu večer. Uskoro ženska figura izvire iz pozornice i čuje se “It’s been a long time coming, it’s you and me, that’s my whole world”, stih s kojim će Taylor Swift započeti 151 nastup diljem svijeta. Buka na stadionu je zaglušujuća, jer se prosječno 72 000 ljudi nalazi na svakom od koncerata. Sljedeća 3 sata i po minuta, skupa će se dotaknuti 10 glazbenih era i albuma kroz sveukupno 44 pjesme, uz pirotehniku, promjene 16 kostima, optičke iluzije i zapanjujuće efekte.

I tako svaki koncert rasponu od 2 godine, uključujući Europu, Sjevernu i Južnu Ameriku, Aziju i Australiju. Uistinu, prošlo je dosta vremena od 2018. kada je posljednji put bila na turneji. Toliko dugo da su milijuni obožavatelja diljem svijeta svi čekali u virtualnom redu na karte, a mnogi su ostali i uskraćeni.

Preko 150 datuma rasprodano je u vremenskim rokovima manjim od sat vremena, prvi dan preko 2 milijuna karata. Fanovi su kupovali karte iz svih dijelova svijeta, pa i za više datuma. Čak se američki Senat morao uključiti zbog regulacije prodaje karata i sprječavanja preprodaje gdje su karte dosezale cijene od čak desetak tisuća dolara. Mnogi će putovati diljem SAD-a, i iz ostatka svijeta. Morat će kupiti avionske karte, iznajmiti

smještaj bar za 1 noć, obični gradove i kupiti pokoji suvenir te probati lokalnu kuhinju. Sašiti će vlastite kostime ili kupiti posebnu odjeću. Naravno neće biti problem ni čekati sate u redu da bi kupili službenu licenciranu robu to, “merch”, ili posebno izdanje posljednjeg albuma “Midnights” Što to znači? Trošit će novac. Prosječno, jedan fan će potrošiti oko 1,300 dolara.

Prvi koncert je generirao više prihoda nego finale Super Bowla 2023. godine, na istom stadionu! A svi dobro znamo koliko američki narod voli svoj nogomet.

Prognoze su da ona sama zaradi negdje između 10 i 13 milijuna dolara po koncertu, ukupno preko milijardu dolara!!

Postavilo se pitanje, možemo reći mit, hoće li Taylor Swift pogurati američku ekonomiju sa svojim koncertima? Naime postoje razni naslove i pretpostavke da će **samostalno pogurati američku ekonomiju za nevjerojatnih 4.6 milijardi dolara!!** Sustav federalnih rezervi ili FED je uvrstio Taylor kao jedan od faktora koji je pomogao ekonomiju i oborio rekorde koji su ostali netaknuti još od vremena prije korone. Da napomenem, ovo su samo okvirne brojke i nagađanja, jer se Swift i sljedeće godine vraća u SAD dovršiti turneju.

Pored svoje mega uspješne turneje u listopadu je u kina, usred SAG-AFTRA štrajka koji je paralizirao Hollywood, lansirala svoj film “**The Eras Tour**” koji je snimka koncerta. Film je zara-

dio nevjerojatnih 250 milijuna dolara! Pogledajmo što brojke kažu. Jedan koncert prosječno ima 72 000 fanova. Jedan obožavatelj prosječno potroši 1,300 dolara.

72 000 osoba x 1300 dolara = 93.600.000 dolara za 1 koncert

52 koncerta x 93.600.000 dolara za 1 koncert = 4.867.200.000 dolara

Proračun BiH iznosi četvrtinu ovoga iznosa.

Mnogi su primijetili takozvani “Swift efekt” i odlučili iskoristiti situaciju. Mali biznisi su smišljali jela, pića, slastice, ukrase i zabavne promocije ne bi li privukli horde obožavatelja i tako povećali svoj promet. Na Novom Zelandu, koji nije bio dio turneje, toliko je obožavatelja željelo letjeti u Australiju kako bi je vidjeli da je Air New Zealand morao dodati 14 letova da bi im to omogućio. Svi maksimalno izlaze u susret i iskorištavaju svaku poslovnu priliku jer znaju gdje je Taylor, tu su i tisuće fanova koji su spremni potrošiti novac. I Swift je spremna potrošiti novac, jer je vozačima isplatila preko 55 milijuna dolara bonusa kao zahvalu za uspješnu turneju.

Čini se da je djelomično rješenje za slabu ekonomiju, Taylor Swift. Tko zna koliko bi i nas natjerala da izvadimo novac iz čarapa ili ispod madraca i potrošimo ga?

Anita Perić

PREUZIMANJE EUROPSKOG MODELA TRŽIŠNOG NATJECANJA KAO NUŽAN UVJET NA EUROPSKOM PUTU BOSNE I HERCEGOVINE

Europski model tržišnog natjecanja jedinstven je sustav pravila Europske Unije koji nastoji osigurati pravedan, ravnopravan i jednak položaj poduzetnika na otvorenom tržištu te na takav način omogućiti razvoj inovacija, jedinstvenih standarda poslovanja i razvoj malih i srednjih poduzeća. Pošteno tržišno natjecanje predstavljeno je kao nužan uvjet kontinuiranog i progresivnog ekonomskog, ali i društvenog razvoja. Potpisivanjem *Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju* 2008. godine, Bosna i Hercegovina preuzela je obavezu usklađivanja postojećeg domaće zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske Unije. U nizu obaveza koje je preuzela, nalazi se i obaveza usklađivanja zakonodavstva u području pravila tržišnog natjecanja sa europskim modelom tržišnog natjecanja. Naime, Poglavlje VI Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju nosi naziv „Usklađivanje zakona, provođenje zakona i pravila konkurencije“. Cilj primjene europskog modela tržišnog natjecanja je zaštita potrošača, ali i zaštita poduzetnika od nedopuštenih djelovanja njihovih konkurenata. S obzirom na to da su države članice Europske unije, države kandidati za pristup, kao i potencijalni kandidati dužni uskladiti svoja nacionalna pravila tržišnog natjecanja sa europskim pravom tržišnog natjecanja pred Bosnom i Hercegovinom nalazi se zadatak izmjene određenih odredbi zakona koji reguliraju tržišno natjecanje, a koji nisu usklađeni sa europskim modelom. Kontrola ponašanja poduzetnika na tržištu, kao i kontrola tržišnog natjecanja na području Europske Unije u nadležnosti je Europske Komisije. Osim kontrole ponašanja poduzetnika, nadležna je i za sankcioniranje istih u situacijama kada ne poštuju zadana pravila tržišnog natjecanja. *Rimski ugovor iz 1957. godine* odnosno Ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici navodi 3 osnovna oblika nedozvoljenog djelovanja u tržišnom natjecanju, a to su: zabranjeni sporazumi, zloupotreba vladajućeg položaja na tržištu i koncentracija. Ovaj ugovor predstavlja razvojnu osnovu i temelj europskog prava tržišnog natjecanja. Zabranjeni sporazumi uređeni su člankom 101. Ugovora o funkcioniranju Europske Unije koji određuje: „*Budući da su nespojivi s unutarnjim tržištem, zabranjuju se: svi sporazumi među poduzetnicima, odluke, udruženja*

poduzetnika i usklađeno djelovanje koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili posljedicu sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu, a osobito oni kojima se: neposredno ili posredno utvrđuju kupovine ili prodajne cijene ili drugi trgovinski uvjeti; ograničavaju ili nadziru proizvodnja, tržišta, tehnički razvoj ili ulaganja; vrši podjela tržišta ili izvora nabave; primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s ostalim trgovinskim partnerima, čime ih se stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenciju; sklapanjem ugovora uvjetuje preuzimanje dodatnih obaveza od strane drugih stranaka koje, po svojoj naravi ili prema običajima u trgovini, nisu ni u kakvoj vezi s predmetom tih ugovora.“ Da bi se određeni sporazum smatrao zabranjenim nije potrebna namjera počinitelja za narušavanje tržišnog natjecanja, dovoljno je samo nastupanje štetne posljedice. **Članak 102. Ugovora o funkcioniranju Europske unije** definirao je i regulirao Zloupotrebu vladajućeg položaja, kao: neposredno ili posredno nametanje prodajnih ili kupovnih cijena, ili drugih trgovinskih uvjeta, ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja na štetu potrošača, diskriminacija trgovinskih partnera i vezana kupovina. Kada govorimo o zloupotrebi vladajućeg položaja, važno je istaknuti predmet *Hoffman – La Roche* u kojem je Sud izrazio stav da do zloupotrebe vladajućeg položaja na tržištu mora doći i inicijativom poduzetnika, bilo onoga u vladajućem

položaju, bilo njegova poslovnog partnera. Dakle, nije potrebna krivnja poduzetnika da bi se njegovo djelovanje smatralo zabranjenim. U predmetu *6/72 Europemballage Corp. And Continental Can. Co. Inc. V Commission*, Sud je izrazio svoj stav kako „*samom činjenicom da se nalazi u vladajućem položaju poduzetnik ne krši propise o tržišnom natjecanju, sve dok ne počne zloupotrebjavati svoj položaj, na način da ostalim sudionicima na tržištu počne nametati svoje*

uvjete, koje ne bi mogao nametati da nije u vladajućem položaju.“ Kada govorimo o pojmu koncentracije, kao jednom od tri zabranjena djelovanja u području tržišnog natjecanja, tada moramo poći od činjenice da institut koncentracije kao pojam, sam po sebi nije zabranjen. Čak štoviše, u određenim situacijama smatra se i poželjnim. Koncentracija se može definirati kao „*oblik korporativnih aktivnosti koji dovodi do trajne promjene u kontroli poduzetnika, poput pripajanja, spajanja i preuzimanja poduzetnika, stvaranja zajedničk-*

og pothvata.“ U pravu EU tržišnog natjecanja zabranjene su koncentracije koje značajno mogu utjecati na sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na tržištu Zajednice, ili na njegovom značajnom dijelu, naročito kroz stvaranje novog ili jačanje postojećeg vladajućeg položaja. Kontrolu dozvoljenih koncentracija u Europskoj Uniji obavlja Europska Komisija. Komisija je u svom Mišljenju 2019. godine, u kontekstu zahtjeva Bosne i Hercegovine za pristup u Europsku Uniju izrazila stav da osnovni zakon koji regulira pravila tržišnog natjecanja u Bosni i Hercegovini, odnosno **Zakon o Konkurenciji BiH, nije ispunio zahtjeve europskog modela tržišnog natjecanja**, dakle nije u dovoljnoj mjeri usklađen sa zakonodavstvom Europske unije. U Bosni i Hercegovini, kontrolu i primjenu pravila tržišnog natjecanja obavlja *Konkurencijsko vijeće BiH*, kao samostalan i neovisan organ, ustanovljen *Zakonom o Konkurenciji Bosne i Hercegovine*. Konkurencijsko vijeće je dakle provedbeni organ zaštite tržišne konkurencije te u sastavu njega djeluju uredi za konkurenciju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, kao i organizacijske jedinice izvan sjedišta Konkurencijskog vijeća. Dakle, Konkurencijsko vijeće BiH je organ čija je dužnost osigurati dosljednu primjenu Zakona o konkurenciji BiH, te ima isključivu ovlast u odlučivanju o postojanju zabranjenog konkurencijskog djelovanja na tržištu. Zakon o Konkurenciji BiH u značajnoj mjeri usklađen je sa pravom Europske unije, međutim nedostaci ovog zakona u kontekstu prava Europske unije sastoje se u tome što pri određenju zabranjenih sporazuma u **članku 4. stavku 1. Zakona o konkurenciji BiH** stoji: „*Zabranjeni su*

sporazumi, ugovori (...) privrednih subjekata (...) koji za cilj i posljedicu imaju sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišne konkurencije.“ Dakle, Zakon o Konkurenciji Bosne i Hercegovine određuje da je nužno nastupanje posljedice pri sklapanju zabranjenih sporazuma da bi se radilo o zabranjenom sporazumu. Međutim, u pravu Europske unije, pri određenju zabranjenih sporazuma propisano je da je dovoljna i sama namjera poduzetnika, dok nastupanje posljedice nije nužan uvjet za procesuiranje ove vrste narušavanja tržišnog natjecanja. Iz navedenog proizlazi nužnost izmjene Zakona o konkurenciji BiH u pogledu uvjeta za određivanje zabranjenih sporazuma, kako bi se ove odredbe zakona uskladile sa važećim pravom Europske unije. Također, nužna je izmjena Zakona o Konkurenciji Bosne i Hercegovine u pogledu revidiranja procedure glasanja, s obzirom na činjenicu da dosadašnji Zakon u **članku 24. stavku 2.** određuje da pri odlučivanju u sastavu Konkurencijskog Vijeća za punovažnu odluku potreban je po jedan glas pripadnika svakog od tri konstitutivnih naroda, a ovakav „etnički veto“ može dovesti do zloupotrebe pri odlučivanju i samovoljnim stavljanjem veta na odluke te na takav način sprječavanje donošenja važnih odluka. Komisija je zbog toga izrazila stav da se Zakon mora izmijeniti u ovom pogledu. Nadalje, Konkurencijsko vijeće kao organ nadležan za kontrolu tržišnog natjecanja u Bosni i Hercegovini, dužan je osigurati učinkovitiju primjenu Zakona o konkurenciji Bosne i Hercegovine, s obzirom na činjenicu da je u Izvješću Komisije o Bosni i Hercegovini za 2023. godinu navedeno kako u tom razdoblju nije provedena nijedna iznenadna pretraga te da program oslobađanja ili ublažavanja kazni za kompanije koje pružaju informacije o slučajevima kartela nikada nije korišten. S obzirom na to da je Bosna i Hercegovina **21. 3. 2024. godine otvorila pristupne pregovore za ulazak u Europsku Uniju**, dužna je provesti sve potrebne mjere te izmijeniti svoje zakonodavstvo u svim područjima u kojima nije usklađeno sa zakonodavstvom Europske Unije, pa tako i u području tržišnog natjecanja, koje je zasiguran i nužan uvjet europskih integracija, ali i razvoja pravednog i modernog gospodarskog okruženja.

Tržište nekretnina na Zapadnom Balkanu doživjelo je značajan porast cijena u protekloj godini. U glavnim gradovima zabilježen je rast od 20% u posljednjih godinu dana. Ovaj trend ima duboke gospodarske i financijske implikacije za regiju, a najočitiji pokazatelj je pad kupovne moći građana. Cijene namirnica i energenata rastu, što primorava građane da se okreću jeftinim alternativama i štednji, ne ostavljajući mnogo mjesta za skupe najmove svojih stanova. Promjene su najvidljivije u glavnim gradovima u državama regije.

Uzroci porasta cijena nekretnina

Jedan od glavnih uzroka porasta cijena nekretnina predstavlja inflacija koja je zahvatila svijet, pa tako i regiju. COVID pandemija, geopolitičke napetosti te ekspanzivne monetarne i fiskalne politike dovele su do povećane potražnje, rasta cijena energije i robe, te poremećaja u

svjetskom opskrbnom lancu i dinamici tržišta rada. Vrijednost novca opada, što povećava troškove dobara i usluga. Investitore, koji traže što sigurniju investiciju, sve više privlače nekretnine kao dugoročna imovina. Osim toga, u razdobljima visoke inflacije stambeni krediti često imaju povoljnije uvjete, nego u razdobljima niske. Nadalje, mnogi građani, ali i investitori smatraju nekretnine pouzdanom i sigurnom vrstom imovine, što povećava potražnju i dodatno utječe na rast cijena. U kontroliranim uvjetima (1-3% godišnje), inflacija djeluje pozitivno na gospodarstvo. No, podaci iz Eurostata

pokazuju da su u 2023. stope inflacije u regiji Zapadnog Balkana dosegle iznimno visoke razine. U Hrvatskoj je iznosila 8%, u Bosni i Hercegovini 6%, a u Srbiji i Crnoj Gori zabilježena je nešto niža, ali i dalje značajna stopa. Ovo je jedan od glavnih ekonomskih problema s kojim se suočavaju zemlje u regiji, što rezultira rastom cijena nekretnina.

Primjeri iz svijeta i regije

Inflacija je dovela do povećanja cijena građevinskog materijala i radne snage, a time i troškova izgradnje novih nekretnina.

Na primjer, cijena građevinskog čelika porasla je za više od 20% tijekom 2023. godine, dok su cijene cementa i betona također znatno porasle. Između ostalog, inflacija je nastala kao posljedica ekspanzivnih monetarnih politika svjetskih centralnih banaka poput američkog FED-a (Federal Reserve System) i europskog ECB-a (European Central Bank) na financijskim tržištima, koje su povećale masu primarnog novca kako bi potaknule gospodarski rast s ciljem oporavka od COVID pandemije. Uz sve navedeno i uslijed političkih nestabilnosti u sjeveroistočnoj Europi i značajnih migracija njezinih stanovnika prema državama Zapadnog Balkana, 2023. godine cijene stanova u glavnim gradovima porasle su u prosjeku i više od 30%. U Zagrebu su cijene novih stambenih kvadrata u posljednjih godinu dana porasle na oko 3.000,00 €, dok je prosječna cijena četvornog metra stana u Beogradu u prvom dijelu ove godine je bila 2.865,00 €. Sarajevo se istaknulo kao primarno središte rasta cijena nekretnina u BiH. Građani su zbog političke nepredvidivosti i ekonomskih poteškoća sve skloniji ulaganju u nekretnine. U 2023. godini vrijednost nekretnina u Sarajevu porasla

je u prosjeku za 10%. Na rast cijena u Hrvatskoj utjecalo je priključenje Eurozoni i približavanje europskim ekonomskim standardima. Mnoge investitore privukli su stabilnost i sigurnost koje donosi usvajanje eura kao službene valute. Hrvatska narodna banka izvijestila je da su u 2023. vrijednosti stambenih nekretnina u državi porasle za 13,5%, a posebno je primjetan porast u popularnim turističkim središtima poput Splita i Dubrovnika.

Posljedice na gospodarstvo i društvo

Rast cijena nekretnina na više načina utječe na društvo i gospodarstvo. Prvenstveno, visoka cijena nekretnina glavna je prepreka za mlade obitelji i pojedince koji žele posjedovati vlastito mjesto stanovanja. Podizanje kredita za prosječan zagrebački, ili stan u bilo kojem glavnom gradu u regiji Zapadnog Balkana, mnogima je nedostupno. Pretjerani troškovi nekretnina i cijene najma mogu biti štetni za gospodarski rast. Ljudi s visokim troškovima stano-

vanja imaju manje novca na raspolaganju nakon podmirivanja osnovnih životnih troškova, zbog čega manje mogu trošiti na druga dobra i usluge. To može rezultirati padom ulaganja u druge sektore gospodarstva i usporiti ukupni gospodarski rast. Istraživanje koje je provela Hrvatska gospodarska komora pokazalo je da 65% kućanstava troši više od 30% svojih prihoda na troškove stanovanja, što je prag koji preporučuje IMF (Međunarodni monetarni fond). Međutim, rastući troškovi nekretnina mogu imati prednosti. Rastuće vrijednosti nekretnina povećavaju bogatstvo vlasnika nekretnina, što potiče na nova ulaganja i potrošnju. No, činjenica

je da si većina građana ne može priuštiti taj luksuz. Povećana potražnja za nekretninama također potiče građevinsku industriju, koja zauzvrat potiče gospodarstvo i otvara nova radna mjesta. Stopa zaposlenosti u građevinskoj industriji u Hrvatskoj porasla je za 8% u 2023.

Nedavni porast inflacije često se uspoređuje s razdobljima visoke inflacije kasnih 1970-ih i ranih 1980-ih. Uzroci su bili jako slični današnjim, a posljedica je bila teška gospodarska stagnacija. Ona je na kraju ublažena agresivnim monetarnim stezanjem koje je dovelo do kratkoročne gospodarske boli, ali do dugoročne stabilizacije i rasta. Sposobnost vlada, institucija i poduzeća da se prilagode kretanjima tržišta i uspostave ravnotežu između rastućih cijena nekretnina i osiguravanja pristupačnog stanovanja za sve građane bit će ključno za razvoj gospodarstva u budućnosti.

U današnjem digitalnom dobu, marketing bez interneta je nezamisliv. Tvrtke sve više prepoznaju snagu digitalnog marketinga i koriste niz alata i strategija za jačanje online prisutnosti i privlačenje publike. U posljednjih nekoliko godina, umjetna inteligencija (AI) postala je ključni dio tog procesa.

Oponašanje ljudske aktivnosti

Umjetna inteligencija, ili AI, sposobnost nekog uređaja da oponaša ljudske aktivnosti poput zaključivanja, učenja, planiranja i kreativnosti. AI tehnologije, poput strojnog i dubokog učenja, mogu analizirati velike količine podataka brže i preciznije nego ljudski analitičari. Ona može nadmašiti ljudske sposobnosti u određenim zadacima, ali nije niti će ikada biti sposobna zamijeniti sve aspekte ljudske kompleksnosti, poput emocionalne inteligencije, kreativnosti i moralnog razumijevanja.

Umjetna inteligencija u digitalnom marketingu

Ubrzanom digitalizacijom poslovanja, prijelazom na rad od doma i promjenama u dinamici marketinga, AI je postao ključan faktor u transformaciji digitalnog marketinga, zamjenjujući tradicionalne oblike oglašavanja. Alati umjetne inteligencije sposobni su analizirati velike količine podataka i donositi odluke u stvarnom vremenu, pružajući marketinškim stručnjacima mogućnost prilagodbe kampanja i optimizacije strategija u ključnim trenucima. Primjerice, Netflix koristi AI alate za personalizaciju preporuka svojim korisnicima. Ovaj pristup personalizaciji sadržaja može povećati angažman korisnika i potaknuti ih da ostaju na stranici duže vrijeme, što može dovesti do veće konverzije i prodaje proizvoda ili usluga.

Umjetna inteligencija u digitalnom marketingu

Najpopularniji AI alati za digitalni marketing

Chatbotovi su česti AI alati u digitalnom marketingu, pružajući trenutne odgovore na upite kupaca i poboljšavajući korisničko iskustvo. Korišteni na web stranicama, društvenim mrežama i mobilnim aplikacijama, olakšavaju automatizaciju odgovora na standardna pitanja. **Personalizacija sadržaja**, još jedan popularan AI alat, koristi algoritme za analizu ponašanja kupaca, pružajući prilagođen sadržaj. Primjerice, HTTP kolačići ili cookies funkcioniraju tako da pohranjuju informacije o korisničkom pretraživanju i interakcijama na web stranici, omogućujući pružanje personaliziranih iskustava

temeljenih na prethodnim aktivnostima korisnika.

Analiza podataka, ključna u digitalnom marketingu, koristi AI za dobivanje uvida u učinkovitost kampanja. Kroz automatizaciju marketinških zadataka poput odgovaranja na upite i slanja e-mailova, oslobađa se vrijeme za fokusiranje marketinških stručnjaka na strategije koje zahtijevaju ljudsku interakciju, promišljanje i empatiju.

Još jedan popularan AI alat u digitalnom marketingu je **predikcijska analiza** koja koristi algoritme strojnog učenja za predviđanje budućeg ponašanja kupaca, omogućavajući prilagodbu novim trendovima prije nego što postanu mainstream.

Ako ste se ikada pitali zašto određene stranice uvijek zauzimaju vrh rezultata pretraživanja, odgovor leži u iznimno

kvalitetnoj **SEO (Search Engine Optimization) optimizaciji**. **Optimizacija pretraživanja** koristi strojno učenje kako bi se web stranice optimizirale za tražilice poput Googlea i poboljšala njihovu vidljivost u organskim rezultatima pretraživanja. AI alati analiziraju ključne riječi, optimiziraju strukturu web stranice te prate rangiranje ključnih riječi, osiguravajući konstantnu prisutnost web stranice na vrhu rezultata pretraživanja.

Izazovi korištenja umjetne inteligencije u marketingu

Prilikom implementiranja svake tehnologije, valja uzeti u obzir i njene mane.

Umjetna inteligencija kao takva također ih ima, a ovo su neke od najčešćih:

- 1. Visoki troškovi:** Ne može bilo tko raditi s ovom vrstom tehnologije – potrebni je uložiti u kvalitetne alate, tehnologiju i stručnjake koji mogu raditi s AI alatima. Shodno tome, preveliki finansijski izdaci su nezaobilazni za mala i srednja poduzeća.
- 2. Nedostatak ljudskog faktora:** Njihova najveća prednost je analiza podataka, ali ono što nikad neće moći zamijeniti su ljudsku kreativnost i intuitivne odluke marketinških stručnjaka.
- 3. Rizici privatnosti:** Kako bi se stvorio

personalizirani sadržaj, AI alati koriste velike količine osobnih podataka kako bi generirali prilagođeni sadržaj i kampanje. Korištenje velikih količina osobnih podataka za prilagođeni sadržaj izaziva zabrinutost oko zaštite privatnosti korisnika.

- 4. Tehničke poteškoće:** AI alati zahtijevaju sofisticirane postavke, a nepravilna upotreba može dovesti do netočnih rezultata i neuspjelih kampanja.
- 5. Nedostatak pouzdanosti:** AI alati su u razvoju te mogu biti nepouzdana i podložni pogreškama, što zahtijeva oprezno korištenje i provjeru pouzdanosti. Na primjer, besplatna verzija ChatGPT-a ima ažurirane podatke do kraja 2022. godine što ju ograničava prilikom davanja novijih informacija.

AI kao pomoć, a ne zamjena ljudskog faktora

Važno je naglasiti da su AI alati samo pomoćna sredstva, a ne zamjena za ljudski faktor. Uzimajući u obzir sve prednosti AI-a, nužno je zadržati ravnotežu između tehnologije i ljudskosti. Umjetna inteligencija ne može replicirati emocionalnu inteligenciju, kreativnost i moralno razumijevanje ljudskih marketinških stručnjaka. Upravo stoga, uloga stručnjaka ostaje ključna kako bi se iskoristila snaga AI-a, istovremeno osiguravajući etičko korištenje podataka i očuvanje privatnosti korisnika.

Kako i sama koristim razne alate umjetne inteligencije poput ChatGPT-a (OpenAI) i Geminija (Google) u poslu i na fakultetu, primijetila sam puno mana koje proizlaze iz nedostatka ljudskog faktora u njihovoj primjeni. Unatoč njihovoj učinkovitosti, uvijek je ključno zadržati dozu opreza i prepoznati da se ovi alati, iako korisni, ne mogu potpuno zamijeniti složenost i nužnost ljudske interakcije, posebno kada su u pitanju socijalne i emocionalne vještine. Kada su ispravno primijenjeni, ovi alati znatno olakšavaju posao, ali nikada u potpunosti ne zamjenjuju važnost ljudskog doprinosa.

ChatGPT zarad razumijevanja ovog članka poslužit će nam kao “blizak nosilac” cijele ekspanzije umjetne inteligencije, a uz preneseno značenje; black box odnosi se na modele machine learninga koji vam daju rezultat ili donose odluku bez objašnjenja ili pokazivanja kako su to učinili. Korišteni unutrašnji procesi i različiti ponderisani faktori ostaju nepoznati. I tako, pravila uz smjernice ne smiju biti nepoznati kada govorimo o duboko složenoj temi integracije umjetne inteligencije u visoko obrazovanje. Dok se oduševljavamo potencijalom ovih tehnologija za unapređenje procesa učenja i istraživanja u visokom obrazovanju, čitamo brojne studije i članke na ovu atraktivnu temu, suočavamo se s dubokim etičkim pitanjima koja proizlaze iz njihove primjene. Značaj ove teme potvrđuje podatak da 65% studenata u Europi brinu se o tome da će AI ozbiljno pogoršati kvalitetu obrazovanja (Erasmus Student Network, 2024), te sve češće sankcije koje uvode najbolji svjetski univerziteti.

Kako nam doprinosi AI u obrazovanju? Imaju li fakulteti kapacitete za implementaciju?

Univerziteti i fakulteti se suočavaju s vremenom bez presedana za promjenama koje znače fundamentalno redefiniranje visokog obrazovanja. Implementacija savremenih tehnologija u proces obrazovanja bez obzira na zvanje koje studenti stiču po završetku određenog ciklusa studija je nulti prioritet ukoliko se ne želi “narušiti” savremenost nastavnog procesa. Ali, budimo objektivni, više nije pitanje za diskusiju želimo li prihvatiti, već se iznenada sama nametnula. Univerziteti u Bosni i Hercegovini nisu lišeni ovog izazova, bez obzira na opći nivo kvaliteta našeg visokog obrazovanja, kakav trenutno poimamo. Recimo klasični „one-size-fits-all“ pristup obrazovanju jasno da često zanemaruje individualne razlike u stilovima učenja, tempu i prethodnom znanju studenata. Tradicionalni modeli

ChatGPT je otvorio “black box” na univerzitetima: Transformativan potencijal AI u visokom obrazovanju u sjeni etičkih implikacija i izazova

obrazovanja, koji su se oslanjali na frontalnu nastavu i standardizirane kurikulume, sve više ustupaju mjesto dinamičnim, studentima prilagođenim pristupima, kroz razvoj novih modela edukacije zasnovanih na principima otvorenog znanja i suradnje. To je neizbježno. Iako ne postoje robusne metodologije kvantifikacije uticaja implementacije AI na nastavni proces, vidljivi i impresivni rezultati, predmet su interesovanja brojnih istraživača ove oblasti. Recimo, AI sistemi mogu uspješno identificirati studente koji su u riziku od akademskog neuspjeha, pružiti pravovremene intervencije te prilagoditi nastavne strategije i metode kako bi se optimizirali ishodi učenja, ali i automatski generirati prilagođene obrazovne materijale i strategije učenja, uz analizu emocionalnih reakcija na određene zadatke i prilagoditi razinu izazova i interesa. Kroz svoje sposobnosti analize i generacije prirodnog jezika, sistemi poput ChatGPT postaju katalizatori unapređenja, personalizacije, prediktivne analize, redefiniranja studijskih programa, samih ishoda učenja i rezultata studenata. Ipak, aspekt etičkih implikacija i izazova ne smije biti zanemaren.

Autor: ChatGPT?

Obrazovne institucije kao trenutni izazov broj jedan navode korištenje AI za plagiranje i varanje, što predstavlja prijet-

nju akademskom integritetu. Budimo iskreni, uveliko koristimo AI alate kako bismo olakšali studij - generiranjem eseja, cijelih seminarskih/istraživačkih radova, odgovora na ispitna pitanja bez ikakve naše akademske radoznalosti stavljajući upitnik iznad akademske korektnosti. Ovo može dovesti do toga da se studentima dodjeljuju ocjene koje ne zaslužuju i može oštetiti ugled obrazovnih institucija. Svakako da AI alati daju sjajan doprinos učenju, ali neznatan je postotak studenata koji ih koriste za “nogradnju” znanja,

a ne kao samo **površni i kraći put za završiti seminarski rad u roku od 15 minuta**. Studenti koji previše oslanjaju se na AI alate za učenje gdje su informacije “servirane” će razviti slabije vještine i znanja koja su im potrebne za uspjeh u akademskom i profesionalnom svijetu. Pretjerana automatizacija i oslanjanje na AI mogu smanjiti kapacitet studenata za kritičko razmišljanje i kreativnost, koji su ključni aspekti visokoobrazovnog procesa. Stoga je ključno osvijestiti ovaj aspekt korištenja AI, te da implementacija

AI u obrazovanju bude uravnotežena metodama koje potiču autonomno mišljenje, analitičke vještine i inovativnost. Ipak, dok uživamo u mogućnostima ChatGPT, Gemini, Copilot i drugih alata, jednako se razvijaju metode detekcije korištenja istih - nama manje vidljivo, svakako, ali kaos između profesora koji očekuju autorske radove i studenata koji kroz nekoliko inputa “napišu” isti bliži se kraju.

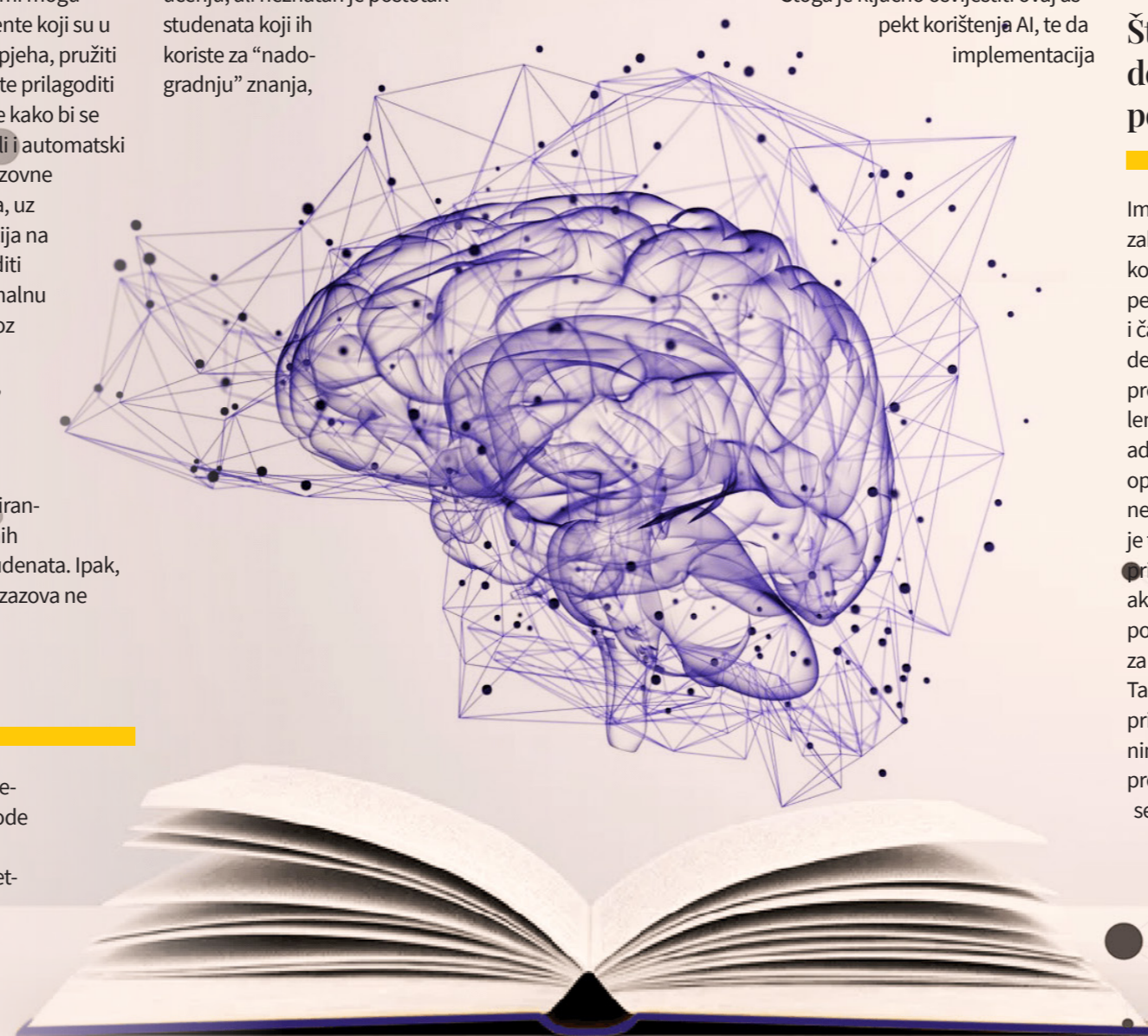
Šta sa našim podacima, dosežemo li puni potencijal AI?

Implementacija AI u obrazovanju često zahtijeva prikupljanje i analizu velikih količina podataka, uključujući ocjene, performanse na testovima, stilove učenja i čak biometrijske podatke, kako za studente tako i sve koji s dijelom nastavnog procesa. Ako je sistem adekvatan, problema nema, ali kako su brojne institucije ad-hoc ušle u implementaciju, postoji opasnost od zloupotrebe tih informacija ili neovlaštenog pristupa istima. Neophodno je transparentno i jasno definirati kako se prikupljaju, koriste i štite ovi podaci. Svi akteri moraju imati kontrolu nad svojim podacima i razumjeti kako se oni koriste za poboljšanje njihovog iskustva učenja. Također, algoritmi mogu biti inherentno pristrani, što može rezultirati nepravednim ili diskriminatornim obrascima u procjeni i evaluaciji studenata. AI algoritmi se razvijaju i obučavaju na setovima podataka koje generiraju ljudi. Takva prisutanost može se prožeti u AI modele,

što rezultira nedostatkom pravednosti i nepravednim prednostima za određene grupe studenata. Na primjer, AI sistem za ocjenjivanje pisanja koji je obučan na setovima podataka koji preferiraju određene stilove pisanja ili gramatičke konstrukcije mogao bi diskriminirati studente iz različitih jezičnih pozadina. Implementacija sofisticiranih AI rješenja može proširiti digitalni jaz između bogatih i siromašnih studenata. Ovo može dovesti do daljnjih obrazovnih nejednakosti.

Mogućnosti su brojne, ali imamo li kapaciteta za implementaciju AI, bez da nas zadesi filmski scenarij?

U osvrtu na integraciju umjetne inteligencije u visoko obrazovanje, evidentno je da i uloga nastavnika doživljava transformaciju umjesto da nestaje. Nastavnici će i dalje imati ključnu ulogu, ali će se njezin fokus promijeniti prema dizajniranju i nadziranju personaliziranih iskustava učenja, mentorstvu studenata i usmjeravanju u korištenju AI alata. Unatoč potencijalu AI za unapređenje obrazovnog iskustva, važno je duboko se pozabaviti etičkim implikacijama i izazovima koji proizlaze iz njegove primjene. Automatizacija mora biti pažljivo implementirana kako bi se izbjegla dehumanizacija obrazovnog procesa te osiguralo da tehnologija podržava, a ne zamjenjuje, ljudski element u obrazovanju. Kontrola nad algoritmima, transparentnost u korištenju podataka te promicanje jednakosti i pravednosti u evaluaciji studenata postaju ključne smjernice u razvoju AI obrazovanja. U konačnici, ova integracija ne znači samo tehnološki napredak, već i temeljitu refleksiju o tome kako tehnologija može najbolje služiti obrazovnim ciljevima uz poštovanje etičkih i akademskih principa. Pored uvođenja jasnih smjernica i edukacije, nastavnici će biti ključni protagonisti u tom procesu, koristeći svoju stručnost i kreativnost kako bi osigurali da AI doprinosi unapređenju, a ne narušavanju obrazovnog iskustva.

DAN HRVATSKE BAŠTINE U NEW YORKU

**“Životna mudrost je u isključivanju
onoga što je nebitno.”**

- Lin Yutang

Dana 22. svibnja 2023. godine u New Yorku obilježena je 30. obljetnica otvaranja hrvatskog konzulata i 31 godina od uspostave diplomatskih odnosa između SAD-a i Republike Hrvatske. Također, simboličnim podizanjem hrvatske zastave u Bowling Greenu na Manhatannu, gradonačelnik New Yorka Erick Adams proglasio je 22. svibnja Danom hrvatske baštine, odajući priznanje nasljeđu i doprinosu američkih Hrvata i Hrvatske gradu New Yorku.

Generalni konzul Hrvatske Nikica Kopačević tom prigodom je gradonačelniku Adamsu darovao službeni dres hrvatske nogometne reprezentacije. U svom govoru gradonačelnik Adams, obukavši kockati hrvatski dres, poželio je dobrodošlicu američkim Hrvatima u Bowling Greenu te zaželio uspješnu proslavu čvrste veze New Yorka i hrvatske zajednice u tom gradu. Pritom je istaknuo kako će s ponosom nositi hrvatski dres i smatrati se članom reprezentacije Hrvatske.

“S ponosom ću nositi ovaj dres i smatrati se članom reprezentacije Hrvatske”, rekao je gradonačelnik New Yorka.

“Znamo da je New York Zagreb Amerike. Najveća hrvatska populacija u Americi je upravo ovdje. Moram priznati da osobno znam koliko je vaša zemlja lijepa jer sam prije mnogo godina bio u Hrvatskoj i gledao prekrasnu obalu, uvjerio se kako su ljudi dragi, kako se može doći tamo samo obnoviti svoju energiju i duh”, rekao je gradonačelnik Adams i dodao “Otkako

**“S ponosom
ću nositi ovaj
dres i smatrati
se članom
reprezentacije
Hrvatske”**

je prvi brod iz Hrvatske došao u New York 1797. godine, brojni su Hrvati ovdje pronašli svoj dom. Donijeli su ovamo svoju srednjoeuropsku marljivost i mediteransku strast.”.

A već par dana ranije u Los Angelesu započeo je Hrvatski kulturni tjedan. Na službenom proglašenju hrvatskog tjedna, gradski vijećnik Tim McOsker uručio je Renee Pae, generalnoj konzulici Republike Hrvatske u Los Angelesu, proklamaciju o otvaranju Hrvatskog kulturnog tjedna. Vijećnik Tim McOsker naglasio je važnost hrvatske zajednice u Los Angelesu, posebice u njegovom predgrađu San Pedru, gdje su imali veliki utjecaj na razvoj luke te ribarske i prerađivačke industrije. Istaknuo je sljedeće: “Iako se okupljamo svako četiri godine kako bismo proslavili i navijali za nevjerojatni hrvatski nogometni tim tijekom Svjetskog prvenstva, tjedna i mjesečna okupljanja Hrvata čine njihov utjecaj tako jakim u našoj zajednici. San Pedro je dom jedne od najvećih populacija hrvatskih imigranata u SAD-u sa 35 000 stanovnika”.

ŽIVOT LETI KAPETANE

Dana 07. lipnja 1993. godine Draženov ručni sat stao je na 17:20 sati. Užasna vijest stigla je do hrvatske javnosti tijekom jutarnjih sati idućega dana.

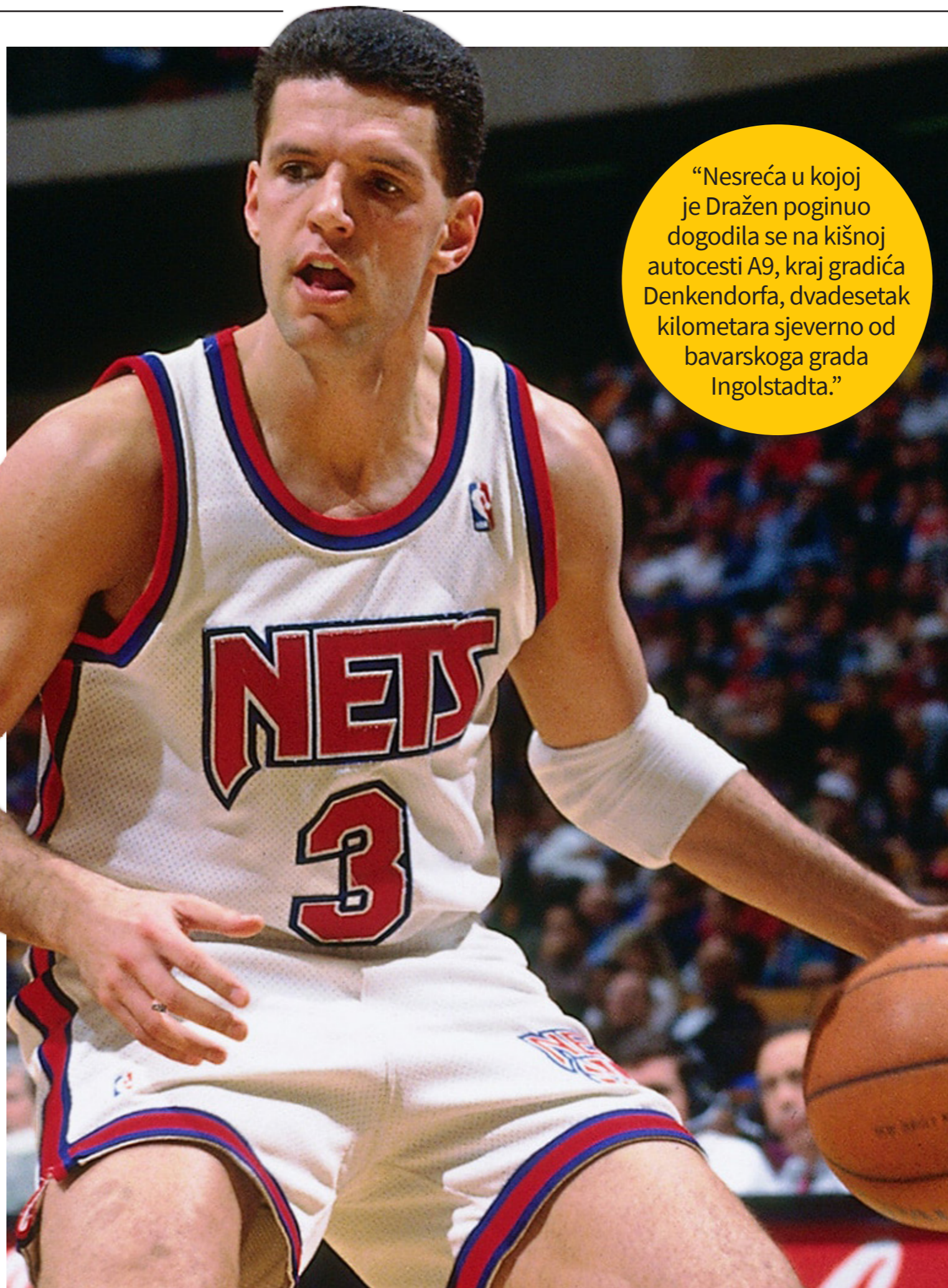
Na samom pragu ljeta 1993. godine prometna nesreća na autocesti pokraj njemačkoga grada Ingolstadta oduzela je Hrvatskoj jednog od najboljih sportaša svih vremena – “košarkaškog Mozarta” Dražena Petrovića. Pretvorila je tadašnji 07. lipnja u dan šoka, tuge i nevjerice, a svaki sljedeći 07. lipanj u dan sjećanja.

U Wroclawu 06. lipnja 1993. godine u kvalifikacijama za EP protiv Slovenije, u jednoj sasvim rezultatski nevažnoj utakmici, kapetan je posljednji put predvodio hrvatsku reprezentaciju. Sutradan je hrvatska reprezentacija imala organiziran povratak u svoju domovinu, a kapetan je imao vlastite planove. Kamo sreće da nije. Naime, dok je ostatak momčadi putovao avionom za Zagreb, Dražen se iskrcao u Frankfurtu te autom krenuo prema Münchenu. Posljednje riječi prije polaska bile su: „Stojko, gdje ćeš spavati? U Intercontiju. Ok. Nazvat ću te večeras telefonom.” Nije nazvao. Njegove stvari sletjele su u Zagreb. On se nije vratio.

Krenuvši prema Münchenu, Dražen je spavao na suvozačkom sjedalu, a crvenim golfom je upravljala njegova djevojka Klara Szalantzy, njemačka manekenka i košarkašica. Na stražnjem sjedalu bila je Hilal Edebal, mlada turska košarkašica koju su usput poveli. Nažalost, to je bila kapetanova posljednja vožnja.

Teška prometna nesreća na autocesti Nürnberg-München, u blizini Denkendorfa kod Ingolstadta, prometnula je 07. lipnja 1993. godine u datum koji se urezao u kolektivnu svijest svih ljubitelja košarke. Prestalo je kucati srce nikad prežaljenog Dražena Petrovića, trostrukog olimpijca, kapetana hrvatske košarkaške reprezentacije iz nezaboravne 1992. godine. Prema izvješću njemačke policije, na kišnoj autocesti A9 kraj gradića Denkendorf, dvadesetak kilometara sjeverno od bavarskoga grada Ingolstadta iz suprotnog smjera je dolazio kamion koji je, pokušavajući zaobići jedno vozilo izgubilo kontrolu, probio zaštitnu ogradu i ispriječio se cesti. Došlo je do sudara, a Dražena je silina udarca izbacila kroz vjetrobransko staklo i poginuo je na mjestu. Njegov ručni sat stao je na 17:20 sati.

Vozačica, Klara Szalantzy, zadobila je lakše tjelesne povrede, ali je uskoro nastavila karijeru modela i košarkašice, a kasnije se i udala za poznatog nogometaša Olivera Bierhoffa, manadžera njemačke nogometne reprezentacije. Treća putnica, turska košarkašica Edebal, bila je u komi, doživjela gubitak pamćenja i prekinula sportsku karijeru. I dan danas ima teške psihološke probleme.

“Nesreća u kojoj je Dražen poginuo dogodila se na kišnoj autocesti A9, kraj gradića Denkendorfa, dvadesetak kilometara sjeverno od bavarskoga grada Ingolstadta.”

Budući je internet u to vrijeme bio tek na samim začecima, ta užasna vijest stigla je do hrvatske javnosti tijekom jutarnjih sati idućega dana, izazivajući nevjericu na svakom koraku. Stegnuti glasovi spikera radiostanica javljali su da više nema “košarkaškog Mozarta” te da je tragično skončao na autocesti u Njemačkoj. Tog 08. lipnja 1993. godine mnogi su pustili more suza za čovjekom koji ih je očarao svojim dostignućima i pojavom.

O “KOŠARKAŠKOM MOZARTU”

Dražen Petrović rođen je 22. listopada 1964. godine u Šibeniku i iza njega je ostala gomila faktografskih i statističkih podataka. Međutim, Dražen je bio puno više od toga. Pogotovo za generaciju koja je padala u trans gledajući uživo njegove nemoguće bravure na parketu.

Dražena zvezdana privlačnost bila je čudesna, a o tome najviše mogu posvjedočiti svi zagrebački Petrovići koji su se nalazili u telefonskom imeniku nakon njegovog dolaska u Cibonu. Ti ljudi su tada doslovno svakoga dana dobivali nekoliko telefonskih poziva od obožavatelja koji su se uzdali u sreću i nadali se da će moći čuti Dražena barem na trenutak. I to je trajalo.

Jednostavno, Dražen je bio pojam i to je ostao za vijeke vjekova. Čak i za one koji su bili premali da bi mogli shvatiti koga imaju prilike vidjeti.

„Kao djeca smo slušali priče o Draženu Petroviću. Čak i ako niste voljeli košarku, znali ste o kome je riječ. Bio je velikan, personifikacija košarke

u našoj zemlji” – istaknuo je Ivan Rakitić u dokumentarnoj emisiji Hoop Cities, snimljenoj povodom 58. obljetnice Draženovog rođenja.

PUT KARIJERE DRAŽENA PETROVIĆA

Svoju karijeru je započeo u malom klubu da bi kasnije zaigrao u najjačoj profesionalnoj ligi svijeta. Kao dvanaestogodišnjak Dražen je zaigrao za svoj prvi klub, KK Šibenka 1976. godine. U to vrijeme klub je nastupao u drugoj ligi, a Dražen je bio član sve tri klupske selekcije: kadetske, juniorske i seniorske. Već od prvih dana pokazivao je sklonost ka preuzimanju odgovornosti, krasila ga je posebna karizma, visoka košarkaška inteligencija, velika želja za radom i napretkom s kojom je inspirirao starije igrače, koji su u tom trenutku možda bili i kvalitetniji. To su uočili i prvi Draženovi treneri koji su u njemu prepoznali vrhunskog igrača i ukazali mu povjerenje uvrstivši ga u prvoligaški sastav sa samo petnaest godina. Na terenu je često pokazivao emocije. Za vrijeme utakmice se okretao, smijao, gurao loptu kroz noge... Također, nije volio poraze. Kada je igrao protiv brata, Šibenka protiv Cibone, Dražen je po stanu ostavljao poruke: „Zabranjen ulaz igračima Cibone“ i „Nema, zaboravi bodove“.

Od 1984. godine igrao je u KK Cibona s kojom je osvojio državno prvenstvo (1985.) i jugoslavenski kup (1985., 1986. i 1988.), a dva puta osvojio je Kup prvaka (1985. i 1986.) i Kup pobjednika kupova (1987.). Nakon četiri zagrebačke godine seli u KK Real Madrid u čijem dresu je već u prvoj sezoni osvojio naslov španjolskog prvaka, španjolski kup i titulu europskog prvaka.

Prvi je hrvatski igrač koji je zaigrao u NBA ligi. Nakon Šibenika, Zagreba i Madrida, Draženu je Europa postala premala i s titulom najboljeg europsk-

og košarkaša preselio je u NBA ligu u redove Portlanda. Bio je svjestan da je u Europi sve ciljeve ostvario. Da je ostao, ponavljao bi uspjehe. „Ako na svakoj mogu zabiti 40, onda to nije ono pravo. To nije ono što želim.“ NBA je bio izazov koji nije mogao propustiti. U trenutku Draženova dolaska u SAD, NBA liga nije bila profilirana za europske igrače. Svi su tvrdili da Europljanin ne može proći u NBA ligi ako nije proveo četiri godine na koledžu. Dražen je znao da može igrati jednako dobro kao američki igrači. Dražen je znao što treba napraviti za uspjeh – rad, ustrajan rad i ništa drugo – Draženov recept.

Ispunjen neizmjernom energijom u želji za uspjehom sam je unapređivao svoje fizičke i tehničke sposobnosti. Naposljetku je dokazao da Europljani mogu igrati u NBA ligi. Od 1989. igrao je za Portland Trail Blazerse gdje se našao u situaciji u kojoj nikada nije bio. Grijao je klupu uz mizernu minutažu. Izdržao je dvije sezone, a potom je otišao u New Jersey Netse gdje je pokazao svu raskoš svog talenta. Profilirao je u jednog od vodećih šutera NBA lige. Uslijedio je i najveći uspjeh hrvatske košarke - srebro na Olimpijskim igrama u Barceloni i nezaboravno finale protiv jedinog pravog “Dream teama”. Draženov američki uzlet i divljenje samih Amerikanaca njegovom igrom prekinula je stravična prometna nesreća.

U četiri godine američke karijere Dražen je imao najbolji postotak šuta iz igre (50,6%) i za tri poena (43,7%) od svih igrača na svojoj poziciji, a iza njega su ostali Michael Jordan i Reggie Miller. Najbolji je šuter u po-

vijesti Portlanda i treći najbolji igrač u povijesti Netsa.

Draženov dres Netsa s brojem 3 podignut je i umirovljen 11. studenoga 1993. godine u Meadowlands areni, dvorani New Jersey Netsa, koji su do tada umirovili samo četiri dresa.

USPJEH U HRVATSKOJ REPREZENTACIJI

Draženu je pripala i čast kao prvom kapetanu hrvatske košarkaške reprezentacije. Tijekom čitave karijere Dražen je redovito nastupao za reprezentativne košarkaške selekcije Jugoslavije, a kasnije i Hrvatske. Na Olimpijskim ig-

rama nastupio je 1984. (bronca), 1988. (srebro) i 1992. (srebro), a na svjetskim prvenstvima 1986. (bronca) i 1990. (zlato). Medalje je osvojio i na europskim prvenstvima 1987. (bronca) i 1989. (zlato) i na univerzijadama 1983. (srebro) i 1987. (zlato).

Odlaskom Dražena otišla je i najljepša epizoda hrvatske košarke koja se do današnjih dana nije oporavila. Dražen je bio jedan od onih koji se rađaju jednom u stotinu godina. Oduševljavao je svojim igrama, ali i odnosom prema sportu. Jednostavan, pomalo samozatajan i skroman za popularnost kakvu je uživao. Živio je za košarku i za sport. Bio je i ostao istinska legenda, nadahnuće generacijama i simbol hrvatskoga sporta.

MUZEJSKO- MEMORIJALNI CENTAR DRAŽEN PETROVIĆ

Muzejsko-memorijalni centar Dražen Petrović svečano je otvoren 7. lipnja 2006. godine. Rezultat je zajedničkih napora Zaklade Dražena Petrovića, u suradnji s Vladom RH, Gradom Zagrebom i Hrvatskim sportskim muzejem. Smješten je u mezaninu poslovnog tornja na Trgu Dražena Petrovića, tik uz košarkašku dvoranu koja također nosi Draženovo ime, a izgrađena je „na krilima

dvostrukih prvaka Europe“.

Muzej je bio ideja Draženovih roditelja, Biserke i Jole Petrovića te je bio privatniji više od 12 godina pod vodstvom Zaklade Dražen Petrović. Prijenosom osnivačkih prava 2017. godine postaje desetim gradskim muzejom Grada Zagreba. Posvećen je karizmatičnoj ličnosti Dražena Petrovića čiji je život prožet neobičnom upornošću. Muzejski fundus čine raznovrsni predmeti vezani uz Draženov život i karijeru, koje su 1996. godine djelatnici Hrvatskoga sportskog muzeja katalogizirali i sistematizirali u zbirke. Među najbrojnijim predmetima u fundusu su medalje, pokali, plakete, brojna priznanja i odlikovanja, akreditacije, zastavice, plakati, oprema i rekviziti, dokumenti, fotografije i umjetničke slike. Stalni izložbeni postav kronološki slijedi Draženov životni put od Šibenika, Zagreba, Madrida i SAD-a, kao i uspjehe koje je postigao s reprezentacijama Jugoslavije i Hrvatske. Dio je stalnog postava i desetominutni film koji se projicira prilikom posjeta grupa.

Muzej je zanimljiv i iz aspekta opće i sportske muzeološke djelatnosti, povijesti sporta, košarke, edukacije, odgoja, kulture te turističke ponude grada i države. O važnosti muzeja

govore i posjeti brojnih uglednika, među kojima svakako valja istaknuti posjet Jacquesa Roggea, predsjednika Međunarodnog olimpijskog odbora i Juana Antonia Samarancha, doživotnoga počasnog predsjednika Međunarodnog olimpijskog odbora, čija izjava najbolje svjedoči o važnosti muzeja: „Nema muzeja kao što je Draženov. On je jedinstven, kao i sam Dražen koji je za mene bio najbolji svjetski sportaš.“

OBILJEŽENA 30. GODIŠNJICA SMRTI DRAŽENA PETROVIĆA

Dana 07. lipnja 2023. godine u rodnom

mu gradu Šibeniku, manifestacijom „30 godina bez Dražena“ obilježena je tužna 30. godišnjica tragičnog stradanja Dražena Petrovića. Prigodnim programom uz polaganje cvijeća i paljenje svijeća kod Draženovog spomenika na Baldekinu, “košarkaškog Mozarta” prisjetili su se brojni Šibenčani te izaslanstva Grada Šibenika, Šibensko-kninske županije, sportskih klubova i udruga. Osim u Šibeniku, godišnjica smrti Dražena Petrovića obilježena je i u drugim hrvatskim gradovima na prigodan način, a posebice pri organiziranoj izložbi “Od prvih košarkaških koraka do vječnosti” na zagrebačkom Trgu Nikole Šubića Zrinskog.

Inače, svake se godine na dan 22. Listopada obilježava Draženov rođendan puštanjem narančastih balona u zrak. U susret 30.-oj godišnjici smrti te u njegovu čast, objavljena je knjiga pod nazivom „Dražen“. Jedan od autora jest i Draženov stariji brat Aco Petrović, koji i nakon 30 godina ponosno priča o svom bratu. Prisjetio se i najgoreg razdoblja u životu: „Nisam u tim trenucima vodio računa o svojim emocijama. Imao sam roditelje koji su izgubili dijete, imao sam dvoje male djece u kući, koja su gledala

DRAŽEN

moju reakciju... Dodatna stvar je bio rođendan moje supruge, koji pada na 7. lipnja i već 30 godina ga ne slavimo. Morao sam razmišljati o previše toga unutar obitelji, morao sam ići tamo gdje se sve dogodilo... Tek kad sam nakon pet ili šest mjeseci stigao na Mirogoj, pukao sam i slomio sam se. To je trajalo satima.”

A u nastavku se nalazi još izjava Ace Petrovića:

„Kad se govori o njemu, imate tisuću različitih pogleda i u svakom možete naći nešto. Morate biti svjesni da kad se počeo baviti tim sportom, zaljubio se u njega gledajući mene. Sam mi je spremao stvari kad bi bio trening jer mu je to bio izgovor da ide sa mnom. Uvijek je bila ista priča, roditelji nisu htjeli da ide sa mnom, ali uspio bi ih nagovoriti.

Kad sam imao 16 godina i trenirao s kadetima, morao sam paziti što radi da ne bi onako malen napravio kaos. Ono što je kod njega fascinantno jest nevjerovatna doza samokritike. Sjeo bi i analizirao sve što se dogodilo pa bi u tri ljetna mjeseca

imao plan što napraviti.”

„Htio je više nego mu je klub mogao dati, radio je na sebi. Ali, ponekad je eksperimentirao. Kad je Šibeniku poništena titula, odlučio je otići u vojsku, s ciljem odmaknuti se od mamine kuhinje, zbog koje je imao višak kilograma. U vojsci je kompletno promijenio fizički izgled i te godine kad je potpisao za Cibonu, njegovo tijelo je bilo spremno za profesionalne napore. A imao je 20 godina.”

„Dražen je privatno bio iznimno skroman. To je i bio razlog što su ga tada, kao i danas, svi voljeli i osjećali svojim. Na terenu, na utakmici, bio je potpuna suprotnost. Uvijek je od sebe davao maksimum. U Draženu je uvijek postojala želja da bude najbolji. Da se bavio nekim drugim poslom, bio bi jednako uspješan.“

“Čovjek može učiti na dva načina. Jedan je čitanje, a drugi je druženje s pametnijim ljudima.”

- Will Rogers

Porez na „ekstra“ dobit: Solidaran doprinos ili kazna za uspjeh?

Prosječan istočni Europljanin je batler - ako ne i konjušar - koji može biti sretan što plaća račune vlastelina koji ga je zaposlio, odnosno angažirao. To je zaključak novouvedenog poreza na neto kamatnu maržu što ga je talijanska vlada nametnula svojim bankarskim divovima. Logika ovog nameta jest da se prikupljena sredstva distribuiraju kao subvencija talijanskim domaćinstvima, odnosno pojedincima kojima su rasle kamate.

Rasle su kamatne stope i stanovnicima Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Slovenije, Bosne i Hercegovine... Ali se osim općeg definiranja visine varijabilnih kamatnih stopa nijedna vlada ništa nije pretrgla napraviti da bi olakšala financijski teret. Nitko nije naložio bankama da cijena kapitala na strani aktive mora pratiti cijenu na strani pasive, za razliku od Italije.

Snažan i nagao rast kamatnih stopa 2022. godine bankama je donio rekordnu dobit jer su povećale kamate na kredite, dok kamate na štednju nisu bile ni blizu toga. Talijanska vlada u kolovozu 2023. godine objavila je da kreće s naplatom jednokratnog dodatnog poreza na neočekivanu dobit banaka u iznosu od čak 40%. Ubrzo nakon toga reagirale su burze.

Ovaj je potez izazvao šok na tržištu, a europske su burze reagirale padom dionica, prvenstveno banaka, ali i burzovnih indeksa. Najveće talijanske banke izgubile su desetak milijardi eura dolara tržišne vrijednosti.

Kako bi se smanjila panika na burzama, vlada je ograničila maksimalni iznos poreza, koji ne smije iznositi više od 0,1 % vrijednosti

imovine banke kojoj se razrezuje. To je donekle umirilo ulagače, a cijene dionica UniCredita i Intese, inače vlasnika dviju najvećih hrvatskih banaka - Zagrebačke i Privredne banke Zagreb porasle su oko 4%. S druge strane, talijanske banke na burzama povratile su oko 4,2 milijarde dolara tržišne kapitalizacije.

Talijanski porezni limit za naplatu od 0,1 % imovine još uvijek nije jasan - ne zna se odnosi li se to na ukupnu imovine banaka u Italiji ili na imovinu diljem Europe i svijeta. Prema procjenama Bloomberga, kada se uzme u obzir globalna vrijednost imovine divova poput UniCredita ili Intese, država bi im mogla naplatiti oko milijardu poreza svakoj, dok bi, ako će se gledati samo imovina u Italiji, naplata poreza mogla iznositi nekoliko stotina milijuna eura. Što se tiče Hrvatske, porez na ekstra profit, odnosno Zakon o dodatnom porezu na dobit, uveden je krajem 2022. godine. Vlada je u svibnju 2023. izvijestila da je porezom prikupljeno "nešto više od 230 milijuna eura".

Dodatni porez na dobit morale su platiti kompanije koje su u prošloj godini ostvarile prihode veće od 300 milijuna kuna i to po stopi od 33 %, no samo na dobit veću od 20% u odnosu na četverogodišnji prosjek.

Vlada se obvezala da će prikupljena sredstva od poreza iskoristiti isključivo za pomoć najugroženijim skupinama građana, poput umirovljenika, primatelja dječjeg doplatka ili minimalne zajamčene naknade.

Nakon vijesti o porezu na ekstraprofit banaka u Italiji postavlja se pitanje hoće li Hrvatska dodatno teretiti banke s obzirom da su dodatne poreze bankama također nametnule Španjolska i Mađarska, no prema riječima ekonomskog analitičara Petra Vuškovića, "mi smo daleko od uvođenja dodatnih poreza na ekstraprofit bankama". To bi bankama sigurno predstavljao ozbiljan financijski udar, pa se zapravo postavlja pitanje kako bi oni takav trošak naposljetku svalili na građane (povećanjem naknada, zadržavanjem računa, možda i dizanjem kamatnih stopa). Dakle, to bi sigurno značilo pojavu određenih anomalija na financijskom tržištu.

Zanimljivo je da financijski sektor na talijanskom tržištu dionica drži više od 30%, što ga čini ranjivim u odnosu na novoodobreni porez koji bi državnoj blagajni trebao uprihoditi više od dvije milijarde eura. Ako bi potez talijanske vlade slijedile i druge vlade u Europskoj uniji, tada bi se i Hrvatska vlada vjerojatno odlučila za sličan potez.

"Vaše vrijeme je ograničeno, stoga ga ne trošite živeći život nekoga drugog. Ne dajte se zarobiti od dogme – odnosno nemojte živjeti prema mišljenju drugih ljudi. Ne dopustite da buka tuđih mišljenja potisne vaš vlastiti unutarnji glas, srce i intuiciju. Oni na neki način već znaju što istinski želite postati. Sve ostalo je sporedno."

- Steve Jobs

Eurosustav prelazi na sljedeću fazu projekta digitalnog eura

Euro je simbol europskog jedinstva i snage. Već više od dvadeset godina, ljudi i poduzeća diljem europodručja navikli su plaćati papirnatim novcem i kovanicama valute eura. Međutim, svjedoci smo velike i brze transformacije ka digitalnome svijetu. Iako je nismo bili dovoljno svjesni do prelaska u novo desetljeće, ipak kao da je korona-kriza dodala gas toj nezaustavljivoj i neizbježnoj transformaciji. Stoga, sve više ljudi je spremno plaćati preko digitalnih platforma, pa se počelo razmišljati o digitalnom euru kao digitalnom obliku gotovine koji bi mogao služiti za sva digitalna plaćanja na cijelom europodručju.

„Kako Europa ulazi u digitalnu eru, digitalni euro bit će sljedeći korak u evoluciji naše valute“

Faza istraživanja

Sredinom srpnja 2021. Upravno vijeće Europske središnje banke (ECB) odlučilo je pokrenuti dvogodišnju „fazu istrage“ o digitalnom euru, počevši od listopada 2021. Do listopada 2023. godine izdali su četiri izvještaja napretka faze istrage digitalnog eura.

Tijekom faze istraživanja korištene su fokusne grupe, izrada prototipova i konceptualni rad.

Ispitala je se sposobnost digitalnog eura, privlačnost, pristupačnost, stupanj univerzalnosti koji nudi, različiti slučajevi upotrebe i distribucije. Osim toga, procjenjivao je se i utjecaj digitalnog eura na samo tržište, načini

plaćanja, refundiranja i procjene rizika.

Tijekom cijele faze istrage, Eurosustav je otvoreno komunicirao i razmjenjivao informacije s tržišnim sudionicima, civilnim društvom, drugim institucijama EU-a i kreatorima politika, kako bi svi dionici mogli dati povratne informacije o mogućnostima dizajna i distribucije.

Što se tiče izrade prototipa, ECB testirao je kako bi plaćanje moglo izgledati u različitim slučajevima upotrebe kroz integriranih pet sučelja upotrebe.

Izvješća o napretku objavljujavana su u rujnu 2022. , prosincu 2022. , travnju 2023. i srpnju 2023. .

Sljedeći korak – faza pripreme

Nakon dvogodišnje faze istrage, ECB je 18. listopada 2023. godine odlučio prijeći na sljedeću fazu projekta digitalnog eura – fazu pripreme.

Pripremna faza projekta digitalnog eura sastojat će se od dva dijela:

Prvi bi dio trebao trajati dvadeset i četiri mjeseca, počevši od 1. studenoga 2023. Uključivat će finalizaciju pravilnika o shemi digitalnog eura (postavljanje pravila, standarda i postupaka za skladnu provedbu digitalnih plaćanja u euru na cijelom europodručju; odabir pružatelja koji bi mogli razviti digitalnu euro platformu i infrastrukturu; kao i dodatno eksperimentiranje povezano s dizajnom digitalnog eura, kao i daljnja analiza povezana s aspektima kao što

su korisničko iskustvo, financijska uključenost i utjecaj na okoliš.

Drugi dio započet će poslije daljnje odluke Upravnog vijeća. Ova kasnija faza obuhvatila bi provedbu pravilnika o shemi digitalnog eura, razvoj komponenti od strane ugovorenih pružatelja usluga i pilot testiranje.

Još nešto o digitalnom euru

- Digitalni euro bio bi novac Središnje banke.
- Digitalni euro bi nadopunio gotovinu, a ne zamijenio je.
- Digitalni bi euro nudio i online i offline funkcionalnosti.
- Jedna od najvažnijih značajki digitalnog eura je korisnička privatnost.
- Digitalni euro bio bi javno dobro, kao što su danas novčanice i kovanice – ali u digitalnom obliku.
- Sva digitalna plaćanja u eurima bila bi trenutna
- Digitalni euro mogao bi biti metom kibernetičkih napada.

Za kraj

Promicanje digitalne financijske uključenosti ključno je načelo na kojem se temelji koncept digitalnog eura.

Pored računala, mobitela, pametnih satova, dokumenata, itd. izgleda da je došlo vrijeme i za digitalizaciju novca.

Savjetodavna skupina za tržište digitalnog eura (MAG) uzet će u obzir stavove mogućih korisnika i distributera o digitalnom euru tijekom faze istrage.

“Ne mogu promijeniti smjer vjetra, ali mogu prilagoditi jedra tako da uvijek dođu do odredišta.”

- Jimmy Dean

Od Mostara do Bruxellesa: Viktor je ispunio svoj san, danas radi u Europskoj komisiji

Viktor Kolobara, 27-godišnji Mostarac po zanimanju je pravnik. Viktor od nedavno živi u Belgiji, gdje u Bruxellesu radi, ni manje ni više nego u Europskoj komisiji. Njegovo školovanje, cjeloživotni rad, trud i marljivost se isplatila i sada je ispunio svoje snove, o kojima brojni mladi njegovih godina u Europi još uvijek sanjaju. Tijekom školovanja, Viktor je bio odličan učenik, a tome svjedoče brojna priznanja i nagrade. Od Mostara, preko SAD-a i Njemačke do Belgije, tako bismo ukratko mogli opisati njegov put, a nešto više o njemu rekao nam je sam Viktor koji je se javio iz Bruxellesa.

“Akademski put sam započeo u Mostaru, gdje sam magistrirao pravo na Sveučilištu u Mostaru. Nedugo nakon upisa na fakultet sam osjetio želju da svoja znanja i vještine razvijam i izvan rodnog grada, pa sam tako tijekom cijelog školovanja nastojao istome pridonijeti ‘inozemni element’, što je, među ostalim, rezultiralo stručnom praksom koju sam obavio u SAD-u. No, oduvijek sam znao da takva pojedinačna iskustva neće biti dovoljna i da ću u nekom trenutku otići na studij vani. Nakon završetka fakulteta radio sam godinu i pol u Mostaru, nakon čega upisujem interdisciplinarni magisterij iz područja prava i poslovnog upravljanja na pravnoj školi „Bucerius“ u Hamburgu, potaknut željom da ranije stečena pravna znanja proširim i na druga polja. „Bucerius“ trenutno slovi za najbolji pravni fakultet u Njemačkoj, i sada nakon što sam diplomirao mogu sa sigurnošću reći da je odlazak ondje bila jedna od najboljih odluka koju sam ikada napravio. Znanja, poznanstva, i resurse koje mi je ovaj fakultet pružio, teško bih mogao pronaći negdje drugo”

Za vrijeme studiranja u Mostaru Viktor je

dobio i brojne nagrade koje mu jako puno znače. “Rektorova nagrada i nagrada Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti za najbolje studente su svakako bile neki od vrhunaca mog obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Te nagrade su za mene prvenstveno značile potvrdu da su trud i odricanje koje sam uložio imali smisla, ali su također bile i poticaj za daljnji rad i usavršavanje”.

Nakon završenog studija, Viktor se zainteresirao za interdisciplinarni magisterij iz područja prava i poslovnog upravljanja na pravnoj školi „Bucerius“ u Hamburgu. Godina studija iznosila je nevjerojatnih 22.000 eura. No, za Viktora nije bilo prepreka. Ne, nije platio tu, nama astronomsku cifru, već se za studij izborio pomoću stipendije „Bucerius Global Scholarship“. Bio je prvi njezin dobitnik iz BiH.

Nakon magisterija stiže i šlag na tortu - posao u Bruxellesu. Pitamo Viktora kako je došlo do toga. “Ponuda za posao je stigla

neočekivano u svibnju putem fakulteta u Njemačkoj koji me predložio kao potencijalnog kandidata za ovu poziciju, a kao odgovor na upit koji su dobili od strane mog trenutnog odjela u Komisiji. Nakon prolaska kroz cjelokupni proces zapošljavanja koji je uključivao intervjue, testiranja, i preglede, u Bruxelles sam se doselio sredinom rujna ove godine”.

“Želja za radom u institucijama EU-a je postojala duže vrijeme, posebno nakon što sam 2021. godine obavio stažiranje u Europskom parlamentu te dobio iskustvo iz prve ruke o tome kako ovaj EU-svijet zapravo izgleda. Međutim, želja je jedno, a stvarnost drugo, i stvarnost je zapravo takva da je izrazito teško ući u taj “EU-balon” jer EU ima dosta kompliciran sustav zapošljavanja, a uz to je konkurencija ogromna. Moj slučaj je specifičan i rijetkost je da ponuda dođe izravno od strane europskih institucija, zbog čega sam zahvalan na prilici koju sam dobio i nikako je ne uzimam zdravo za gotovo”. Prije odlaska, radio je banci „UniCredit“. Iako u Mostaru, iskustvo na poslu je bilo jednako onome koje je doživio boraveći na Zapadu. Ističe kako bi sigurno ostao na svom radnom mjestu sa zadovoljstvom da nije došla ovako velika prilika. Upitan za budućnost mladih u BiH, ističe da iako trenutno živi izvan BiH, nije pobornik izjava da treba ići vani i da u BiH nema života. Pitanje ostanka ili odlaska vani je kaže izrazito individualno pitanje na koje svatko treba sam pronaći odgovor, a ne slušati mišljenja okoline. Činjenica da je netko napustio BiH i da je zbog toga sretniji može, ali ne mora značiti da će i za drugoga vrijediti isto. “ Sa svoje pozicije razmišlja o mogućem povratku u BiH, čak u rodni Mostar ako potpunosti počne poslovati online.

Studentski prosvjedi koji su promijenili svijet

Tijekom povijesti studenti su pokazali da imaju moć promijeniti svijet svojim prosvjedima. Neki od studentskih prosvjeda koji su značajno utjecali na naš svijet i doveli do značajnih pomaka su sljedeći:

1. Školski štrajk Werzesnia u Poljskoj 1901

Kad su njemački školski dužnosnici u ožujku 1901. objavili da će se nastava vjeronauka u katoličkoj pučkoj školi u Wrześnii, pripojenom dijelu Poljske, održavati na njemačkom jeziku, više od stotinu učenika pokrenulo je prosvjed. Odbacili su njemačke udžbenike, zbog čega su bili zatočeni i pretučeni. Iste godine dvadesetog svibnja velika gomila učenika i roditelja potjerana je ispred škole, a mnogi su odrasli zatvoreni. Tijekom sljedeće tri godine odvijala su se suđenja dok su djeca nastavila štrajkati, od kojih je najmanje dvoje pretučeno na smrt.

2. Otpor Društva bijele ruže u Njemačkoj

Dok se u Njemačkoj razvijao nacizam, grupa studenata sa Sveučilišta u Münchenu okupila se u ljeto 1942. kako bi osnovali pokret otpora koji je postao poznat kao *Društvo bijele ruže*. *Bijela ruža* bila je miroljubiva skupina otpora u nacističkoj Njemačkoj. Osnivači skupine, studenti medicine, gledali su kako SS-trupe ubijaju židovske civile na istočnom frontu. Po povratku u München, grupa se pridružila ostalim studentima i počela anonimno objavljivati letke protiv nacističkog režima što su ga nekoć podržavali. Grupa je anonimno dijelila letke koji su opominjali režim Adolfa Hitlera i osuđivali progon Židova. Brat i sestra Hans i Sophie Scholl bili su središnje figure u grupi. Grupa je uh-

vaćena u širenju letaka i uhićena. Uslijedilo je namješteno suđenje, koje je završilo osudom na smrt odrubljenjem. Dan prije pogubljenja u dobi od dvadeset i jedne godine, Sophie je napisala riječ "Freiheit" na poleđini svoje optužnice. Sloboda. Danas u Njemačkoj i inozemstvu, *Bijela ruža* vrlo je poštovana i predstavlja inspiraciju mladim aktivistima.

3. Sjedenje u Greensborou

Mirna sjedenja za odvojenim stolovima tijekom ručka bili su neki od prvih prosvjeda u vrijeme pokreta za građanska prava u Sjedinjenim Državama. Godine 1960., četiri crna studenta s Poljoprivrednog i tehničkog koledža Sjeverne Karoline planirala su sjediti u Woolworthu te su 1. veljače ušli i sjeli za stol. Kad im je uskraćena usluga, odbili su otići. Policija je brzo stigla, no učenici su ostali mirni. Lokalni bijeli poduzetnik, koji je radio sa studentima, uzbunio je medije koji su proširili poruku prosvjeda. Prosvjedi su rasli, pa je do 5. veljače u Woolworthu bilo tristo studentskih prosvjednika. Pokret sjedenja proširio se na druge sveučilišne gradove i uključio odvojene knjižnice, hotele i druga poduzeća. Do ljeta su mnoge tvrtke i javne ustanove počele provoditi integraciju, uključujući Greensboro Woolworth's.

4. Pucnjava na Sveučilištu Kent

Prosvjedi protiv Vijetnamskog rata trajali su tijekom 1960-ih, a mnoge od njih predvodili su studenti. Kada je Richard Nixon izabran za predsjednika 1968. godine, obećao je okončati rat, ali 1970. SAD je napao Kambodžu. Prosvjedi su započeli sljedeći dan, uključujući Sveučilište Kent. Tijekom sljedećih nekoliko dana nap-

etosti su se povećale između policije i prosvjednika. Dana 4. svibnja sveučilišni dužnosnici pokušali su zabraniti zakazani prosvjed, ali se svejedno pojavilo oko tri tisuće ljudi. Dočekalo ih je stotinu pripadnika Nacionalne garde Ohija, naoružanih puškama. Kada je gomila počela vikati i bacati kamenje, gardist je otvorio vatru, ubivši četiri studenta i ranivši devet. Najpoznatija slika pokolja, fotografija Johna Filoa koja je osvojila Pulitzerovu nagradu, prikazuje četrnaestogodišnju djevojčicu kako kleči nad tijelom jedne od žrtava. Sveučilište Kent zatvoreno je i održan je studentski štrajk diljem zemlje s gotovo četiri milijuna sudionika. Prosvjedi protiv Vijetnamskog rata poput onog u Kentu zauvijek su promijenili studentski aktivizam, podižući uloge prosvjeda i učvršćujući proturatni osjećaj među milijunima Amerikanaca.

5. Marš za naše živote

Na Valentinovo 2018. godine, naoružani napadač ubio je sedamnaest učenika srednje škole „Marjory Stoneman Douglas“ u Parklandu na Floridi. Učenici škole osnovali su „Never Again MSD“ i počeli organizirati skup pod nazivom "Marš za naše živote". Marš je održan 24. ožujka uz stotine skupova diljem SAD-a. Sudjelovalo je između jednog i dva milijuna ljudi, što ga čini jednim od najvećih studentskih prosvjeda od Vijetnamskog rata naovamo.

Studenti su pozvali na pojačane propise o oružju, uključujući sveopće provjere prošlosti posjedovatelja, zabranu prodaje oružja velikog kapaciteta i velikih zaliha municije, kao i podizanje savezne dobi za posjedovanje oružja na dvadeset i jednu godinu. Studenti diljem svijeta također su organizirali skupove solidarnosti.

“Jedino ograničenje veličine vaših postignuća je dosega vaših snova i vaša spremnost da radite za njih.”

- Michelle Obama

Jesu li klimatske promjene opasnost po čovječanstvo ?

Danas su klimatske promjene jedno od ključnih globalnih pitanja, ali i izazova. Klimatske promjene su dugotrajne promjene u statističkoj raspodjeli klimatskih faktora, u vremenskom periodu od deset do milijun godina. U zadnje vrijeme, posebno u vezi sa zaštitom prirodnog okoliša, klimatske promjene se obično odnose na današnje promjene klime. Kako u svemu, tako i kod klimatskih promjena ima onih koji vjeruju da su klimatske promjene, posebno globalno zatopljenje prava opasnost za čovječanstvo, a jedan od njih je i nagrađivani islandski pisac i redatelj Andri Snær Magnason, a on upozorava da su globalno zatopljenje riječi kojih se trebamo smrtno bojati. Tu svoju tvrdnju potkrepljuje i podacima: prema znanstvenim predviđanjima o porastu temperature na Zemlji, razina mora u ovom stoljeću narast će između 30 centimetara i jednoga metra. Jedna od najpoznatijih osoba posljednjih godina bila je i Greta Thunberg koja je ispred švedskog parlamenta prosvjedovala kako bi skrenula pozornost na klimatsku krizu i natjerala političare da poduzmu mjere protiv klimatskih promjena.

Ono što smatraju zagovornici globalnog zatopljenja jeste da je utjecaj čovjeka na

klimu naglo povećan u drugoj polovici 18. stoljeća s početkom industrijske revolucije. Izgaranjem fosilnih goriva, razvojem poljoprivrede, urbanizacijom i sječom šuma došlo je do povećanja koncentracije stakleničkih plinova u atmosferi u odnosu na predindustrijsko doba. Međutim, važno je spomenuti da u prosjeku vodene pare u atmosferi ima 30 000 dijelova na milijun, a ugljičnog dioksida ima tek 395 dijelova na milijun. Kada se to uzme u obzir, lako je shvatiti da je efekt staklenika ugljičnog dioksida samo jedan posto od ukupnog efekta, dok efekt staklenika vodene pare iznosi devedeset i pet posto ukupne količine. Sve to skupa znači da emisija ugljičnog dioksida koju uzrokuje čovjek nema mjerljivog učinka. Količina ugljičnog dioksida u atmosferi koju je proizročio čovjek sagorijevanjem fosilnih goriva čini samo četiri posto od onih jedan posto, a to je toliko malen broj da ga ne možemo izmjeriti.

Klimatski modeli su uvelike podcijenili moć biljaka, jer nisu uzeli u obzir da biljke napreduju kad je više ugljičnog dioksida u atmosferi, bivaju veće i tako mogu upiti više CO₂.

Kaže se da će klimatske promjene dovest

će do promjena u strujanju i do promjena u lokalnim vremenskim prilikama, odnosno klimatske promjene dovest će do povećanja broja toplijih dana i smanjenja broja hladnih dana. Međutim, u današnje vrijeme kada se zbroje svi razni ciklusi Sunca, pokazuje se niski intenzitet aktivnosti Sunca, tako da sada idemo prema istoj situaciji koja je vladala u drugoj polovici 17. stoljeća, kada je vladalo malo ledeno doba. U sljedećih 30 godina ići ćemo prema vrlo hladnom razdoblju i to iz dva razloga : 1. Sunčeva aktivnost , a 2. Oceanska struja PDO je negativna i više ne šalje toplu vodu u Arktik, pa će se na Arktiku povećati količina leda. To će imati efekt hlađenja na sjevernoj polutci u sljedećih 30 godina. Posljedice nije teško predvidjeti : Zbog hlađenja past će proizvodnja hrane u cijelom svijetu. I upravo zato opasnost po čovječanstvo bi moglo biti veće zahlađanje i posljedice koja uz nju idu, a ne globalno zatopljenje kako neki zagovaraju.

Mada većina stručnjaka zna da se globalno zatopljenje ne događa, takvi pogledi ne dobivaju puno mjesta u glavnim medijima, ali i sami znanstvenici se ustručavaju ulaziti u to sklisko područje.

“Ako ljudi sumnjaju koliko daleko ćete stići, idite toliko daleko da ih više ne možete čuti.”

- Michele Ruiz

Balenciaga

Balenciaga je modna kuća koja je započela svoj put ka vrhu svjetske mode pod vodstvom španjolskog dizajnera Cristóbal Balenciage. Rođen 1895. godine u Baskiji, Balenciaga je svoju strast prema modi razvio radeći kao krojač u majčinoj krojačkoj radnji. Godine 1919., Balenciaga je otvorio svoj prvi salon u San Sebastianu, zatim je proširio poslovanje otvaranjem salona u Madridu i Barceloni. Njegova

reputacija inovativnog dizajnera brzo se proširila, privlačeći klijente iz cijelog svijeta.

Cristobal Balenciaga bio je poznat po svojoj revolucionarnoj perspektivi pomoću koje je stvarao modu. Bio je majstor krojenja i strukturiranja odjeće, stvarajući siluete koje su istovremeno elegantne i progresivne. Nakon Španjolskog građanskog rata, Balenciaga je

zatvorio svoje salone u domovini i preselio se u Pariz, gdje je otvorio salon 1937. godine. U Parizu je brzo postao ključni igrač u svjetskoj modnoj industriji postavljajući standarde elegantog dizajna i visoke kvalitete. Balenciagin utjecaj i naslijeđe su i danas prisutni u modnoj industriji, a njegova modna kuća nosi njegovo ime kao jedan od najcjenjenijih brendova na svijetu. Modna kuća *Balenciaga* danas je pod vodstvom kreativnog direktora Demne Gvasalia.

Balenciagi nije stran pojam kontroverzni marketing. Ovaj je gigant u svijetu mode često izazivao kontroverze svojim marketinškim strategijama koje su se isticale iz mase i nosile za sobom lavine rasprava. Jedan od takvih primjera bila je kampanja za sezonu proljeće/ljeto koja je izazvala burne reakcije diljem svijeta.

U ovoj kampanji, *Balenciaga* se poslužila provokativnim fotografijama koje su prikazivale modele u nekonvencionalnim situacijama, često u kontekstu urbane degradacije. Fotografije su prikazivale modele okružene smećem ili na neuobičajenim lokacijama poput parkirališta i javnih wc-a. Ova upotreba kontroverznih motiva izazvala je raspravu o tome gdje završava umjetnost, a počinje nepoštovanje ili glorifikacija siromaštva. Iako uvijek kontroverzna, ova je modna kuća zaista prešla granicu i našla se na udaru kritika nakon kampanje za *Objects*. U pitanju je kolekcija za dom koja izlazi uoči blagdana, a lica kampanje su djeca. Ništa sporno ne bi bilo vezano uz kampanju da djeca nisu nosila torbe u obliku plišanih medvjedića odjevenih u lance i sado-mazo dodatke. *Balenciaga* je nakon prvog niza optužbi uklonila kampanju sa svih platformi i objavila javnu ispriku. "Iskreno se ispričavamo zbog posljednje blagdanske kampanje. Naše plišane torbe s medvjedićima nisu trebale biti prikazane s djecom i odmah smo uklonili kampanju sa svih platformi", objavili su, no vrlo brzo morali su podijeliti novo opravdanje. Naime, korisnici društvenih mreža ubrzo su primijetili sporne dokumente koji su se nalazili u prethodno objavljenoj kampanji za

kolekciju *adidas x Balenciaga*. Zumi- ranjem fotografija vidi se da je riječ o izvatku iz presude Vrhovnog suda SAD-a iz 2008. godine u slučaju "USA vs. Williams", kojim je potvrđen zakon kažnjavanja seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece. Na jednoj od fotografija uključena je i umjetnička knjiga Michaela Borremeeana, čiji rad prikazuje голу djecu i odrasle u činovima nasilja, pa čak i kanibalizma. Balenciaga je nakon toga objavila ispriku zbog uznemirujućih dokumenata i cijele kampanje, istaknuvši da osuđuju bilo kakav oblik zlostavljanja djece. Također su istakli da je na kampanji radila vanjska tvrtka zbog čega je došlo do ovakvog propusta.

Balenciaga je često kritizirana zbog visokih cijena svojih proizvoda, što je rezultiralo optužbama za elitizam i nepristupačnost. Ove kritike su samo dodatno potpaljivale raspravu o etici u modnoj industriji i ulozi luksuza u današnjem društvu.

Ako su Balenciagine marketinške strategije često izazivale kontroverze, istovremeno one su doprinijele da modnu kuću brendiraju kao avangardnu i provokativnu, koja se ne boji izazvati *status quo* i potaknuti raspravu o važnim društvenim pitanjima. Nakon svega navedenog činjenica je da je Balenciaga danas jedan od vodećih brendova u svijetu mode, koji kombinira vlastiti inovativni dizajn s provokativnim marketinškim strategijama koje intrigiraju i potiču raspravu.

Trzaj je jedinstven fenomen pri utonuću u san: Znate li zašto se javlja?

Trzaj koji se javlja neposredno prije nego što zaspimo u stručnoj se literaturi naziva hipnotičkim trzajem, a radi se o reakciji tijela na ulazak u san. Ono se trzne i razbudi nas prije nego što čvrsto zaspimo. Često ste se pitali zbog čega se javlja ovaj fenomen? Donosimo Vam odgovor na ovo pitanje. Taj noćni trzaj kojem Vas Vaše tijelo izlaže iznenađujuće je obično iskustvo koje doživi sedamdeset posto ljudi.

Ellen Wermter, medicinska sestra i glasnogovornica organizacije "Better Sleep Council", navela je da je riječ o ljudskoj verziji "automatskog spremanja". "Tijekom uspavlivanja mišići u tijelu se opuštaju, a to opuštanje mozak ponekad tumači kao pad, pa pokreće kontrakciju mišića", objasnila je. Ona kaže da to može biti slučajno i da se događa bez razloga, a ponekad se radi o nekim faktorima koji povećavaju vjerojatnost pojave tog trzaja, poput stresa, napornih vježba i uzimanja određenih lijekova. "Ti trzaji su obični kod

zdravih ljudi, ali se mogu pogoršati uslijed umora, nedostatka sna ili upotrebe stimulansa poput kofeina i sličnog", dodaje.

Ovi trzaji vjerojatno se javljaju u hipnagogičkom stanju, upravo dok prelazite iz budnog stanja u san. Nema razloga za brigu jer se hipnički trzaji javljaju kod savršeno zdravih ljudi, a postoji nekoliko razloga koji se mogu uzeti u obzir. Možda su noćne navike naših predaka imale dugoročnije učinke na naše trenutne navike drijemanja. Također, moguće je i da je riječ o evolucijskom preostatku, odnosno da ga nosimo iz prapovijesti kada su ljudi spavali na drveću kad bi ih hipnički trzaj spriječio da padnu.

Zapravo ne znamo zašto se to događa, ali postoji nekoliko zanimljivih teorija. Neki vjeruju da je to nusprodukt evolucije, a postoje i dokazi da stres, tjeskoba, kofein i tjelovježba mogu uzrokovati ili pogoršati te trzaje.

Pojave trzanja u snu se mogu pojaviti kod bilo koga, a vezane su uz živčane stanice (neurone) koje očito doživljavaju promjene na prijelazu između stanja budnosti i stanja spavanja. Te promjene očituju se kao trzanje prije spavanja kojeg najčešće niste ni svjesni.

Kada ste umorni ili napeti, čak i uzbuđeni, ili se razvijate (u organizmu), nije rijetko da će u snu doći do trzanja, odnosno živčano-mišićnih reakcija.

Svima onima koji ne osjećaju trzanje u snu, a događa im se, ili im pak samo ponekad uzrokuje naglo buđenje savjetujemo da isprobaju sljedeće korisne savjete:

- piti čaj prije spavanja
- kupanje toplom vodom
- redoviti odlasci na spavanje
- izbjegavanje kofeinskih napitaka
- izbjegavanje stresnih situacija

Trzanje tijela prije sna najčešće se opisuje kao osjećaj propadanja koji ne možemo zaustaviti zbog čega naglo trznemo nogama ili nekim drugim dijelom tijela kako bismo spriječili „padanje“. Trzanje u snu kod djece je posebno često zbog stalnog i brzog motoričkog razvoja. Nije neobično ni trzanje u snu kod beba kod kojih se tek javljaju prvi refleksi. No, nema specifične dobi u kojoj se trzanje u snu javlja s obzirom na to da se može dogoditi svakome.

“Ključ uspjeha leži u tome da prioritete ne prilagođavate rasporedu, već raspored svojim PRIORITETIMA.”

- Ryan Holiday

Razvijenost konjičkih sportova u BiH

Konji su oduvijek bili stvar prestiža i luksuza, a konjički sport, kao jedan od najstarijih sportova, svakako se može svrstati među luksuznije sportove. Predsjednik Konjičkog kluba Jedinstvo, Zijad Tahrić naglašava visoke troškove na godišnjoj razini. Osim novca, konjički sport zahtijeva i vremensku posvećenost, trud i brigu o životinjama. Jahanje je sport u kojem sportista uvijek mora razmišljati o konju, slušati ga, uspostaviti povjerenje i komunikaciju te protumačiti njegov govor tijela.

Povijesno gledano, sustav treninga jahanja razvijao se jako dugo. Prva europska škola jahanja osnovana je početkom 16. stoljeća u Napulju, nakon čega su slične škole osnovane u Versaillesu, Madridu i Beču. Sve te škole uglavnom su se bavile dresurom konja, a tek su u 17. stoljeću škole jahanja u Francuskoj počele sustavno trenirati jahače. Prve konjske utrke održane su u Engleskoj 1174., Francuskoj 1370. i Njemačkoj 1448. godine.

Konjički sport predstavljen je na Igrama u Parizu 1900. godine natjecanjima u preponskom jahanju, a do sljedećeg pojavljivanja čekao je Igre u Stockholmu 1912. godine, od tada je redovito na programu svih Ljetnih igara. Do 1948. jahači su morali biti časnici, pa su se natjecali samo muškarci. Ovo je ograničenje ukinuto 1951. i od Igara u Helsinkiju žene se natječu uz muškarce. Žene su najprije uključene u dresurna natjecanja, a zatim postupno i u sve ostale discipline.

U Bosni i Hercegovini konjički sport je još uvijek u fazi razvoja. Kada se

„ Svako natjecanje doprinosi popularizaciji ovog sporta, pogotovo kada se gledatelji, država i mediji uključe u prijenos i poticaj ovih natjecanja. ”

govori o vrijednosti konja, uvijek najvišu cijenu postižu čistokrvne pasmine koje mogu sudjelovati na raznim natjecanjima, a na istima često postižu izvrsne rezultate. Konj, koji bi bio konkurentan u trkama regionalnih okvira, može koštati između 30 000 i 40 000 eura. Uz to idu svi dodatni troškovi koji otprilike po jednom konju mogu iznositi oko 10 000 eura. Međutim, konja možete nabaviti za dosta manje novca. No, bez stalnog treninga, usavršavanja i sudjelovanja na raznim natjecanjima, konj može izgubiti svoju vrijednost.

Iako se u našoj zemlji utrke konja i zarada od ovog sporta te kvalitete grla ne može usporediti sa, recimo, onim u Velikoj Britaniji ili na Novom Zelandu, ipak su zabilježeni zapanjujući iznosi za prodano grlo. Pa je tako 2021. godine najbolji konj bio Namčo. Njegov vlasnik Slobodan Jovanović iz Bijeljine prodao ga je za 350 000 eura u Australiji. Prema dostupnim informacijama, u BiH postoji oko 50 trkaćih konja, ali ta

brojka je veća zbog neuračunatih grla koja se zbog ozbiljnih povreda danas koriste u neke druge svrhe, poput terapijskog jahanja i rekreacije.

U posljednje vrijeme u BiH postaje sve popularnije sudjelovanje u natjecanjima. Najpopularnije je preponsko jahanje gdje vlada veliki interes jahača iz nekoliko klubova, koji okupljeni u Savez konjičkih organizacija, sve češće organiziraju natjecanja. Osim preponskog jahanja dominiraju discipline kao što je Dresurno jahanje i Endurance, odnosno utrka na daljinu i utrke daljinskog jahanja. U BiH trenutno postoji 27 prijavljenih konjičkih klubova, a svakako da ima i neprijavljenih konjičkih klubova. Konjički klub Sarajevo proglašen je 2021. godine najuspješnijim konjičkim klubom u BiH.

Dana Leko

Bandurica Kuća Estate

Smješteno u srcu hercegovačkog krša, imanje Bandurica Kuća Estate odražava spoj prirodne ljepote, tradicije i moderne elegancije. Priča o ovom mjestu započela je prije dvadesetak godina, kada je moja majka, listajući časopis o uređenju vanjskog prostora, zastala na slici kamenog imanja s prozorima i zelenim škurama. Iako je tada naše nasljedstvo bilo tek ruševina prekrivena šikarom, njezina vizija bila je snažna: zapušteno pretvoriti u čaroliju.

Danas to više nije samo vizija – Bandurica Kuća Estate je ostvarenje sna. Imanje je osmišljeno kroz tri konceptualna dijela – rustikalni, ladanjski i luksuzni – čime gostima pruža jedinstveno iskustvo u skladu s njihovim željama. Prva prostorija od koje je sve krenulo, danas nazvana “100% Rustic Room”, podsjeća na prošlost, s autentičnim detaljima koji evociraju nostalgičnu atmosferu.

Na imanju se nalaze dvije montažne

kuće koje su pažljivo projektirane kako bi se savršeno uklopile u prirodni ambijent. Svaka kuća ima svoj stil i paletu boja. Ljilja House odiše bijelim i tirkiznim tonovima, dok je Šima Tiny House sivo-smeđa, što je izazov koji se pokazao kao pun pogodak. Uz njih, gosti uživaju na brojnim terasama, u vanjskoj kuhinji s pogledom na bazen od 50 m² s opcijom protustrujnog plivanja i vodene masaže. Tu su i vanjski firepit, finska sauna te sportski sadržaji poput stolnog tenisa, košarke i bicikala za istraživanje okolice.

Posebnu pažnju pridajemo detaljima, od rustikalnih lampi do kovanih stalaka za biljke, jer vjerujemo da upravo detalji čine razliku. Gosti se često oduševljavaju dočekom i atmosferom imanja, a mnogi od njih dolaze iznova. Među poznatim gostima koji su nas posjetili su Kristijan Iličić i njegova supruga Andrea Trgovčević, Tarik Filipović, Goran Milić, Daria Lorenci, Goran Vincic, Faris Pinjo, Jurica

Galic Juka, Ribafish, Domagoj Nizic, Martina Validzic, Ivana Culjak, Ante Cash i mnogi drugi... Njihovi dojmovi i promocija koju su pružili dodatno su obogatili priču našeg imanja.

Ono što čini Bandurica Kuća Estate posebnim je i njegova lokacija. Imanje je idealno smješteno za istraživanje najljepših destinacija Hercegovine i južne Dalmacije, od Mostara i Blidinja do Dubrovnika i Pelješca. Gosti često ostaju iznenađeni kako se u ovom dijelu Hercegovine spajaju prirodna ljepota, bogata povijest i moderna ponuda.

Osim što nudimo mir i privatnost, želimo da naše imanje bude mjesto inspiracije i događanja. Vidim Bandurica Kuća Estate kao savršenu lokaciju za promocije, revije, izložbe i posebne događaje poput medenih mjeseca. Već sada surađujemo s našim privatnim kuharom Lukom Kraljevićem Cocinerom, koji pruža nezaboravna kulinarska iskustva.

(NE)ODRŽIVI EKOTURIZAM

Prefiks „eko-“ često se pogrešno upotrebljava, posebice u društvima koja su u tranziciji, gospodarskoj, društvenoj i ekološkoj. Ova tri pojma, kao i ravnoteža među njima predstavljaju bit održivog razvoja, a održivi razvoj je osnova po kojoj se razumijevaju pojmovi koji u svojoj srži imaju riječ eko. Riječ eko potječe iz starogrčkog *oïko- od oïkos*, dom, kuća, prebivalište. Danas bi to značilo da je to ono što nema negativan utjecaj na okoliš. Sad se postavlja pitanje utječe li pozitivno na okoliš sve što je „eko“?

Jedan takav primjer može se naći u ekoturizmu. Specifičan oblik turizma koji nazivamo ekoturizam, čiji se razvoj temelji uglavnom na prirodnim resursima, trebao bi biti u skladu s načelima održivog razvoja, bez negativnog utjecaja na okoliš. Stoga se mnogi turisti oslanjaju na činjenicu da je ekoturizam ekološki prihvatljiv i u konačnici etičan.

Kada se ekoturizam odvija na održiv način, može se reći da je etičan jer osnažuje ideju očuvanja prirode i lokalne zajednice. S druge strane, ako je ekoturizam neodrživ, može biti štetan za prirodu i lokalne zajednice.

Ekoturizam se često odvija u zaštićenim prirodnim područjima kao što su prirodni rezervati, nacionalni parkovi, spomenici prirode ili zaštićeni krajoblici, a trebao bi pridonijeti očuvanju okoliša i smanjenju siromaštva. Negativni učinci turizma u zaštićenim područjima najvećim dijelom proizlaze iz nekontroliranog turističkog posjeta i nekontroliranog rasta prihvatnih kapaciteta, ne uvažavajući specifičnosti samog područja.

Dakle, ekoturizam je „zeleni“ ili „alternativni“ oblik turizma čiji je cilj očuvanje okoliša upravljanjem njime na održiv način. Održivi oblik turizma povoljniji je za zemlje u razvoju, za razliku od masovnog turizma koji je vezan uz razvijena područja.

Neke su destinacije postale „žrtvama“ svoje prirodne ljepote. Tako najvećem planinarskom jezeru u Bosni i Hercegovini, Blidinju ili Blidinjskom jezeru, prijeti isušivanje zbog nekontroliranog crpljenja vode iz izvora i jezera Blidinja. Zatim, izgradnja stotina malih hidroelektrana (mHE) u BiH donijela je za društvo, ekonomiju i prirodu više štete nego koristi. Izgradnja solarnih panela na južnim padinama Tušnice iznad Prisoja u

općini Tomislavgrad, bi mogla stvoriti velik problem građanima tog mjesta jer bi im time bio spriječen pristup pitkoj vodi kojom se opskrbljuju. Nicanje velikog broja ilegalnih deponija oko Mostara, uz tok rijeke Neretve još je jedan od mnogih primjera.

Kao i sve ostalo, ekoturizam također ima svoje prednosti ali i mane, no u tome je presudan upravo ljudski utjecaj. Čovjek svojim djelovanjem može djelovati na očuvanju okoliša i kulture, a i može povećati stres koji bi ugrozio određeni prostor.

Stoga je potrebno biti informiran o tome kako naše ponašanje utječe na zaštićena prirodna područja te biti svjestan prednosti i nedostataka ekoturizma, ali i ono najvažnije - zašto je održivi eko turizam važan. Razumijevanjem kako prepoznati održivi ekoturizam postajemo svjesni sudionici očuvanja prirode.

Neodrživi ekoturizam, s druge strane, može se prepoznati po tome što turističke tvrtke mogu provoditi ekološke obilaske kao marketinški trik da bi privukli pozornost putnika koji traže ekološki prihvatljivije mogućnosti putovanja.

Ne postoji savršen model istinski održivog ekoturizma. Čak će i najodrživiji modeli ekoturizma imati neke negativne implikacije, ali krajnji je cilj stvoriti dugoročni održivi plan koji maksimizira koristi i minimizira negativne utjecaje. Bavljenje ekoturizmom treba imati pozitivne učinke u ekološkom, društvenom i gospodarskom smislu, kako negativne strane ne bi prevladale i kako ekoturizam ne bi postao neodrživ.

Vrlo je važno imati na umu temeljne principe ekoturizma, kao što su podizanje ekološke svijesti, očuvanje lokalne kulture, očuvanje biološke i kulturne raznolikosti zaštitom ekosustava, osiguranje financijskih sredstava za očuvanje ekosustava, razvoj ekoloških i kulturnih resursa, očuvanje ekoturizma. održivi razvoj i osnaživanje lokalne zajednice, promicanje odgovornosti pomoću minimalnog utjecaja na okoliš i kulturu, poštivanje prava i potreba lokalnog stanovništva, prihvaćanje različitosti, sinergija subjekata (poduzetnika i lokalnih samouprava) na destinaciji, osmišljavanje i pružanje kvalitetnih doživljaja gostima, kao i naposljetku održivo zbrinjavanje otpada.

Preporuke za čitanje - Književnost

“Sve što je nekom potrebno je svjesnost, tada sve što je izgledalo tako komplicirano i tako teško, postaje jasno i život postaje uzbudljiv.”

- Sivamurti

1. Plaču li jeleni? - fra Ante Marić

Godina 1917. bila je posebna škrta prema hercegovačkom narodu. Niti kapi kiše nije palo od travnja do listopada te godine. Dica su umirala od gladi, narod nije imao što jesti a I.svjetski rat je harao zemljom. Pra Didak odluči djeci dati priliku za bolji život i poslati ih privremeno u Slavoniju. Priča je malom sedmogodišnjem Marku, koji misli da ga je obitelj napustila. Njegovo malo srce se slomilo onoga trenutka kada je ispustio majčinu ruku i tada se zakleo kako nikada neće kročiti nazad u Hercegovinu, jer su ga izdali i on više nema svojih. Razmišljanja jednog malog dječaka o tako velikim stvarima će vam slomiti srce, natjerati vas da se vratite u prošlost i pogledate je iz perspektive onih najmlađih.

2. Propuh, Papuče i Punica - Cody McClain Brown

U dalekoj Americi Cody upoznaje djevojku, Hrvaticu, koja će ubrzo postati njegova buduća žena. Samo što on misli da je Hrvatska, odakle ona potiče, dio Rusije. Cody u ovoj knjizi umebesno prepričava šokove s koji-

ma se susreće kada prvi put posjeti Hrvatsku. Kava u maloj šalici? Propuh ubija?!? A punicu mora slušati i nositi papuče, jer sve polazi s noga? Zabavna knjiga gdje vidimo kako se netko upoznaje sa Hrvatskom kulturom, hranom, navikama i naravno s onim najgorim, birokracijom.

3. Projekt Spasitelj - Andy Weir

Ryland Grace se iz kome budi na svemirskom brodu, sam. Ne sjeća se ni svoga imena, niti kako ni zašto je tu dospio. Ubrzo saznanje, i istina nije lijepa. Sunce se gasi, a Zemlja se sprema na novo ledeno doba i veliko izumiranje. A on je zadužen da to spriječi, na putu bez povratka? Napeta svemirska avantura vas vodi kroz pustoš svemira dok utrka s vremenom traje, gdje Ryland otkrije da ipak nije jedini koji nastoji spasiti svoj svijet. Hoće li se uspjeti vratiti na Zemlju, spašenu ili ne? Pročitajte i saznajte.

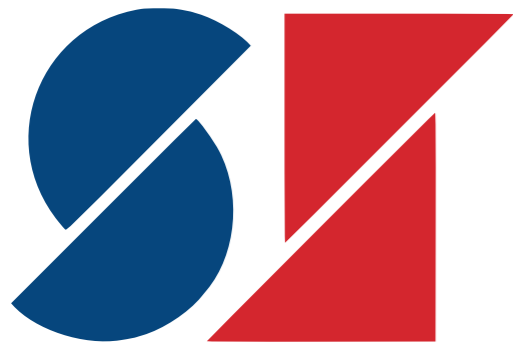
4. Nevidljivi život Addie LaRue - V. E. Schwab

Godina je 1714., Francuska. Od Addie očekuje se udaja i život ispunjen djecom i obitelji, iako to nije ono što želi. Ona želi vidjeti svijet van sela u kojem je odrasla, ona želi vidjeti Pariz i proputovati cijeli svijet, upoznati umjetnost i glazbu. U trenutku očajja bježi u šumu i u tami sklapa nagodbu sa Vragom, bit će besmrtna. Ali platit će cijenu za tu slobodu. Nitko je nikada neće zapamtiti, bit će zaboravljena u stoljećima koja će proživjeti bez mogućnosti da ostavi trag u vremenu.

5. Četvrto Krilo - Rebecca Yarros

Ako ste fanovi Harry Pottera ili Igra Prijestolja, ova knjiga je za vas. Ovaj svjetski fenomen vam želi dobrodošlicu u surovi i elitni svijet vojnog učilišta za jahače zmajeva, gdje i najmanja greška može koštati života. To sve čeka Violet Sorrengail. Sitna, niska i krhka, smrt vreba iza svakog ugla... jer zmajevi se ne združuju s nejakim ljudskim bićima. Spale ih. Ako je zmaj ne spali može izgubiti život u izazovima, bitki ili pak zbog ljubavi...?

**STUDENTSKI
ZBOR**
SVEUČILIŠTE
U MOSTARU

“Jedini način da postignete izvrsnost je da budete beskrajno fascinirani činjenicom jedne te iste stvari ponovo i ponovo. Morate se zaljubiti u dosadu.”

- *Sivamurti*

 Matice hrvatske b.b., 88000 Mostar
 + 387 36 311 947
 studentski.zbor@sum.ba
 Studentski Zbor Sveučilišta u Mostaru
 [studentskizborsum](https://www.instagram.com/studentskizborsum)

Voda Leda

Djelić onoga što oduvijek, u najčistijim dubinama čuva za sebe, Zemlja daruje i nama kao dragulj iz hercegovačkog kamena! Jedan od takvih dragulja iz prirode je i Vrelo Borak, mjesto odakle se crpi voda Leda.

Vrelo Borak je brdovito područje na kojem se nalazi izvorište rijeke Lištice koja protječe kroz grad Široki Brijeg. Cijeli prostor Borka, vrela, slapovi, špilje i stjenovite klisure, s prirodnom vegetacijom, čine izvanredni sklad prirodnih ljepota.

Prirodna izvorska voda Leda nudi izravni dodir s prirodom i darovima koje je upravo nama namijenila majka priroda. Osnovana je 2007. godine i prva je priznata prirodna izvorska voda u Bosni i Hercegovini. U procesu punjenja voda Leda nije ničime tretirana, ništa joj se ne oduzima niti dodaje, ostaje autentična, čista, bistra i hladna sa stalnom temperaturom izvorišta od 8 °C.

U blizini samog izvora nalazi se i moderna punionica vode Lede. Punionica je kupljena vlastitim sredstvima i opremljena visoko moderniziranom linijom za punjenje prirodne izvorske vode, mineralne vode i bezalkoholnih pića, te linijom za proizvodnju, odnosno puhanje PET ambalaže. Postrojenje je projektirano i instalirano prema svjetskim standardima i normama, a oprema koju poduzeće koristi potječe od renomiranih svjetskih

proizvođača.

Unutar samog pogona nalazi se laboratorij u kojem se obavlja svakodnevna mikrobiološka i fizička kontrola gotovog proizvoda kao i svakodnevno praćenje izvora vode. Punjenje i kontrolu vršimo po visokim standardima i na najsuvremenijim strojevima a Federalni zavod za javno zdravstvo Mostar vrši službeno kontroliranje.

Leda je prva prirodna izvorska voda koja je priznata od strane Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine. Da je izuzetne kvalitete, o tome svjedoče mnogobrojne analize odgovarajućih instituta, voda koja po svojim karakteristikama spada u sam vrh kvalitete izvorskih voda, prepuna minerala i bioloških svojstava pogodnih za zdravlje i bolju vitalnost.

U počecima Leda vodu ste mogli pronaći samo u hladnjacima u Hercegovini, ali 2014. godine akvizicijom brenda od strane gospodarskog društva Lukas TP Nakić, iz Širokog Brijega započela je nova Ledina priča. Zahvaljujući vlasničkoj strukturi koja konstantno ulaže značajna sredstva u modernizaciju postojeće proizvodnje, distribuciju, marketing i zapošljavanje novih kadrova Leda je danas postala najbrže rastući brend u ovoj branši i najprodavanija voda u Bosni i Hercegovini.

Osim toga Leda je plasirala proizvode na inozemna tržišta a u travnju ove godine u Briselu na jednom od najprestižnijih natjecanja Monde Selection - Međunarodnog instituta za kvalitetu, osvojila najviše svjetsko priznanje za kvalitetu proizvoda Grand Gold Quality Award. Zato vam preporučujemo domaću kvalitetu za bolje zdravlje i razvoj domaće privrede.

BENZINSKE CRPKE
—OIL-AC—

M Mariva d.o.o.
RAČUNOVODSTVENE USLUGE

**Bon
jour.**

TABAK
MUSEUM & RESTAURANT

VINOGRADI NUIĆ

Znanje je moć.

STECITE GA NA PRAVOM MJESTU.

**ekonomski
fakultet**
sveučilište
u mostaru

